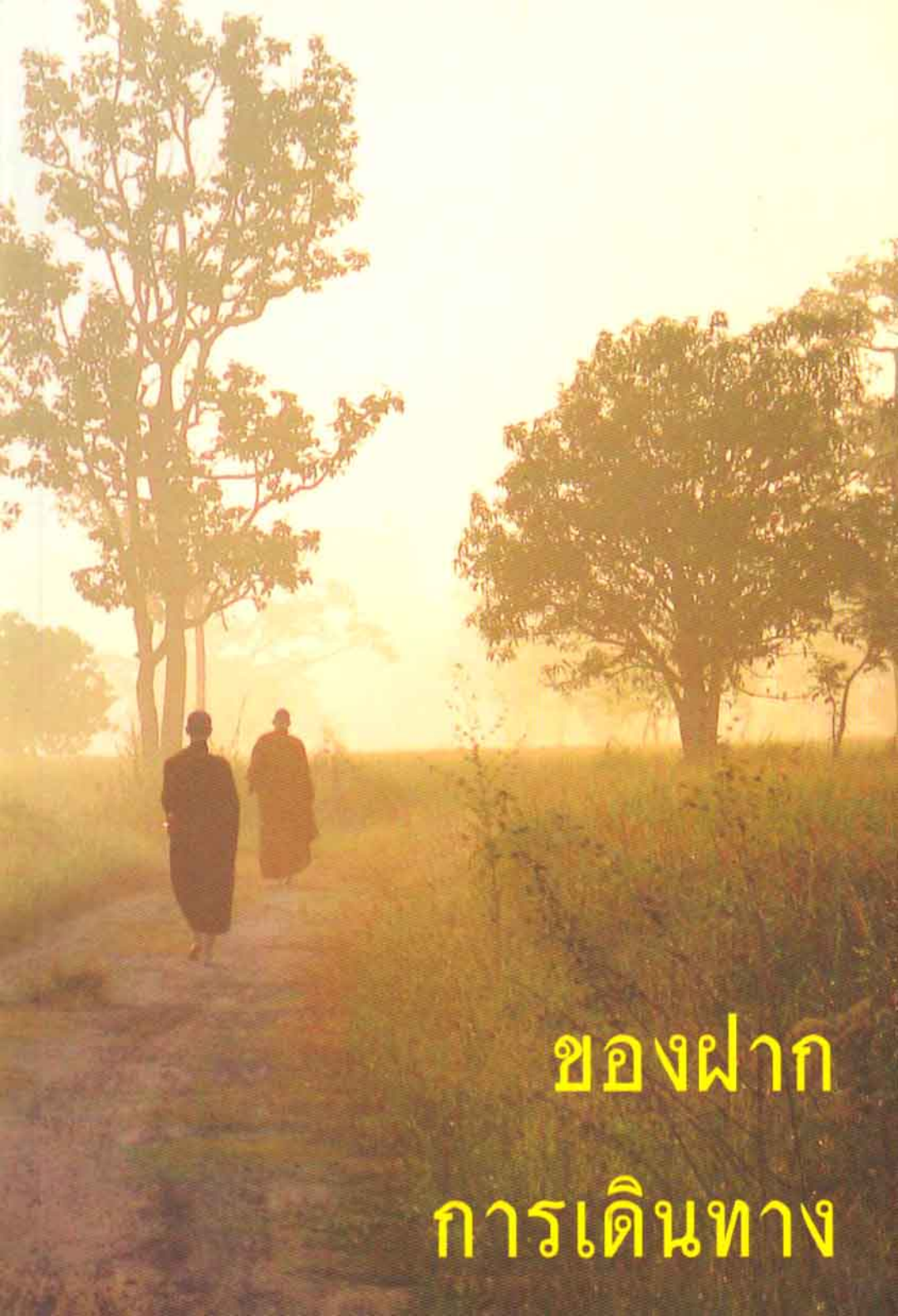

ของฝาก
การเดินทาง

พระวิสุทธิสังวรเถร

(หลวงพ่อเลี่ยม จิตธมฺโม)

เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง จ.อุบลราชธานี

คำปรารภ

หนังสือ "ของฝากการเดินทาง" เล่มนี้ เป็นการรวบรวมงานเขียนทั้งหมดของพระเดชพระคุณพระวิสุทธิสังวรเถร (หลวงพ่อเลี่ยม จิตธมฺโม) เข้าในเล่มเดียวกัน เพื่อง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า และนำไปปฏิบัติ ถือได้ว่าเป็นงานเขียนที่ทรงคุณค่า หรือเป็นเพชรน้ำเอกของพระเดชพระคุณท่าน ทั้งยังแสดงถึงความเต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรมของท่านที่มีแก่ศิษยานุศิษย์ นับได้ว่าเป็นเครื่องรางชั้นยอดที่ท่านมอบให้ หรือเปรียบเสมือนดังมหามนต์อันศักดิ์สิทธิ์ เพราะภยันตรายมีรอบด้าน ถ้าหากไม่ตระหนักชัดถึงสิ่งเหล่านี้ เป็นการยากยิ่งที่จะไปให้ถึงจุดมุ่งหมาย

บุคคลผู้ตื่นอยู่มิได้หลับเลย ย่อมรู้สึกว่าราตรีหนึ่งยาวนาน และผู้ที่เดินทางจนเมื่อยล้าแล้ว ย่อมรู้สึกว่าโยชน์หนึ่งเป็นหนทางที่ยืดยาว แต่สังสารวัฏคือการเวียนเกิดเวียนตายของสัตว์ผู้ไม่รู้พระสัทธรรมยิ่งยาวนานกว่านั้น เพราะสังสารวัฏนี้หาเบื้องต้นเบื้องปลายได้โดยยาก

ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแด่เพื่อนผู้ร่วมเดินทางทุกท่าน

คณะศิษย์

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙

สารบัญ

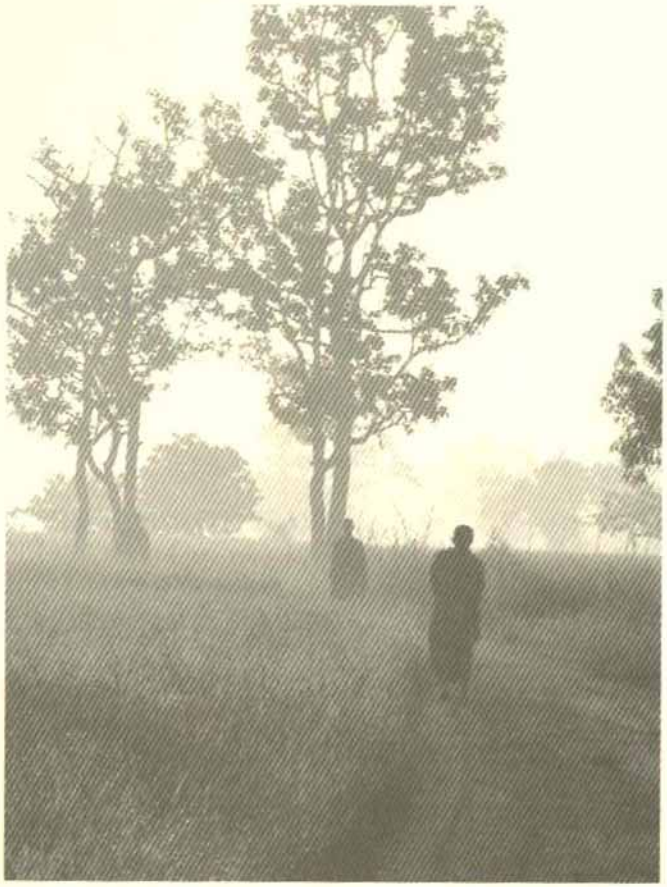
ของฝากการเดินทาง	๑
ความเห็นที่ถูก	๑๗
ตาน้ำผุดกลางทะเลทราย	๓๓
สว่างมา สว่างไป	๔๗
มองโลกแบบพุทธ	๖๒
สุดสายทาง	๗๙

...๑

ของฝากการเดินทาง

ภิกษุผู้ปฏิบัติ ควรเคารพบูชาวินัย ๒๒๗ ข้อ ให้มากที่สุด (ศีล) จงปฏิบัติต่อมันเสมือนว่าเป็นแสงไฟที่ท่านได้มาพบในท่ามกลางความมืด ท่านควรจะรู้ได้ว่ามันเป็นเครื่องนำทางอย่างเอกของท่าน จงรักษาวินัยเหล่านี้ให้บริสุทธิ์เพื่อความสันติ จงปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ปราศจากมลทินอยู่เป็นนิจ กินอาหารตามเวลาอันสมควรเท่านั้น กินวันละหนึ่งครั้งก่อนเที่ยง จงดำเนินชีวิตอย่างบริสุทธิ์ และพักอยู่แต่ลำพังผู้เดียว อย่าเข้าไปร่วมในกิจการทางโลก แต่จงดำเนินไปตามทางให้บรรลุจุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้ และไม่ควรเสริมสร้างมิตรภาพกับบุคคล

เขียนเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๔๕

หากท่านพากเพียรบากบั่นแล้ว

ไม่มีสิ่งใดจะเป็นความยากสำหรับท่าน

ท่านจึงต้องพากเพียรอย่างสุดกำลัง

และจงทำตนให้เสมือนกับหยดน้ำเล็กๆ ที่หยดอยู่เสมอไม่ขาดระยะ

ย่อมสามารถเจาะหินให้ทะลุเป็นทางไปได้ฉันนั้น

ผู้เรืองอำนาจ ไม่ควรแสดงมิตรภาพเป็นพิเศษกับผู้มั่งคั่ง ไม่ควรแสดงการเหยียดหยามกับผู้ยากจน ควรจะค้นหาความรู้ด้วยใจที่รับการควบคุมอย่างดีแล้ว และด้วยความคิดอันเที่ยงตรง

จงอย่าปล่อยตัวให้เกิดมลทินหรือข้อบกพร่องใดๆ สำหรับของบริจาคสี่ประการ (ปัจจัย ๔) คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค จงพอใจตามที่ได้มานั้นและให้สำนึกถึงความเพียงพอในสิ่งเหล่านั้น รับมันไว้เมื่อมีผู้ให้ แต่อย่าเก็บหรือสะสมมัน นี้ให้เข้าใจว่าการรักษาวินัยคืออะไร วินัยเหล่านี้เป็นรากฐานเบื้องต้นที่น้อมไปสู่การรู้โดยตรง ดังนี้จึงเรียกวินัยเหล่านี้ว่าปาฏิโมกข์ เมื่อยึดถือและปฏิบัติตามวินัยเหล่านี้อย่างมั่นใจแล้ว ท่านก็จะสามารถบรรลุการพิจารณาธรรมในขั้นต่างๆ ได้ทุกขั้น เช่นเดียวกับความรู้ที่จะนำทางให้ท่านสามารถกำจัดความทุกข์โศกทั้งมวล

ฉะนั้น ท่านจึงต้องรักษาวินัยให้บริสุทธิ์ และอย่าปล่อยใจให้ไร้สติหลงลืมเสีย ถ้าบุคคลใดสามารถรักษาวินัยให้บริสุทธิ์ทุกวิถีทางได้ เขาย่อมจะมีวิธีการอันเลิศที่จะบรรลุพระนิพพาน หากเขาไม่ทำเช่นนี้ ย่อมไม่มีบุญกุศลประเภทใดๆ จะเกิดแก่เขาได้ จึงถือว่าวินัยเหล่านี้เป็นที่พึ่ง

อย่างเอกของบุญกุศล อันจะเป็นผลให้เกิดความสงบทั้งร่างกายและจิตใจ

ภิกษุผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ถ้าท่านสามารถจะดำรงอยู่ในวินัยได้โดยพร้อมมูลแล้ว ต่อไปท่านต้องควบคุมความรู้สึก อันเกิดจากสัมผัสทั้งห้าประการ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น และทางกาย อย่าปล่อยโดยปราศจากการเหนี่ยวรั้ง ให้เหมือนกับคนเลี้ยงวัวที่ใช้ไม้บังคับวัว ไม่ยอมให้ท่องเที่ยวไปตามอำเภอใจ ถ้าผู้ปฏิบัติชั่วได้หว่าน พืชพันธุ์แห่งความชั่ว โดยหย่อนบังเหียนให้แก่ความรู้สึกห้าประการของเขา ตัณหาห้าประการของเขาก็จะแผ่ซ่านไป ไม่เพียงแต่ออกนอกเหนือขอบเขตเท่านั้น แต่มันจะกลับกลายเป็นตัณหาที่ควบคุมไว้ได้ยากอีกด้วย

ถ้าหากใครสักคนหนึ่งจะถูกโจรปล้น ความเศร้าโศกเสียใจของเขาจะไม่ยืนยาว มากไปกว่าชั่วชีวิตหนึ่งของเขา แต่การถูกปล้นจากความรู้สึกทั้งห้านี้ จะก่อให้เกิดความทุกข์ระทมอย่างสาหัส สืบตลอดไปหลายชาติ ฉะนั้น คนฉลาดจึงควบคุมตัวเอง และไม่ปล่อยไปตามความรู้สึกทั้งห้า แต่ป้องกันไว้ให้เหมือนกับป้องกันโจรไม่ให้หลุดจากการคุมขัง ถ้าหากเขาปล่อยให้มันเป็นอิสระแล้ว ในไม่ช้าเขาเองจะต้องได้รับความพินาศจากอานุภาพอัน

ชั่วร้ายของจิตนั้น

ท่านจึงควรจะควบคุมจิตในรูปต่างๆ ของท่านด้วยความระมัดระวัง การปล่อยจิตใจไปตามอารมณ์นั่นแหละเป็นสิ่งที่ควรกลัวยิ่งกว่างูพิษ ควรกลัวยิ่งกว่าสัตว์ป่า ควรกลัวยิ่งกว่าโจรใจทมิฬ หรือควรกลัวยิ่งกว่ามหาอัคคีภัย อันตรายจากการปล่อยใจไปตามอารมณ์นี้เป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัว จนไม่อาจจะนำอะไรมาเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบได้ จงรีบสกัดกั้นตัณหาของท่านเสีย อย่าปล่อยให้มันฟุ้งซ่านโดยปราศจากการเหนี่ยวรั้ง บุคคลที่ยอมปล่อยจิตใจของเขาให้แก่สิ่งเหล่านี้ควรตายเสียดีกว่า จงยับยั้งมันเสียให้เด็ดขาด แล้วจะไม่มีสิ่งใดที่ท่านจะทำไม่สำเร็จ ท่านควรบากบั่นพยายามให้มาก เพื่อที่จะปราบจิตใจที่มีกิเลสในรูปต่างๆ ของท่าน คนที่ตามดูจิตของตน และระวังจิตของตน คนนั้นจะพ้นจากบ่วงของมาร

ในการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มทุกชนิด ควรถือว่ามันเป็นเสมือนยารักษาโรค ไม่ว่าจะดีหรือเลวก็ตาม จงอย่าหาทางปรุงรสของมัน จงกินและดื่มมันเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกาย จะได้ดับความหิวและความกระหายให้เสมือนกับผึ้งที่เพียงแต่สกัดความหวานจากดอกไม้โดยไม่ได้ทำลายสีหรือความหอมของดอกไม้เลย ควร

ปฏิบัติเช่นนั้น จงรับสิ่งที่ประชาชนนำมาให้ท่าน คือเป็นไปเพียงเพื่อขจัดความทุกข์ อันเกิดจากความหิวกระหายเท่านั้น จงอย่าบิณฑบาตให้มากจนเกินควร เพราะจะเป็นการทำลายความดีงามในใจของผู้ให้ จงประพฤติให้เสมือนหนึ่งผู้ฉลาดที่ประมาณกำลังแห่งวัวของเขาเสียก่อน เขามิได้บรรทุกน้ำหนักให้มากเกินกำลังของวัว ด้วยเหตุนี้เขาจึงใช้วัวทำงานตามขอบเขตแห่งความสามารถ

ในเวลากลางวันควรปฏิบัติความดีด้วยใจอันพากเพียร อย่าปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไป โดยเปล่าประโยชน์ และไม่ควรปล่อยเวลาให้เสียไปแม้แต่ในตอนเย็น หรือ

แม้ตอนกลางคืน อย่าปล่อยชีวิตให้เปลือยเปล่าและเป็นหมันไปด้วยการนอนหลับ ควรพิจารณาโลก เสมือนหนึ่งว่า กำลังลุกไหม้อยู่ในกองเพลิงอันมหึมา และรีบตกลงใจที่จะพาตัวท่านให้หลุดพ้นไปเสียจากโลกโดยเร็วที่สุด อย่าใช้เวลาให้มากไปในการนอนหลับ ความทุกข์ระทมอันได้จากโจรทั้งหลาย ความโลภ ความโกรธ และความหลงผิด คอยจ้องทำร้ายมนุษยชาติอยู่ไม่ว่างเว้น มันร้ายเสียยิ่งกว่าที่ท่านได้หลงเข้าไปอยู่ในท่ามกลางฝูงชนที่เกลียดชังท่านเสียอีก ท่านจะนอนหลับไปโดยไม่ระแวงและหวาดสะดุ้งได้อย่างไร ในเมื่อความทุกข์ระทมดุจงูพิษ กำลังนอนหลบอยู่ในหัวใจของท่าน และควรจะคอยติดตามรักษาวินัยให้เสมือนกับว่า มีงูดำตัวเล็กนอนหลบอยู่ในห้องของท่าน จงรีบทำลายมันเสียทันที เมื่องูพิษที่กำลังหลบอยู่นั้นได้ถูกขับไปเสียแล้ว ท่านก็อาจหลับได้อย่างเป็นสุข ถ้าท่านนอนโดยไม่ได้ขับมันไปเสียก่อน ท่านก็เป็นบุคคลที่ไร้ยางอาย

บรรดาเครื่องประดับกัลยาณธรรมทั้งหลายนั้น ความรู้สึกละอายใจเป็นสิ่งเบื้องแรกของทางอันยาวไกล ความละอายใจย่อมเสมือนกับปฏักเหล็กที่สามารถควบคุมมิให้มนุษย์กระทำชั่ว ฉะนั้นจึงควรรู้สึกละอายใจอยู่เสมอ

เมื่อท่านมีวินัยบกพร่อง ไม่มีสิ่งใดดอกที่อาจใช้แทนสิ่งนี้ได้ หากปราศจากความละอายเสียแล้ว กุศลทั้งหลายก็จะสูญสิ้นไปจากตัวท่าน ผู้ซึ่งเสียใจเมื่อไร้ความละอาย ผู้นั้นย่อมเป็นคนที่มีความดี หากเขาไม่รู้สึกเสียใจ เขาก็ย่อมไม่ต่างอะไรกับนกหรือสัตว์ป่า

ถ้าใครจะมาทำลายร่างกายของท่าน ท่านก็ควรจะควบคุมตัวเอง และอย่าปล่อยให้รู้สึกโกรธหรือเกลียด ยิ่งกว่านั้นท่านควรระมัดระวังคำพูด และละเว้นจากการติเตียนเขา ถ้าท่านยอมปล่อยตัวให้คิดเกลียดเขา ท่านก็ขัดขวางทางดำเนินของท่านเอง และโดยเหตุนี้ท่านก็จะสูญเสียคุณประโยชน์แห่งกุศล ซึ่งได้อุตส่าห์สะสมเอาไว้

ขันติเป็นคุณค่าที่ไม่มีอะไรจะเปรียบได้ แม้แต่จะรักษาวินัยและบำเพ็ญพรตเพียงใดก็ตาม ใครก็ตาม หากเขาสามารถปฏิบัติขันติได้แล้ว เขาก็อาจมีชื่อได้ว่าเป็นบุรุษที่ทรงพลังอันมหิทธานุภาพ บุคคลที่ไม่สามารถรับคำติเตียนอันเป็นพิษร้ายได้อย่างสุขใจเสมือนหนึ่งเขากำลังดื่มน้ำอมฤตแล้ว เขาก็ไม่ใช่บุคคลที่ได้บรรลุมรรคและผล เพราะว่าอันตรายจากความโกรธและความผูกโกรธ ย่อมมากพอที่จะทำลายความดีทั้งปวงให้เสียไป และยังอาจทำลายชื่อเสียงอันดีงามอีกด้วย จนถึงกับว่า

อนุชนทั้งในยุคปัจจุบันและยุคอนาคต ไม่ยินดีที่จะฟังถึงเรื่องราวของท่าน ท่านควรที่จะรู้ว่าความคิดที่เต็มไปด้วยความโกรธนั้นเป็นสิ่งที่น่าสยดสยองยิ่งกว่ากองเพลิงอันใหญ่ จงระมัดระวังตัวท่านเรื่อยๆ ไป อย่าปล่อยให้ถลำเข้าไปในสิ่งเหล่านี้ จำพวกโจรทั้งหลายที่สามารถขโมยกุศลของท่านได้แล้ว ไม่มีโจรประเภทใดที่ร้ายยิ่งกว่าความโกรธและความผูกโกรธ

คนสามัญอาจปล่อยตนให้เกิดความโลภ แต่บุคคลที่ประพฤติในทางย่อมไม่ปล่อยตนเช่นนั้น ในบรรดาบุคคลที่ไม่มีวิธีควบคุมตนเองนั้น ความโกรธก็ยังเป็นเรื่องที่อภัยกันได้ แต่ในจำพวกที่สละบ้านเรือนเข้ามาดำเนินอยู่ในทาง และละทิ้งความโลภแล้ว การยอมให้เกิดความโกรธและความผูกโกรธนั้น จึงไม่มีทางที่จะรับอภัยได้เลย

ท่านควรเอามือลูบศีรษะของท่านแล้วรำพึงว่า เป็นความดีแล้วที่เราละทิ้งเครื่องประดับกายอันเป็นของปุถุชนเสียได้ เราครองผ้ากาสาวพัสตร์ถือบาตรสำหรับภิกขาจารเลี้ยงชีวิต ท่านควรจะรำพึงถึงตัวของท่านเองในทำนองนี้ และจะต้องบังคับตัวท่านเองให้เป็นฝ่ายยอมจำนน ดำรงชีวิตอยู่อย่างผู้ภิกขาจาร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่การบรรลุความรู้แจ้ง มรรคผลนิพพาน

จิตใจที่ชอบประจบผู้อื่นนั้นลงรอยที่เดียวกันไม่ได้กับทางนี้ ฉะนั้นการตรวจสอบและการแก้ไขจิตดังกล่าวให้ถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่สมควร และควรจะรู้ไว้ว่าการประจบนั้นไม่มีอะไรเลย นอกจากเป็นการหลอกลวงวิธีหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นผู้ที่เข้ามาอยู่ในทางนี้แล้ว จึงไม่มีเหตุผลอะไรที่จะต้องไปยุ่งกับมันอีก ควรตกลงใจที่จะตรวจสอบ และแก้ไขความผิดเหล่านี้ อันเป็นมูลฐานสำคัญที่จะทำจิตของท่านให้เที่ยงตรงต่อการบรรลุมรรคผล

ท่านควรจะรู้ไว้ว่า บรรดาบุคคลซึ่งมากไปด้วยความอยากตัณหา ก็เพราะเขาต้องการจะหาผลกำไรให้มากสำหรับตัวเขา ดังนั้นเขาจึงต้องประสบกับความเศร้าโศกอย่างมากมาย แต่บุคคลที่มีความอยากน้อย เนื่องจากเขาไม่แสวงหาและไม่มีความปรารถนา ดังนั้นจึงไม่ต้องประสบเหตุวิบัติดังกล่าว จงกำจัดความอยากของท่านให้น้อยลงโดยเร็วเถิด การที่จะให้ได้บุญกุศลทั้งปวงนั้นท่านจะต้องกระทำแม้กระทั่งยอมสละตนเพื่อปฏิบัติการงานบางอย่าง ถ้าท่านทำลายความอยากของท่านให้เบาบางลงได้แล้ว ท่านจะได้บุญกุศลมากขึ้นเหลือเกิน บุคคลที่มีความอยากน้อยย่อมไม่ไปประจบผู้อื่นเพื่อให้เขาชอบตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ไม่ยอมให้ความ

แห่งสันติ และเป็นมูลฐานแห่งความสันโดษมักน้อย บุคคลผู้มีความกระวนกระวายใจ แม้ตัวเขาจะอยู่ในสวรรค์ชั้นฟ้า ก็ยังคงไม่พอใจอยู่นั่นเอง บุคคลเช่นนี้ย่อมรู้สึกว่า ตนยากจนทั้งๆ ที่เขาก็เป็นคนรวย ส่วนบุคคลที่ปราศจากความกระวนกระวาย ย่อมรู้สึกว่าตัวเขาเป็นคนรวยแม้เขาจะยากจน บุคคลประเภทแรกย่อมถูกตัณหาความอยากทั้งห้าประการชักนำอยู่เป็นนิจ ซึ่งเป็นที่น่าสงสารสังเวชอย่างยิ่งในทัศนะของผู้ที่ปราศจากความกระวนกระวายใจแล้ว นี่คือการมีความอยากน้อย

ท่านทั้งหลาย จงหาความปีติสุขจากความเงียบสงบและความอดทน จงหลีกเลี่ยงจากความวุ่นวายและเสียงอึกทึก การอยู่แต่ผู้เดียวในที่เปลี่ยวย่อมได้รับความนับถืออย่างสูงจากพระอินทร์และเทพยดาทั้งปวง และจงควรสละหมู่คณะของท่าน และสละชุมชนอื่นๆ ทั้งปวง ไปอยู่แต่ผู้เดียวในที่เงียบสงบ พิจารณาถึงวิธีกำจัดมูลฐานแห่งความทุกข์โศก

หากท่านยังรักความเพลิดเพลินอันเป็นของชุมชน ท่านจะต้องได้รับทุกข์อันเป็นของชุมชนด้วยเช่นกัน เสมือนกับต้นไม้สูงที่มีนกบินมาเกาะเป็นฝูงๆ ย่อมจะอับเฉาและหักไปฉะนั้น บรรดาผู้ที่ยังผูกพันอยู่กับเรื่อง

ของโลกๆ ย่อมจะจมอยู่ในความทุกข์นานาประการ อันเป็นเรื่องของมนุษยชาติ เช่นเดียวกับช้างแก่ที่จมอยู่ในหลุมโคลน ไม่สามารถจะถอนตัวออกได้ฉันนั้น นี่แหละคือการถอนตัวออกจากเครื่องผูกพันทางโลก

หากท่านพากเพียรบากบั่นแล้ว ไม่มีสิ่งใดจะเป็นความยากสำหรับท่าน ท่านจึงต้องพากเพียรอย่างสุดกำลัง และจงทำตนให้เสมือนกับหยดน้ำเล็กๆ ที่หยดอยู่เสมอไม่ขาดระยะ ย่อมสามารถเจาะหินให้ทะลุเป็นทางไปได้ฉันนั้น ถ้าจิตของบุคคลผู้ปฏิบัติกิจเพื่อความรู้เต็มไปด้วยความเกียจคร้านและนิ่งเฉยอยู่ตลอดเวลาแล้ว เขาย่อมไม่ผิดอะไรกับบุคคลที่พยายามถูไม้สดเพื่อให้เกิดไฟ แต่ว่าไฟของเขาก็คงไม่เกิดอยู่ตลอดเวลา เพราะความร้อนไม่พอ เขาย่อมรู้สึกว่าการก่อไฟนั้นลำบากมากพอกับการขาดไฟ นี่คือความพากเพียรบากบั่น

ท่านจงค้นหาความรู้อันลึกซึ้ง และจงค้นหาสิ่งซึ่งจะช่วยตัวท่านได้อย่างดีที่สุด ไม่มีสิ่งใดที่ดีเท่ากับความรู้ตัว มีสติอย่างไม่ขาดสาย หากใครมีความรู้ตัวติดต่อกันไปโดยไม่ขาดสายแล้ว ความทุกข์โศกอันเกิดจากโจรคือความโลภ โกรธ หลง ย่อมไม่อาจเข้าไปในจิตของท่านได้ ฉะนั้นจึงต้องรักษาจิตของท่านให้อยู่ในภาวะที่มี

รู้สึกทั้งห้าชักจูงตน บุคคลผู้กำจัดความอยากของตนให้เบาบางลงได้ ย่อมบรรลุถึงความไม่กระวนกระวายแห่งจิต และเมื่อปราศจากเหตุแห่งความทุกข์โศกหรือความกลัวแล้ว เขาย่อมเห็นว่าสิ่งต่างๆ ที่เขามีอยู่นั้นเกินความต้องการของเขาเสียด้วย เขาจึงไม่ต้องทนทุกข์อันเกิดจากความขาดแคลนเลย บุคคลผู้กำจัดความอยากของตนได้ย่อมบรรลุนิพพาน นี้แหละคือการมีความอยากน้อย

ถ้าปรารถนาจะขจัดความทุกข์โศกทั้งปวง ควรพิจารณามันในลักษณะที่ปราศจากความกระวนกระวาย ความปราศจากความกระวนกระวายย่อมเป็นมูลฐานแห่งความอุดมสมบูรณ์ เป็นมูลฐานแห่งความสุข เป็นมูลฐาน

แห่งสันติ และเป็นมูลฐานแห่งความสันโดษมักน้อย บุคคลผู้มีความกระวนกระวายใจ แม้ตัวเขาจะอยู่ในสวรรค์ชั้นฟ้า ก็ยังคงไม่พอใจอยู่นั่นเอง บุคคลเช่นนี้ย่อมรู้สึกว่า ตนยากจนทั้งๆ ที่เขาก็เป็นคนรวย ส่วนบุคคลที่ปราศจากความกระวนกระวาย ย่อมรู้สึกว่าตัวเขาเป็นคนรวยแม้เขาจะยากจน บุคคลประเภทแรกย่อมถูกตัณหาความอยากทั้งห้าประการชักนำอยู่เป็นนิจ ซึ่งเป็นที่น่าสงสารสังเวชอย่างยิ่งในทัศนะของผู้ที่ปราศจากความกระวนกระวายใจแล้ว นี่คือการมีความอยากน้อย

ท่านทั้งหลาย จงหาความปีติสุขจากความเงียบสงบและความอดทน จงหลีกเลี่ยงจากความวุ่นวายและเสียงอึกทึก การอยู่แต่ผู้เดียวในที่เปลี่ยวย่อมได้รับความนับถืออย่างสูงจากพระอินทร์และเทพยดาทั้งปวง และจงควรสละหมู่คณะของท่าน และสละชุมชนอื่นๆ ทั้งปวง ไปอยู่แต่ผู้เดียวในที่เงียบสงบ พิจารณาถึงวิธีกำจัดมูลฐานแห่งความทุกข์โศก

หากท่านยังรักความเพลิดเพลินอันเป็นของชุมชน ท่านจะต้องได้รับทุกข์อันเป็นของชุมชนด้วยเช่นกัน เสมือนกับต้นไม้สูงที่มีนกบินมาเกาะเป็นฝูงๆ ย่อมจะอับเฉาและหักไปฉะนั้น บรรดาผู้ที่ยังผูกพันอยู่กับเรื่อง

ของโลกๆ ย่อมจะจมอยู่ในความทุกข์นานาประการ อันเป็นเรื่องของมนุษยชาติ เช่นเดียวกับช้างแก่ที่จมอยู่ในหลุมโคลน ไม่สามารถจะถอนตัวออกได้ฉันนั้น นี่แหละคือการถอนตัวออกจากเครื่องผูกพันทางโลก

หากท่านพากเพียรบากบั่นแล้ว ไม่มีสิ่งใดจะเป็นความยากสำหรับท่าน ท่านจึงต้องพากเพียรอย่างสุดกำลัง และจงทำตนให้เสมือนกับหยดน้ำเล็กๆ ที่หยดอยู่เสมอไม่ขาดระยะ ย่อมสามารถเจาะหินให้ทะลุเป็นทางไปได้ฉันนั้น ถ้าจิตของบุคคลผู้ปฏิบัติกิจเพื่อความรู้เต็มไปด้วยความเกียจคร้านและนิ่งเฉยอยู่ตลอดเวลาแล้ว เขาย่อมไม่ผิดอะไรกับบุคคลที่พยายามถูไม้สดเพื่อให้เกิดไฟ แต่ว่าไฟของเขาก็คงไม่เกิดอยู่ตลอดเวลา เพราะความร้อนไม่พอ เขาย่อมรู้สึกว่าการก่อไฟนั้นลำบากมากพอกับการขาดไฟ นี่คือความพากเพียรบากบั่น

ท่านจงค้นหาความรู้อันลึกซึ้ง และจงค้นหาสิ่งซึ่งจะช่วยตัวท่านได้อย่างดีที่สุด ไม่มีสิ่งใดที่ดีเท่ากับความรู้ตัว มีสติอย่างไม่ขาดสาย หากใครมีความรู้ตัวติดต่อกันไปโดยไม่ขาดสายแล้ว ความทุกข์โศกอันเกิดจากโจรคือความโลภ โกรธ หลง ย่อมไม่อาจเข้าไปในจิตของท่านได้ ฉะนั้นจึงต้องรักษาจิตของท่านให้อยู่ในภาวะที่มี

สติอยู่เป็นนิจ ถ้ามิฉะนั้นแล้วท่านจะต้องสูญเสียกุศลทั้งมวลไป หากท่านมีอานุภาพแห่งความมีสติอย่างยิ่งใหญ่แล้ว แม้ท่านจะตกอยู่ท่ามกลางความอยาก คือโจรทั้งห้าประการก็ดี สิ่งเหล่านี้ก็หาอาจทำอันตรายแก่ท่านไม่ เช่นเดียวกับบุคคลที่เข้าสนามรบ เมื่อเขามีเกราะป้องกันตัวไว้อย่างดีแล้ว ย่อมไม่กลัวต่อสิ่งใด นี่คือความมีสติอยู่อย่างไม่ขาดสาย

ถ้าคอยเฝ้าระวังจิตอยู่ในรูปต่างๆ ได้แล้ว ก็จะดำรงอยู่ในภาวะของสมาธิอันมั่นคง และถ้าจิตดำรงอยู่ในภาวะของสมาธิอันมั่นแล้ว ย่อมสามารถเข้าใจธรรมชาติของโลก อันเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้คงทนได้ ฉะนั้น ท่านจึงควรพากเพียรปฏิบัติสมาธิตามขั้นต่างๆ อยู่เป็นนิจ

เมื่อได้บรรลุถึงภาวะของสมาธิแล้ว จิตของท่าน ย่อมไม่ท่องเที่ยว บุคคลผู้ซึ่งปฏิบัติเช่นนี้ควรเปรียบเสมือนกับผู้มีอาชีพดูแลทางน้ำ และผู้ที่ได้ควบคุมเขื่อนกั้นน้ำไว้อย่างถูกต้องแล้ว ด้วยการถือว่าความคิดนั้นเป็นเสมือนคลื่นน้ำ เขาย่อมสามารถปฏิบัติสมาธิได้อย่างถูกต้อง และป้องกันมิให้น้ำคือความคิดนั้นรั่วออกไปได้ นี่แหละคือสมาธิ

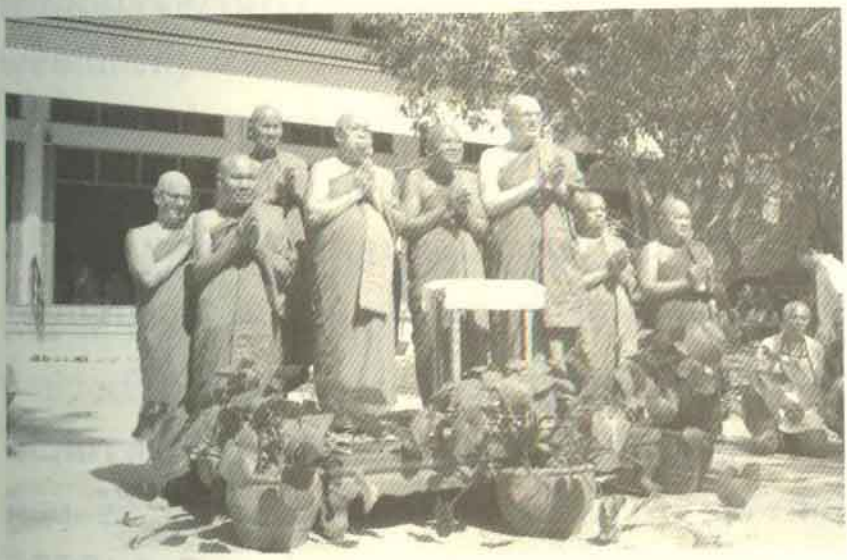
ถ้าท่านมีความรู้แล้ว จงอย่าอยากที่จะรีบแสดงความรู้นั้น จงตรวจสอบตนเองอยู่เป็นนิจ เพื่อป้องกันมิให้สูญเสียความรู้นั้นไป โดยวิธีนี้ท่านย่อมจะสามารถบรรลุความรู้แจ้งได้ตามแบบวิธีที่ถูกต้อง ถ้าท่านไม่ปฏิบัติเช่นนี้ ท่านก็ย่อมจะไม่ใช่ผู้ปฏิบัติในทาง หรืออีกนัยหนึ่งท่านก็ไม่ใช่ชนสามัญอีกด้วย จึงไม่อาจหาชื่ออะไรมาเรียกท่านให้เหมาะสมได้ ความรู้อันแท้จริงย่อมเปรียบเสมือนกับแพอันแข็งแรง ซึ่งจะส่งท่านข้ามมหาสมุทรแห่งความเกิด แก่ เจ็บ และความตาย เป็นแสงสว่างอันโชติช่วงที่จะขจัดความดำมืด คืออวิชชา เป็นยาแก้โรคสำหรับความเจ็บป่วยทุกชนิด เป็นขวานอันคมกล้าที่จะถางป่าแห่งความทุกข์โศกให้โล่งเตียนไป ท่านจึงควรจะปลูกฝังความรู้จากการฟังและการพิจารณาอย่างลึกซึ้ง ท่านอาจสามารถเพิ่มพูน

คุณประโยชน์ได้จากการนี้ ถ้าท่านได้วิปัสสนาญาณจากความรู้ของท่านแล้ว แม้ว่าตาของท่านจะเป็นอวัยวะทางเนื้อหนัง ท่านก็ยังสามารถมองเห็นใจคนอื่นได้อย่างแจ่มชัด นี่คือความหมายของความรู้

บรรดาบุคคลที่ปล่อยตนไปร่วมการโต้เถียงอันเปล่าเปลือยทุกๆ ชนิด ย่อมมีจิตอันเต็มไปด้วยความคิดที่ยุ่งเหยิง และแม้ว่าเขาจะได้สละบ้านเรือนของเขาเสียแล้วก็ตาม เขาก็ยังไม่สามารถบรรลุความรู้ได้ ท่านจึงควรกำจัดความคิดที่ยุ่งเหยิง และการโต้เถียงอันเปล่าเปลือยเสียทันที ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุความสุขจากการอยู่ผู้เดียวเงียบๆ แล้ว ท่านก็จำต้องขจัดความชั่วร้ายแห่งการโต้เถียงเปล่าเปลือยนั้นเสีย การที่จะได้กุศลประเภทนั้น ท่านต้องแน่วแน่ในความหวังของท่านอยู่เป็นนิจ อย่าปล่อยตัวของท่านให้อ่อนไหวไปตามสิ่งทั้งปวง เมื่อท่านจะหนีจากโจรใจทมิฬ สิ่งทั้งหลายที่ผู้ประกอบด้วยมหากรุณาธิคุณต่อโลก ได้กล่าวมาแล้วเพื่อคุณประโยชน์ของท่าน ย่อมสรุปลงได้ดังนี้

...๒

ความเห็นที่ถูก

พระพุทธศาสนา คือ วิชารวมทั้งระเบียบปฏิบัติสำหรับจะให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ขอให้สนใจในคำจำกัดความนี้ให้มาก เพื่อประโยชน์ที่จะเข้าใจพุทธศาสนาได้

เขียนเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๕

โดยเร็วและโดยง่าย ท่านทั้งหลายลองพิจารณาดูว่าท่านรู้จักอะไรเป็นอะไรกันหรือเปล่า แม้จะรู้ว่าตัวเองเป็นอะไร ชีวิตหน้าที่การงาน อาชีพ เงินทอง ข้าวของเกียรติยศ ชื่อเสียงคืออะไรก็ตาม ใครกล้ายืนยันว่ารู้ถึงที่สุด ถ้าเรารู้ว่าอะไรเป็นอะไรจริงๆ แล้ว เราย่อมไม่ปฏิบัติผิดต่อสิ่งทั้งปวง เมื่อปฏิบัติถูกแล้ว ก็เป็นอันแน่นอนว่าความทุกข์จะเกิดขึ้นไม่ได้ เดี๋ยวนี้เรายังไม่รู้ว่ามันเป็นอะไร เราจึงปฏิบัติผิดไม่มากก็น้อย ความทุกข์ก็เกิดขึ้นตามส่วน การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาก็คือปฏิบัติเพื่อให้รู้ว่าสิ่งทั้งปวงคืออะไร เมื่อรู้แจ้งแท้จริงก็ย่อมหมายถึงการบรรลุมรรคผลขั้นใดขั้นหนึ่ง หรือถึงขีดสูงสุด เพราะความรู้นั้นเองเป็นตัวทำลายกิเลสไปในตัว

เมื่อรู้ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอะไรจริงๆ แล้ว ความเบื่อหน่ายคลายความอยากและความหลุดพ้นจากทุกข์ ย่อมจะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ เราทำความเพียรปฏิบัติก็แต่ขั้นที่ยังไม่รู้อะไรเป็นอะไรเท่านั้น โดยเฉพาะก็ในขั้นที่ยังไม่รู้ว่าสิ่งทั้งหลายนี้ไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวตน ขณะนี้เราไม่รู้ว่าชีวิตหรือสิ่งทั้งปวง ที่เรากำลังหลงรักใคร่ยินดี เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จึงหลงรักยินดีติดพันยึดถือใน

สิ่งเหล่านั้น ครั้นรู้จริงตามวิธีของพระพุทธศาสนา คือ มองเห็นชัดว่า สิ่งทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีอะไรน่าผูกมัดตัวเราเข้ากับสิ่งนั้นจริงๆ แล้ว จิตก็จะเกิดความหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของสิ่งเหล่านั้นขึ้นมาทันที ขอยืนยันในความข้อนี้ว่า เป็นคำจำกัดความที่เพียงพอและเหมาะสมแก่ท่านทั้งหลายที่จะเอาไปใช้สำหรับปฏิบัติของตน เพราะเหตุว่าหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าก็ล้วนแต่เป็นการบ่งระบุให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรเท่านั้นเอง เช่นหลักเรื่องอริยสัจสี่ประการ เพื่อดูว่าจะลงรอยกันได้เพียงใด

อริยสัจข้อที่ ๑ แสดงว่าสิ่งปรุงแต่งทั้งปวงเป็นทุกข์ นี่คือบอกตรงๆ ว่า สิ่งทั้งปวงเป็นอะไรนั่นเอง สิ่งปรุงแต่งทั้งปวงเป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์ใจ แต่คนทั้งหลายไม่รู้ ไม่เห็นว่าสิ่งทั้งปวงเป็นความทุกข์ จึงได้มีความอยากในสิ่งเหล่านั้น ถ้ารู้ว่ามันเป็นทุกข์ ไม่น่าอยากและไม่น่ายึดถือ ไม่น่าผูกพันตัวเองเข้ากับสิ่งใดแล้ว เขาก็คงจะไม่ไปอยาก

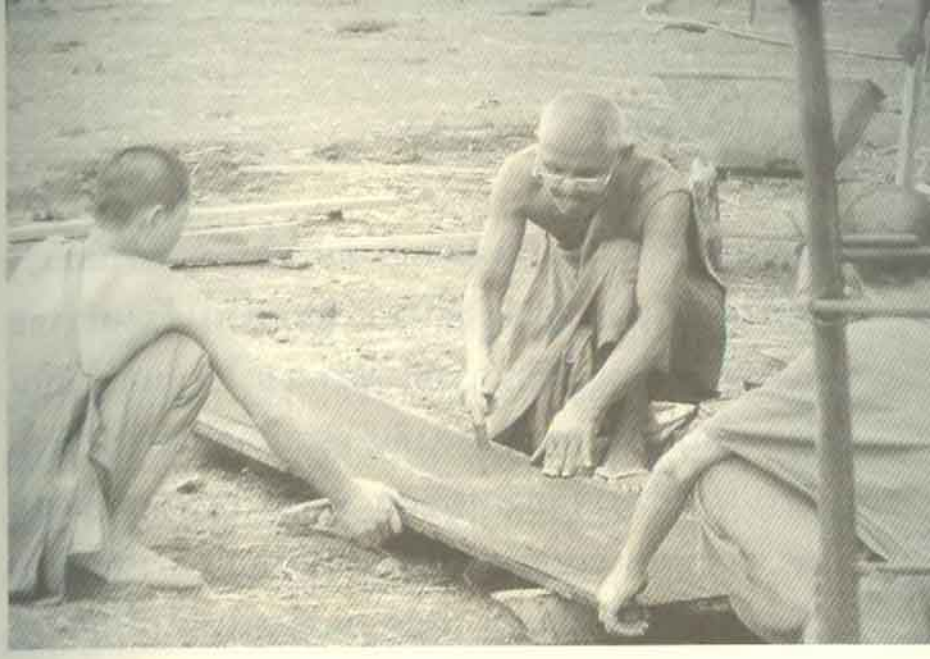
อริยสัจข้อที่ ๒ แสดงว่าความอยากด้วยอวิชชานั้นเป็นต้นเหตุของความทุกข์ คนทั้งหลายก็ยังไม่รู้ไม่เห็น ไม่เข้าใจว่า ความอยากนี่แหละ เป็นตัวต้นเหตุของความทุกข์ใจ จึงได้พากันอยากนั่นอยากนี่ร้อยแปดพันประการ

เพราะไม่รู้ว่า ความอยากด้วยอวิชชานั้นคืออะไร

อริยสัจข้อที่ ๓ แสดงว่านิโรธ หรือนิพพาน คือการดับความอยากเสียได้สิ้นเชิง เป็นความไม่มีทุกข์ คนทั้งหลายยิ่งไม่รู้จักกันใหญ่ ทั้งๆ ที่เป็นสิ่งที่อาจลุถึงได้ในที่ทั่วๆ ไป คือพบได้ตรงที่ความอยากมันดับลงไปนั่นเอง นี่คือไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร จึงไม่มีใครที่ปรารถนาที่จะดับความอยาก ไม่ปรารถนานิพพาน เพราะไม่รู้ว่าอะไรคือนิพพาน

อริยสัจข้อที่ ๔ ที่เรียกว่ามรรค อันได้แก่ วิธีดับความอยากนั้นๆ เสีย ไม่มีผู้ใดเข้าใจว่าการทำอย่างนี้เป็นวิธีดับความอยาก ไม่มีใครสนใจเรื่องอริยมรรคอันมีองค์ ๘ ประการ ซึ่งดับความอยากเสียได้ ไม่รู้จักว่าอะไรเป็นที่พึ่งแก่ตนเอง อะไรควรขวนขวายอย่างยิ่ง จึงไม่สนใจกับเรื่องอริยมรรคของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสิ่งที่เลิศประเสริฐที่สุด ในบรรดาวิชาความรู้ของมนุษย์เราในโลกนี้ นี่แหละคือการไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างน่าหวาดเสียว

ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า อริยสัจ ๔ ประการนั้นคือความรู้ที่บอกให้เห็นชัดว่า อะไรเป็นอะไรอย่างครบถ้วนนั้นเอง เรื่องความอยากนั้นบอกให้รู้ว่า เมื่อไปเล่นกับมันจึงเป็นความทุกข์ใจขึ้นมา เราก็ยังขืนไปเล่นกับความอยาก

จนเต็มไปด้วยความทุกข์ นี่คือความโง่เขลาที่ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไรตามที่เป็นจริง จึงปฏิบัติผิดทุกอย่าง จะมีถูกบ้างก็เล็กน้อยเกินไป และมักจะถูกตามความหมายของคนที่มีกิเลสตัณหา ซึ่งถือกันว่าถ้าได้อะไรมาตรงตามความต้องการของตนแล้ว ก็จัดว่าเป็นการปฏิบัติถูก อย่างนี้ทางธรรมไม่ถือว่าถูกเลย

ที่นี้ลองเอาหลักทางหัวใจของพระพุทธศาสนา หรือคาถาของพระอัสสชิมาพิจารณากัน เมื่อพระอัสสชิได้มาพบกับพระสารีบุตรก่อนได้บวช พระสารีบุตรได้ถามถึงใจความของพระพุทธศาสนา ว่ามีอยู่อย่างไรโดยย่อที่สุด พระอัสสชิได้ตอบว่า สิ่งเหล่าใดเกิดมาเพราะมีเหตุทำให้เกิด พระตถาคตเจ้าแสดงเหตุของสิ่งเหล่านั้น พร้อมทั้งแสดงความดับอย่างสิ้นเชิงของสิ่งเหล่านั้น เพราะ

หมดเหตุ พระมหาสมณเจ้าตรัสอย่างนี้ นี่คือการบอกว่า สิ่งทั้งปวงมีเหตุปรุงแต่งขึ้นมา มันดับไม่ได้จนกว่าจะดับเหตุเสียก่อน นี้เป็นการชี้ให้รู้ว่า อย่าไปเห็นอะไรเป็นตัวตนที่ถาวร เพราะมีแต่สิ่งที่เกิดจากเหตุ และงอกงามต่อไปตามอำนาจของเหตุ และจะดับไปเพราะสิ้นเหตุ เพราะฉะนั้นปรากฏการณ์ทั้งหลายในโลกนี้ ล้วนแต่เป็นผลิตผลของสิ่งที่เป็นเหตุ เป็นความเลื่อนไหลไปไม่มีหยุด เพราะอำนาจของธรรมชาติ ที่มีลักษณะไม่หยุดปรุงสิ่งต่างๆ จึงปรุงแต่งกันไม่หยุด และเปลี่ยนแปลงไม่หยุด

พระพุทธศาสนาบอกให้เรารู้ว่าสิ่งทั้งหลายไม่มีตัวตน มีแต่การปรุงแต่งกันไป และมีความทุกข์รวมอยู่ในนั้นด้วย เพราะความไม่มีอิสระ จึงต้องเป็นไปตามอำนาจของเหตุ จะไม่มีความทุกข์ก็ต่อเมื่อหยุด จะหยุดได้ก็เมื่อดับเหตุเพื่อไม่ให้มีการปรุง ข้อนี้เป็นการบอกให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างลึกซึ้งที่สุด เท่าที่ผู้มีสติปัญญาจะบอกได้ นับว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาจริงๆ การบอกนี้คือการบอกให้รู้ว่า สิ่งทั้งปวงเป็นแต่เรื่องของมายา อย่าไปหลงยึดถือจนชอบหรือชังมันเข้า เมื่อทำจิตใจให้เป็นอิสระได้จริงๆ แล้วนั่นแหละ คือการออกมาเสียได้จากอำนาจของเหตุ เป็นการดับเหตุเสียได้ เราก็จะไม่ต้องเป็น

ทุกข์เพราะความชอบ หรือความชังอีกต่อไป

อีกทางหนึ่งนั้น อยากจะชี้ให้สังเกตดูถึงวัตถุประสงค์แห่งการออกผนวชของพระพุทธเจ้า ว่าท่านออกผนวชโดยความประสงค์อันใด พระองค์ออกผนวช เพื่อแสวงหาว่า อะไรเป็นกุศล คำว่ากุศลๆ ของพระองค์ในที่นี้หมายถึงความฉลาด หรือหมายถึงความรู้ที่ถูกต้องถึงที่สุด โดยเฉพาะก็คือรู้ว่าอะไรเป็นความทุกข์ อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ อะไรเป็นความไม่มีทุกข์ และอะไรเป็นวิธีให้ถึงความไม่มีทุกข์ เพราะถ้ารู้อย่างถูกต้องสิ้นเชิงจริงๆ แล้วก็คือฉลาดหรือความรู้ถึงที่สุด ฉะนั้น ความรู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์นั่นแหละ คือตัวพุทธศาสนา

เรื่องไตรลักษณ์ก็เป็นหลักสำคัญอีกแนวหนึ่ง มีหัวข้อสั้นๆ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อันเป็นหลักที่เราต้องรู้ ถ้าไม่รู้ก็เรียกว่าไม่รู้จักพุทธศาสนา อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นี้คือการประกาศความจริงออกไปว่า สิ่งปรุงแต่งไม่เที่ยง สิ่งปรุงแต่งทั้งปวงเป็นทุกข์ สิ่งปรุงแต่งทั้งปวงไม่ใช่ตัวตน ที่ว่าเป็นอนิจจังก็คือ สิ่งทั้งปวงเปลี่ยนแปลงเรื่อยไป ไม่มีอะไรเป็นตัวเองที่หยุดอยู่แม้ชั่วขณะ ที่ว่าเป็นทุกขังนั้น หมายถึงว่า สิ่งทั้งปวงมีลักษณะเป็นความทนทุกข์ทรมานอยู่ในตัวของตัวเอง มีลักษณะดูแล้วน่าชัง

น่าเบื่อหน่าย น่าระอาอยู่ในตัวของมันเองทั้งนั้น และที่ว่าเป็นอนัตตานั้น ก็คือการบอกให้รู้ว่า บรรดาสิ่งทั้งปวงไม่มีอะไรที่เราควรจะเข้าไปยึดมั่นด้วยจิตใจว่าเป็นตัวเราหรือเป็นของเรา ถ้าไปยึดถือก็ต้องเป็นทุกข์ และบอกให้รู้ว่าสิ่งทั้งปวงนั้นยิ่งกว่าไฟ เพราะว่าไฟลุกโพลงๆ อยู่ เราเห็นเราก็ไม่เข้าใกล้ แต่สิ่งทั้งปวงนั้นมันเป็นไฟที่มองไม่เห็น เราจึงเข้าไปกอดกองไฟด้วยความสมัครใจ แล้วก็เป็นทุกข์อยู่ตลอดกาล นี่คือการบอกให้รู้ว่าสิ่งทั้งปวงคืออะไร โดยนัยแห่งไตรลักษณ์ เป็นการชี้ให้เห็นชัดว่า พระพุทธศาสนาคือวิชาและระเบียบปฏิบัติ ที่ทำให้เรารู้ได้ว่าอะไรเป็นอะไรเท่านั้นเอง

เมื่อได้กล่าวถึงหลักที่ว่า เราต้องรู้ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอะไรและต้องปฏิบัติอย่างไร จึงจะตรงต่อกฎธรรมชาติของสิ่งทั้งปวงดังนี้แล้ว หลักอีกพวกหนึ่งเรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์ แปลว่า คำสอนที่เป็นประธานของคำสอนทั้งหมดมีอยู่ ๓ หัวข้อสั้นๆ คือ ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำความดีให้เต็มที่ และทำจิตใจให้สะอาดปราศจากความเศร้าหมอง นี้เป็นหลักสำหรับปฏิบัติ

เมื่อรู้ว่าสิ่งทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ยึดถือไม่ได้ และไปหลงใหลด้วยไม่ได้ เราก็ต้องปฏิบัติ

ต่อสิ่งทั้งปวงให้ถูกต้อง ด้วยความระมัดระวัง คือ เว้นจากการทำชั่ว หมายถึงการละโมบโลภลาภด้วยกิเลส ไม่ลงทุนด้วยการฝืนศีลธรรม ขนบธรรมเนียมต่างๆ เพื่อไปทำความชั่ว อีกทางหนึ่งนั้นให้ทำแต่ความดี ตามที่บัณฑิตสมมุติตกลงกันว่าเป็นความดี แต่ทั้งสองข้อนี้ เป็นเพียงขั้นศีลธรรม

ข้อที่สาม ที่ว่าทำจิตใจให้บริสุทธิ์หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองโดยประการทั้งปวงนั้น นั่นแหละเป็นตัวพุทธศาสนาโดยตรง หมายความว่าทำจิตใจให้เป็นอิสระ ถ้ายังไม่เป็นอิสระจากอำนาจครอบงำของสิ่งทั้งปวงแล้ว จะเป็นจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ไปไม่ได้ จิตจะเป็นอิสระก็ต้องมาจากความรู้ว่าอะไรเป็นอะไรถึงที่สุด ถ้ายังไม่รู้จะไปหลงรักหรือหลงชังอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แล้วจะเรียกว่าเป็นอิสระแท้จริงได้อย่างไร

คนเรามีความรู้สึกอยู่สองอย่างเท่านั้น คือความพอใจกับความไม่พอใจ อภิชฌาและโทมนัส คนเราตกเป็นทาสของอารมณ์ ไม่เป็นอิสระแก่ตัวเองเลย เพราะไม่รู้ว่าอารมณ์ หรือสิ่งทั้งปวงนั้นคืออะไรนั่นเอง ความพอใจมีลักษณะที่จะรวบรัดอะไรๆ เข้ามาหาตัว ความไม่พอใจมีลักษณะที่จะผลักไสอะไรๆ ออกไปจากตัว ถ้ายังมีความ

รู้สึกสองอย่างนี้อยู่ ก็หมายความว่าจิตใจยังไม่เป็นอิสระ เพราะยังหลงรักหลงชังอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ จึงไม่มีทางที่จะบริสุทธิ์ ปราศจากการครอบงำของสิ่งทั้งปวงได้ โดยเหตุนี้เอง หลักพระพุทธศาสนาในขั้นสูงสุดนี้ จึงปฏิเสธการยึดถือที่น่ารักน่าชัง ปฏิเสธเลยขึ้นไปถึงกับไม่หลงติดทั้งในความดีและความชั่ว จิตใจจึงจะเป็นอิสระจากสิ่งทั้งปวง และบริสุทธิ์อยู่เหนืออารมณ์ต่างๆ

คำสอนอื่นนิยมกันเพียงให้ละเว้นจากความชั่ว และให้ยึดถือในความดี ให้ยึดถือผูกพันในความดีจนถึงยอดของความดี คือพระผู้เป็นเจ้า พุทธศาสนายังไปไกลกว่านั้นมาก คือไม่ยอมผูกพันตัวเองกับสิ่งใดเลย การผูกพันในความดีนั้นก็จัดว่าปฏิบัติถูกในระยะต้น หรือระยะกลาง เมื่อเรายังทำอะไรให้สูงไปกว่านั้นไม่ได้เท่านั้นเอง ในระยะแรกเราเว้นจากความชั่ว ในระยะถัดมาเราก็ทำความดีให้เต็มที่ ส่วนในระยะสูงนั้น เราทำจิตใจให้ลอยสูงเหนือการครอบงำของทั้งความดีและความชั่ว การที่ผูกพันตัวอยู่ภายใต้ผลของความดี ยังไม่ใช่การพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง เพราะคนชั่วก็จะมีความทุกข์ไปตามประสาของคนชั่ว คนดีก็จะมีความทุกข์ไปตามประสาของคนดี ถึงเป็นมนุษย์ที่ดีก็มีความทุกข์อย่างมนุษย์ที่ดี

พระพุทธศาสนาบอกให้เรารู้ว่า สิ่งทั้งหลายไม่มีตัวตน
มีแต่การปรุงแต่งกันไป และมีความทุกข์รวมอยู่ในนั้นด้วย
เพราะความไม่มีอิสระ จึงต้องเป็นไปตามอำนาจของเหตุ
จะไม่มีความทุกข์ก็ต่อเมื่อหยุด
จะหยุดได้ก็เมื่อดับเหตุ เพื่อไม่ให้มีการปรุง
ข้อนี้เป็นการบอกให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างลึกซึ้งที่สุด
เท่าที่ผู้มีสติปัญญา จะบอกได้

จะดีอย่างเทวดาก็มีความทุกข์อย่างเทวดา แม้จะเป็นพรหมก็มีทุกข์อย่างพรหม จะไม่มีความทุกข์เลย ก็ต่อเมื่อขึ้นไปให้พ้นสูงเหนือจากสิ่งที่เรียกว่าความดี กลายเป็นโลกุตระโลกของพระอริยเจ้า ถ้าขึ้นสูงถึงที่สุด ก็เรียกว่าเป็นพระอรหันต์

คำว่าพระพุทธศาสนานั้นแปลว่าอะไร พุทธ แปลว่าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้า แปลว่า ผู้รู้ พุทธศาสนาก็แปลว่า ศาสนาของผู้รู้ พุทธศาสนิก ก็แปลว่า ผู้ปฏิบัติตามศาสนาของผู้รู้ ที่ว่ารู้นั่นหมายถึงรู้อะไร ก็คือรู้สิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริงนั้นเอง จึงกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาก็คือศาสนาที่ทำให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร เป็นศาสนาเกี่ยวกับความรู้จริง เราจึงต้องปฏิบัติจนเรารู้ได้เอง

เมื่อรู้ถึงที่สุดแล้ว ไม่ต้องกลัวกิเลสตัณหาต่างๆ จะถูกความรู้นั้นทำลายให้สิ้นไป ความไม่รู้อวิชชาก็จะดับไปทันทีในเมื่อความรู้ได้เกิดขึ้นมา ฉะนั้นข้อปฏิบัติต่างๆ จึงมีไว้เพื่อให้วิชชาเกิด

ท่านทั้งหลายจงปักใจมั่นใจในทางที่จะเข้าถึงพระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรเท่านั้น ขอแต่ให้เป็นความรู้ที่ถูกต้อง รู้ด้วยความเห็นแจ้งจริงๆ อย่ารู้อย่างโลกๆ รู้ครึ่งๆ กลางๆ ซึ่งไปหลงสิ่งที่ไม่ดี

ว่าดี หลงสิ่งซึ่งเป็นที่เกิดของความทุกข์ ว่าเป็นความสุข ดังนี้ก็จะค่อยๆ รู้ไปตามลำดับ นั่นแหละจะเป็นการรู้จักพุทธศาสนา ที่ถูกตัวพุทธศาสนาแท้ๆ ถ้าศึกษาพุทธศาสนาโดยวิธีนี้แล้ว แม้คนตักน้ำหาบขายที่ไม่รู้หนังสือ ก็เข้าถึงตัวพุทธศาสนาได้ ในขณะที่ผู้ที่เรียนจากตำราที่กำลังง่วนกับตำราก็ไม่อาจเข้าถึงพุทธศาสนาได้เลย พวกเราที่มีสติปัญญาอยู่บ้าง น่าจะสามารถพินิจพิจารณาสิ่งทั้งปวงให้รู้ตามที่เป็นจริงได้ ฉะนั้นเมื่อถูกความทุกข์อะไรเข้าแก่ตัวเองแล้ว ก็จะต้องศึกษาสิ่งนั้นให้เข้าใจแจ่มแจ้งว่ามันเป็นอย่างไรกันแน่ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นและกำลังเผาลนเราให้เร่าร้อนอยู่นั้น มันคืออะไร เป็นอย่างไร มาจากไหน

ถ้าทุกคนตั้งสติคอยเฝ้ากำหนดพิจารณาความทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่ตนในลักษณะดังกล่าวนี้แล้ว ก็จะเป็นทางให้เข้าถึงพุทธศาสนาได้ดีที่สุด ดีกว่าการติดตำรับตำราเทียบกันไม่ได้ทีเดียว การที่ใครจะมัวแต่ศึกษาพุทธศาสนาจากตำราในแง่ของภาษาหรือวรรณคดีนั้น จะไม่มีทางรู้ว่าอะไรเป็นอะไร ทั้งๆ ที่ตำราก็เต็มไปด้วยคำบรรยายว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้นสิ่งนี้เป็นอย่างนี้ เขาฟังอย่างนกแก้วนกขุนทองพูดตามที่จำไว้ได้ แต่ไม่สามารถที่จะเข้าถึง

ความจริงของสิ่งทั้งหลาย เว้นไว้แต่เขาจะได้ทำการพิจารณาให้เห็นเป็นเรื่องจริงของชีวิตจิตใจ เข้าถึงตัวจริงของกิเลสของความทุกข์ของธรรมชาติ หรือของสิ่งทั้งปวงซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเขานั่นแหละ จึงจะเข้าถึงตัวพุทธศาสนาที่แท้ได้

คนที่ไม่เคยอ่านตำราเลย แต่เคยพิจารณาอย่างละเอียดลออทุกครั้งที่ความทุกข์เกิดขึ้นแผดเผาจิตใจของตน นี้แหละเรียกว่าเขากำลังเรียนตำราพระไตรปิฎกโดยตรงและอย่างถูกต้อง ดียิ่งกว่ากำลังเปิดเล่มตำราออกอ่าน เพราะว่าพวกที่กำลังลูบคลำเล่มตำราอ่านอยู่ทุกๆ วัน แต่แล้วไม่รู้จักอมฤตธรรมคำสอนที่มีอยู่ในตำรา เขาก็คล้ายกับการที่เรามีตัวเอง ใช้ตัวเอง ปฏิบัติตัวเอง ทำอะไรเกี่ยวกับตัวเองอยู่ทุกวัน แต่แล้วก็ไม่รู้จักตัวเอง ไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวเองให้ลุล่วงไปได้ และยังมีความทุกข์ ยังคงมีตัณหาที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์เพิ่มมากขึ้นทุกๆวัน ตามอายุที่เพิ่มขึ้น นี่เพราะไม่รู้จักตัวเราอย่างเดียวเท่านั้น

ชีวิตจิตใจที่สวมอยู่กับเรา เราก็ยังไม่รู้จัก การที่จะไปรู้สิ่งลึกลับที่ซ่อนอยู่ในตำรานั้น มันยุ่งยากไปกว่าเป็นไหนๆ เพราะฉะนั้นจงหันมาศึกษาพุทธศาสนาหรือรู้จัก

ตัวพุทธศาสนา ด้วยการศึกษาจากตัวจริง คือจากสิ่งทั้งปวง ซึ่งรวมทั้งร่างกายและจิตใจนี้เอง จากชีวิตซึ่งกำลังหมุนอยู่ในวงกลมของความอยาก กระทำตามความอยาก แล้วก็เกิดผลอย่างนั้นอย่างนี้ขึ้นมาหล่อเลี้ยงเจตนาที่อยาก จึงทำสืบต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด ต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร หรือทะเลแห่งความทุกข์ เพราะความที่ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไรข้อเดียวเท่านั้นเอง

รวมความว่าพุทธศาสนา คือวิชาและระเบียบปฏิบัติเพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร เมื่อเรารู้ว่าอะไรเป็นอะไร ถูกต้องจริงๆ แล้ว ไม่ต้องมีใครสอนหรือมาแนะนำเรา เราก็ปฏิบัติต่อสิ่งนั้นๆ ถูกต้องได้ด้วยตนเอง แล้วกิเลสก็จะหมดไปเอง เราเป็นอริยบุคคลขั้นใดขั้นหนึ่งขึ้นมาทันทีเราจะปฏิบัติอะไรไม่ผิดขึ้นมาทันที เราจะลุถึงสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ หรือที่ชอบเรียกกันว่ามรรคผล นิพพานนี้ได้ด้วยตนเอง เพราะการที่เรามีความรู้โดยถูกต้องถึงที่สุดอย่างแท้จริงเท่านั้น

ความไม่รู้ อยู่ประจำ ครอบงำจิต
ดับสนิท เกิดสว่าง กระจ่างใส
รู้แจ้งชัด สัจธรรม ประจำใจ
สิบข้อไซร้ ใครละ อรหันตา

การเห็นกาย ใช่ตน พ้นพอเห็น
เชื่อชัดเด่น มั่นคง สิ้นสงสัย
ถือศีลพรต งดงมงาย โง่หายไป
ผู้ละได้ ครบสาม นามโสดา ฯ

...๓

ตาน้ำผุดกลางทะเลทราย

หลักพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับกรณีนี้คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ข้อปฏิบัติทั้ง ๓ นี้เรียกว่า ไตรสิกขา สิกขาแรกเราเรียกว่า ศีล ซึ่งหมายถึงการประพฤติดี ประพฤติถูกตามหลักทั่วๆ ไป ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน มีจำแนกไว้เป็นศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ หรืออื่นๆ อีก เป็นการปฏิบัติเพื่อความสงบเรียบร้อยปราศจากโทษขั้นต้นๆ ทางกายทางวาจาของตนที่เกี่ยวกับสังคมและส่วนรวม หรือเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นแก่การเป็นอยู่

เขียนเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๔๕

สิกขาข้อที่สอง เรียกว่า *สมาธิ* ได้แก่การบังคับจิตใจของตัวเองไว้ให้อยู่ในสภาพที่จะทำประโยชน์ให้มากที่สุด ตามที่ตนเองต้องการ ขอให้ตั้งข้อสังเกตความหมายของคำว่า "สมาธิ" ไว้ให้ถูกต้อง โดยมากท่านทั้งหลายย่อมจะได้ฟังมาว่า สมาธินั้นคือจิตตั้งมั่นแน่วแน่นิ่งเหมือนท่อนไม้ หรือมักว่าเป็นจิตที่สงบเป็นจิตที่บริสุทธิ์ แต่ลักษณะเพียงสองอย่างนั้น ไม่ใช่ความหมายอันแท้จริงของสมาธิ การกล่าวเช่นนี้มีหลักที่พระพุทธองค์ทรงแสดงลักษณะของจิต ด้วยคำอีกคำหนึ่งซึ่งสำคัญที่สุด คือคำว่า *"กมฺมนีโย"* แปลว่าสมควรแก่การงาน คำนี้เป็นคำสุดท้ายที่ทรงแสดงลักษณะของจิตเป็นสมาธิ

สิกขาข้อที่สามนั้นเรียกว่า *ปัญญา* หมายถึงการฝึกฝนอบรมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง

และสมบูรณ์ถึงที่สุด ในสิ่งทั้งปวงตามที่มันเป็นจริง คนเราตามปกติไม่สามารถรู้อะไรๆ ให้ถูกต้องตามที่เป็นจริงได้ คือมันถูกแต่เพียงตามที่เราเข้าใจเอาเอง หรือตามโลกเขาสมมุติ มันจึงไม่ใช่ตามที่เป็นจริง ด้วยเหตุนี้พุทธศาสนาจึงมีระเบียบปฏิบัติเรียกว่า ปัญญาสิกขานี้ขึ้นอีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนสุดท้าย สำหรับจะได้ฝึกฝนอบรมให้เกิดความเข้าใจให้เห็นแจ้ง ในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริงโดยสมบูรณ์

คำว่า "ความเข้าใจ" กับคำว่า "ความเห็นแจ้ง" นั้นในทางธรรมะแล้ว ไม่เป็นอันเดียวกัน คำว่าความเข้าใจนั้นอาศัยการคิดคำนึงด้วยการใช้เหตุผลบ้าง หรือการคาดคะเนเอาตามเหตุผลต่างๆ บ้าง ส่วนความเห็นแจ้งไปไกลกว่านั้น คือต้องเป็นสิ่งที่เราได้ซึมซาบมาแล้วด้วยการผ่านผจญสิ่งนั้นๆ มาด้วยตนเอง และด้วยการมีจิตใจจดจ่อต่อเนื่องอยู่กับสิ่งนั้นๆ โดยอาศัยการเฝ้าเพ่งดูอย่างพินิจพิจารณาจนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายไม่หลงใหลในสิ่งนั้นๆ ด้วยน้ำใสใจจริง ไม่ใช่การคิดเอาตามเหตุผล เพราะฉะนั้นปัญญาสิกขาตามหลักของพุทธศาสนาจึงไม่ได้หมายถึงปัญญา ที่ได้มาจากหลักของเหตุผลเหมือนที่เป็นกันอยู่ในวงการศึกษาวิชาการสมัยปัจจุบัน

แต่เป็นคนละอย่างทีเดียว

ปัญญาในทางพุทธศาสนา ต้องเป็นการรู้แจ้งเห็นแจ้งด้วยน้ำใสใจจริง ด้วยการผ่านผจญสิ่งนั้นๆ มาโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง จนฝังใจแน่วแน่ไม่อาจลืมเลือนได้ เพราะฉะนั้นการพิจารณาในทางปัญญาตามสิกขานี้ จึงต้องใช้สิ่งต่างๆ ที่ผ่านมาแล้วในชีวิตตนเองเป็นเครื่องพินิจพิจารณา หรืออย่างน้อยก็ต้องเป็นเรื่องที่มีน้ำหนักมากพอที่จะให้ใจของตนเอง เกิดความรู้สึกสลดสังเวช เบื่อหน่ายในสิ่งทั้งหลายที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนเหล่านั้นได้จริง ถ้าเราจะคิดไปตามแนวของเหตุผล ทำการวินิจฉัยลักษณะที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา กันสักเท่าไรก็ตาม มันก็ได้แค่ความเข้าใจ ไม่มีทางให้เกิดความสลดสังเวชได้ และไม่มีทางให้เกิดความเบื่อหน่ายในสิ่งทั้งหลายในโลกได้ ขอให้เข้าใจว่ากิริยาอาการที่จิตใจเบื่อหน่ายคลายความอยากจากสิ่งที่เคยหลงรักนั่นแหละ คือตัวความเห็นแจ้ง ในที่นี้ หลักธรรมะได้บัญญัติไว้ชัดเจนทีเดียวว่า ถ้าเห็นแจ้งจริงๆ ก็ต้องเบื่อหน่ายจริงๆ จะไปหยุดอยู่เพียงแค่เห็นแจ้งนั้นไม่ได้ ความเบื่อหน่ายคลายความอยากในสิ่งนั้นจะต้องเกิดขึ้นตามมาทันควันอย่างแยกกันไม่ได้

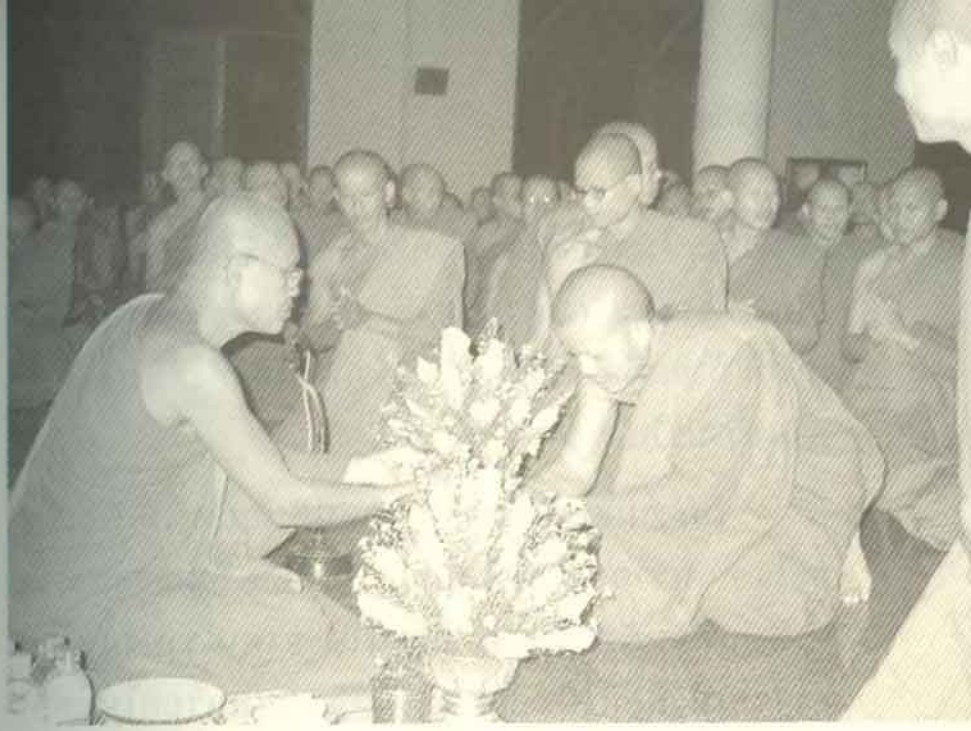
ศีลสิกขา นั้นเป็นเพียงการศึกษาปฏิบัติในขั้นตระเตรียมเบื้องต้น เพื่อให้เรามีการเป็นอยู่อย่างผาสุก อันจะช่วยให้จิตใจเป็นปกติ อานิสงส์ของศีลมีหลายอย่างด้วยกัน แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ เป็นไปเพื่อให้เกิดสมาธิ อานิสงส์อย่างอื่นๆ เช่นว่า ให้เป็นสุข หรือให้ไปเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์นั้น พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงมุ่งหมาย ท่านมุ่งหมายโดยตรงถึงข้อที่จะให้เป็นที่เกิดที่เจริญของสมาธิ ศีลจะส่งเสริมให้เกิดสมาธิได้โดยง่าย ถ้าเรามีเครื่องรบกวนมาก จิตใจของเราจะเป็นสมาธิได้อย่างไร

สมาธิสิกขา คือการที่เราสามารถควบคุมจิตหรือใช้จิตของเรานี้ ให้ทำหน้าที่ของมันให้เป็นประโยชน์ถึงที่สุด ในขั้นศีล มีความประพฤติดีทางกาย ทางวาจา ในขั้นสมาธิมีความประพฤติดีทางจิต คือ ไม่มีความคิดผิด ไม่เศร้าหมอง ไม่มีความฟุ้งซ่านและอยู่ในสภาพที่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่ของมัน อย่างนี้เรียกว่าสมาธิ แม้ในส่วนที่เกี่ยวกับประโยชน์ทั่วๆ ไปในทางโลก สมาธิก็ยังเป็นของจำเป็นทุกกรณี ไม่ว่าเราจะทำอะไร ถ้าไม่ทำด้วยใจที่เป็นสมาธิแล้วย่อมไม่ได้รับผลสำเร็จด้วยดี ท่านจึงจัดสมาธินี้ไว้ในลักษณะของบุคคลที่เรียกว่ามหาบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นมหาบุรุษทางโลกหรือทางธรรม ล้วนแต่

จำเป็นจะต้องมีสมาธิเป็นคุณสมบัติประจำตัวทั้งนั้น แม้แต่เด็กนักเรียนถ้าไม่มีจิตเป็นสมาธิแล้ว จะคิดเลขออกได้อย่างไร สมาธิในทำนองนั้นเป็นสมาธิตามธรรมชาติ มันยังอยู่ในระดับอ่อน ส่วนสมาธิในทางหลักพุทธศาสนาที่เรากำลังกล่าวถึงนี้ เป็นสมาธิที่เราได้ฝึกให้สูงยิ่งขึ้นไปกว่าที่จะเป็นไปตามธรรมชาติ เพราะฉะนั้นเมื่อฝึกกันสำเร็จแล้วจึงกลายเป็นจิตที่มีความสามารถ มีกำลัง มีคุณสมบัติพิเศษอย่างอื่นๆ มากมายเหลือเกิน

การที่คนเราสามารถถือเอาประโยชน์จากสมาธิได้ถึงปานนี้ เรียกว่ามนุษย์ได้ก้าวขึ้นมาถึงการรู้ความลับของธรรมชาติอีกขั้นหนึ่ง ข้อนี้หมายถึงการรู้วิธีบังคับจิตให้มีสมรรถภาพยิ่งไปกว่ามนุษย์ธรรมดาจะทำได้ ขั้นศีลยังไม่ถือว่าเป็นการเลยระดับของมนุษย์ธรรมดา แม้จะอวดกันก็ยังไม่ถือว่า เป็นการอวดอุตตริมนุสสธรรม แต่พอมาถึงขั้นที่เป็นสมาธิ เป็นฌาน เป็นสมาบัติ ท่านจัดเป็นอุตตริมนุสสธรรม ซึ่งพระภิกษุจะอวดไม่ได้ ถ้าขืนอวดก็ชื่อว่าไม่เป็นพระที่ดี หรือถึงกับไม่เป็นพระเลย แล้วแต่กรณี

การได้มาซึ่งสมาธินี้เราต้องลงทุนอดทนศึกษาอบรมและปฏิบัติ จนเรามีสมาธิตามสมควรที่จะมีได้

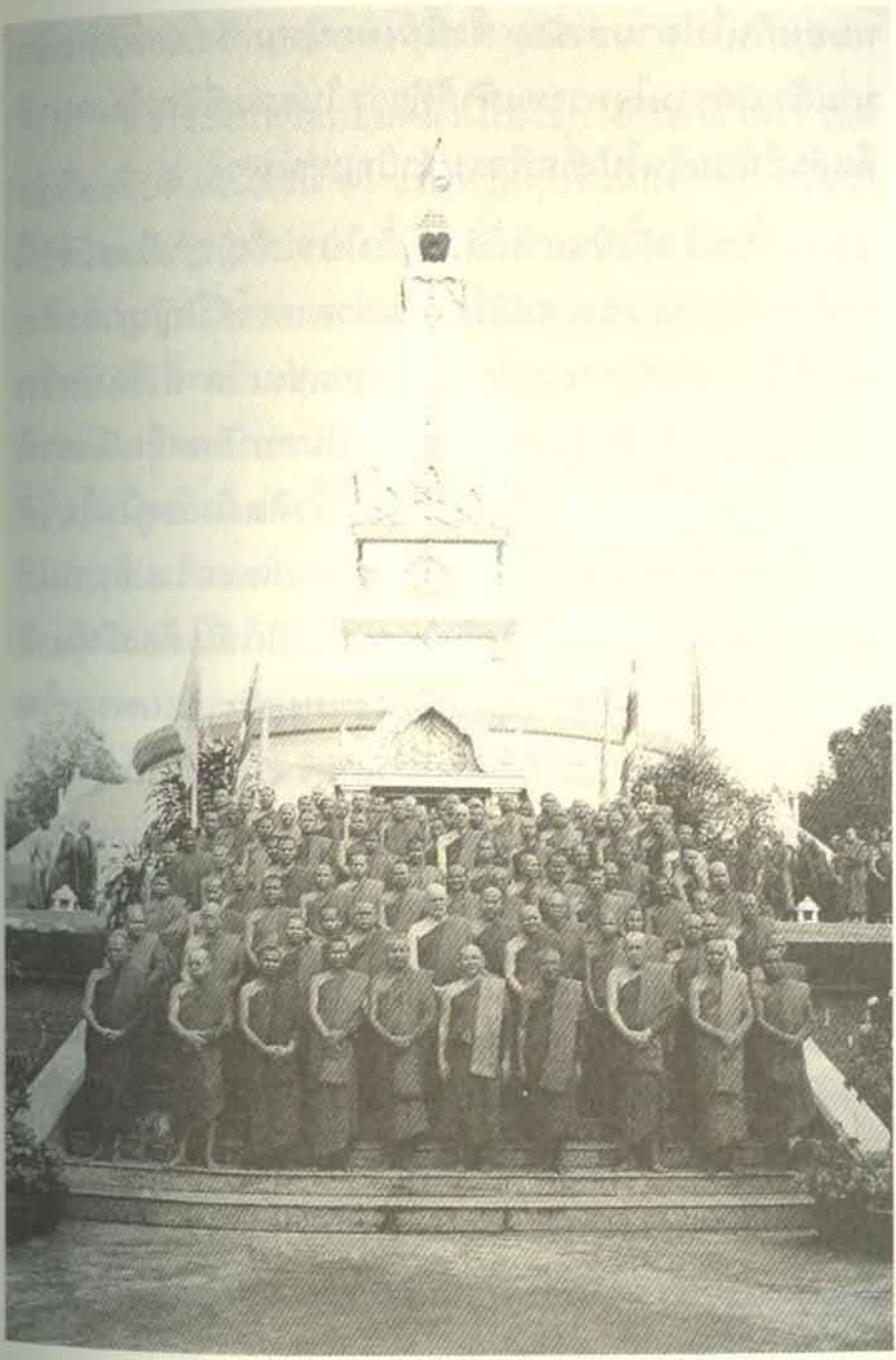

ในที่สุดเราก็จะได้ผลในการปฏิบัติหน้าที่ได้ดีมากไปกว่ามนุษย์ธรรมดาเขาได้ๆ กัน เพราะเรามีเครื่องมือที่สูงไปกว่าที่เขามี เพราะฉะนั้น จึงขอให้สนใจไว้ อย่าถือเป็นของครึโง่เขลางมงายพ้นสมัยเลย มันยังคงเป็นของสำคัญที่สุด ซึ่งต้องใช้กันอยู่เรื่อยไป และยิ่งในสมัยที่โลกมีอะไรๆ หมุนเร็วแทบลุกเป็นไฟอย่างนี้ด้วยแล้ว ยิ่งจะต้องการสมาธิมากไปเสียกว่าครั้งพุทธกาลด้วยซ้ำไป อย่าไปหลงคิดว่าเป็นเรื่องในวัดหรือเรื่องสำหรับคนวัด และของคนงมงายเลย

ความเกี่ยวเนื่องกันระหว่าง สมาธิสิกขากับปัญญาสิกขา พระพุทธเจ้าตรัสไว้เลยทีเดียวว่า เมื่อจิตเป็นสมาธิ

แล้วย่อมเห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง หมายถึง อาการที่จิตประกอบด้วยสมาธิในลักษณะที่พร้อมจะปฏิบัติหน้าที่ ถ้าจิตมีลักษณะเช่นนี้แล้วก็จะรู้สิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริง

มีความแปลกประหลาดอยู่หน่อยหนึ่ง คือเรื่องอะไรๆ ที่เราอยากรู้หรือปัญหาที่เราอยากจะสะสางนั้น ตามปกติมันฝังตัวประจำอยู่ในใจของคนเราทั้งนั้น เราอาจจะไม่รู้สึกก็ได้ คือมันอยู่ใต้จิตสำนึกเรื่อยไปตลอดเวลา ขณะที่เราตั้งใจจะสะสางให้ออก มันก็ไม่ออก เพราะเหตุว่าจิตใจในขณะนั้นยังไม่เหมาะสมที่จะสะสางปัญหานั้นนั่นเอง ถ้าผู้ใดได้ทำสมาธิที่ถูกต้อง คือให้มีลักษณะที่เรียกว่า *กมฺมนีโย* พร้อมที่จะปฏิบัติงานทางจิต แล้วปัญหาต่างๆ ที่สะสมอยู่ใต้จิตสำนึกนั้นมันจะมีคำตอบโพล่งออกมาเฉยๆ อย่างต่อเนื่อง จากขณะที่จิตเป็นสมาธินั้น แต่ว่าถ้าหากมันยังไม่โพล่งออกมา เราก็ยังมีวิธีอื่นอีกอันหนึ่ง คือให้น้อมจิตไปสู่การพิจารณาปัญหาที่เรากำลังมีอยู่ การพิจารณาด้วยกำลังของสมาธิในลักษณะเช่นนี้เองเรียกว่าปัญญาสิกขา หรืออย่างน้อยก็สงเคราะห์เข้าในปัญญาสิกขา ในคืนวันที่พระพุทธองค์ตรัสรู้พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ปฏิจจสมุปบาท คือรู้อะไรเป็นอะไร

ทยอยกันไปตามลำดับ ทั้งนี้ก็โดยมีสมาธิอย่างที่กล่าวมาแล้ว แต่รวมใจความแล้วก็คือว่า ในขณะที่จิตเป็นสมาธิดีแล้วก็น้อมจิตไปเพื่อพิจารณาปัญหานั้นๆ

ทั้งหมดนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่า ปัญญากับสมาธินี้จะต้องเกี่ยวข้องกันเสมอไป แต่ว่าอาการที่ปัญญาอาศัยสมาธินั้น บางทีเรามองไม่เห็นเลย เช่นเวลาที่เงียบสงัดเย็นสบาย ไม่มีอะไรรบกวนใจ จิตเป็นสมาธิสดชื่นดี เราก็คิดอะไรๆ ที่เป็นคำตอบของปัญหาซึ่งติดค้างอยู่ในใจได้เป็นต้น แต่ในทางพุทธศาสนานั้น ท่านแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสมาธิกับปัญญายิ่งขึ้นไปกว่านั้นอีก คือต้องมีสมาธิจึงจะมีปัญญา ต้องมีปัญญาจึงจะมีสมาธิ เป็นเพราะในการที่จะให้เกิดสมาธิยิ่งไปกว่าสมาธิตามธรรมชาตินั้น มันต้องอาศัยวิธีการต่างๆ ของจิต ว่าจะบังคับมันอย่างไรจึงจะเกิดเป็นสมาธิขึ้นมาได้ ฉะนั้นคนมีปัญญาจึงสามารถมีสมาธิมากขึ้นได้ตามลำดับ เมื่อมีสมาธิมากขึ้น ปัญญาก็ยิ่งมีกำลังมากขึ้นตาม มันส่งเสริมซึ่งกันและกันไปในตัว ถ้ามีปัญญาแล้วก็จะต้องมีความเห็นแจ้ง และมีผลเป็นความรู้สึกเบื่อหน่ายสลดสังเวช ถอยหลังออกมาจากสิ่งทั้งปวงที่เคยหลงรักหลงยึดถือ ถ้ายังรี่เข้าไปหาสิ่งทั้งปวงด้วยความหลงรัก ด้วยความยึดถือ ด้วยความหลงใหล

แล้ว ไม่ใช่เป็นปัญญาของพุทธศาสนา

ที่ว่าชะงักหรือถอยหลังนี้ไม่ใช่ทางกิริยาอาการ เช่น จะต้องจับสิ่งนั้นสิ่งนี้ ขว้างทิ้งหรือทุบตีให้แตกหัก หรือว่าต้องวิ่งหนีเข้าป่าไปอย่างนี้ก็หามิได้ แต่หมายถึงชะงักถอยหลังด้วยจิตใจโดยเฉพาะ คือมีจิตใจถอยห่างออกจากการที่เคยตกเป็นทาสของสิ่งทั้งปวงมาเป็นจิตใจที่อิสระ ผลของความเบื่อหน่ายคลายความอยากจากสิ่งทั้งหลายทั้งปวงมันเป็นอย่างนี้ ไม่ใช่ไปฆ่าตัวตายหรือเข้าป่าไปบวชเป็นฤาษี แล้วเอาไฟจุดเผาสิ่งต่างๆ เสียให้หมด ภายนอกจะเป็นอย่างไรก็เป็นไปตามเรื่อง และยังคงเป็นไปตามเหตุผลตามความเหมาะสม แต่ภายในจิตใจนั้นย่อมเป็นอิสระ ไม่เป็นทาสของสิ่งใดอย่างแต่ก่อนอีกต่อไป นี่คืออานิสงส์ของปัญญา ท่านเรียกด้วยคำบาลีว่า *วิมุตติ* หมายความว่าหลุดพ้นจากการเป็นทาสของสิ่งทั้งปวง โดยเฉพาะการเป็นทาสของสิ่งที่เรารัก หรือแม้แต่สิ่งที่เราไม่รักเราก็ตกเป็นทาสของมันเหมือนกัน เป็นทาสตรงที่ต้องไปเกลียดมันนั่นเอง อยู่เฉยๆไม่ได้ อุตส่าห์ไปเกลียดมันให้ร้อนใจกับมัน มันบังคับเราได้เหมือนกับของที่เรารัก แต่อยู่ในลักษณะคนละอย่าง คำว่าเป็นทาสของสิ่งทั้งปวงนั้นหมายถึงทั้งทางที่พอใจและไม่พอใจ ทั้งหมดนี้แสดงว่า

เราหลุดออกจากการเป็นทาสของสิ่งทั้งปวงมาเป็นอิสระอยู่ได้ด้วยปัญญา

พระพุทธเจ้าท่านได้วางหลักไว้สั้นๆ ที่สุดว่า คนเราบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา ท่านไม่เคยตรัสว่า บริสุทธิ์ได้ด้วยศีลด้วยสมาธิ แต่บริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา เพราะมันทำให้หลุดออกมาจากสิ่งทั้งปวง การไม่หลุดก็คือมีความไม่บริสุทธิ์ สกปรกมืดมัวเร่าร้อน เมื่อหลุดก็จะมีความบริสุทธิ์สะอาด สว่างไสว แจ่มแจ้งและสงบเย็น มันเป็นของปัญญา หรือเป็นลักษณะอาการที่แสดงว่า ปัญญาได้เข้าปฏิบัติหน้าที่ของมันถึงที่สุดแล้ว ขอให้ท่านทั้งหลายจงได้กำหนดพิจารณาปัญญาสิกขานี้ให้ดีๆ ว่ามันมีอยู่อย่างไร และเป็นของสูงสุดเพียงไร

ปัญญาในทางพุทธศาสนา ก็คือปัญญาที่ถอนตนออกมาเสียจากสิ่งทั้งหลายทั้งปวง โดยการทำลายอุปาทานทั้งปวงไปเสียหมดสิ้น ความยึดติดทั้งหลายทั้งปวงนั้นเป็นเหมือนกับเชือกที่ผูกมัดล่ามเราไว้ ปัญญาก็เป็นเสมือนมีดที่จะตัดสิ่งเหล่านั้นให้ขาดออกไป จนไม่มีอะไรเป็นเครื่องผูกมัดเราให้ติดอยู่กับสิ่งต่างๆ ได้อีกต่อไป

ข้อปฏิบัติทั้ง ๓ อย่างดังกล่าวนี้ จะคงทนต่อการพิสูจน์หรือไม่ จะเป็นหลักวิชาอันแท้จริง เหมาะที่ทุกคน

จะปฏิบัติหรือไม่ ขอให้พิจารณาดู เมื่อดูต่อไปอีกจะเห็นว่าหลักทั้ง ๓ ข้อนี้ไม่ค้านกับศาสนาไหนเลย ถ้าศาสนานั้นๆ ต้องการจะแก้ปัญหาต่างๆ ที่เป็นความทุกข์ของมนุษย์กันจริงๆ พระพุทธศาสนาย่อมไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาใดๆ แต่มีอะไรๆ มากไปกว่าศาสนาอื่นเขามีโดยเฉพาะก็คือ การปฏิบัติในทางปัญญาอันเป็นสิกขาข้อสุดท้าย เพื่อตัดความยึดมั่นทั้ง ๔ ประการ ปลดเปลื้องจิตใจให้เป็นอิสระจากสิ่งทั้งปวง ไม่ผูกพันเป็นทาส หรือตกอยู่ในอำนาจของสิ่งทั้งปวง เช่น พระเป็นเจ้าบนสวรรค์หรือผีสางเทวดา ข้อนี้แหละไม่มีคำสอนอื่นกล้าพอที่จะสอนให้เป็นอิสระสิ้นเชิง ฉะนั้นเราจงเข้าใจความสำคัญของพระพุทธศาสนาไว้ให้ดีๆ ดังกล่าวมา

เมื่อความจริงได้แสดงแล้วว่าพระพุทธศาสนากล้าท้าให้พิสูจน์ มีอะไรๆ ทุกอย่างที่คำสอนอื่นๆ มีและยังมีอะไรบางอย่างมากไปกว่าที่เขามีกัน จะเห็นได้ทันทีว่าพุทธศาสนานี้เป็นของคนทั่วไป หรือเป็นศาสนาสากลที่ใช้ได้แก่คนทุกคน ทุกยุคทุกสมัย เพราะว่าทุกคนมีปัญหาความทุกข์อย่างเดียวกันหมด คือทุกข์เพราะเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุกข์เพราะความอยากความยึดถือครอบงำ ย่ำยี ไม่ว่าเทวดา มนุษย์ สัตว์เดรัจฉาน ย่อมจะมีปัญหาอย่างเดียวกัน

มีสิ่งที่ต้องทำอย่างเดียวกัน คือต้องตัดกิเลสตัณหาที่เป็นตัวการสำคัญ หรือตัดความยึดติดที่ผิดๆ นี้เสียให้ได้ นี้แหละความหมาย ของความเป็นศาสนาสากล

- ทุกข์มีเพราะยึด ทุกข์ยึดเพราะอยาก ทุกข์มากเพราะพลอย ทุกข์น้อยเพราะหยุด ทุกข์หลุดเพราะปล่อย
- เรียนตรงตรง ลงไปที่ตัวทุกข์ ดูให้ถูกกรรมวิธี กี่กระสวน สกัดกั้นการปรุงแต่ง แห่งกระบวน จิตปั่นป่วน สงบได้ทุกข์หายไป

...๔

สว่างมา สว่างไป

ทัสสนะ ความเห็นที่ถูกต้อง ย่อมทำให้เกิดความสงบใจ ไม่เร่าร้อนและเศร้าหมอง มีความสะอาดยก ตัวอย่างในเรื่อง เอา ก็คือการปักใจในทรัพย์สมบัติ เงินทอง สัตว์ สิ่งของอันเป็นที่พอใจต่างๆ การเป็น ก็คือ การถือว่าตนเป็นนั่นเป็นนี่ เป็นสามีเป็นภรรยา เป็นคนมั่งมี คนเข็ญใจ เป็นคนแพ้ เป็นคนชนะ กระทั่งเป็นมนุษย์หรือเป็นตัวเอง ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแม้ความเป็นคนนี้ก็ไม่น่าสนุก น่าเอือมระอา เพราะเป็นที่ตั้งของความทุกข์ ถ้าไม่ยึดถือว่าเป็นคนเสียได้ก็จะไม่เป็นทุกข์ นี้เรียกว่าเห็นความไม่น่าเป็นซึ่งมีใจความสำคัญอยู่ตรงที่ว่า ไม่ว่า

เขียนเดือนสิงหาคม ๒๕๔๕

จะเป็นอะไรก็ต้องมีความทุกข์ตามแบบของความเป็นชนิดนั้นๆ เพราะว่าความเป็นอะไรๆ นี้ มันต้องทนเป็น ทนดำรงอยู่ ต้องมีการต่อสู้เพื่อให้ได้เป็นหรือเป็นอยู่ต่อไป อย่างน้อยที่สุดก็คือการต่อสู้ทางใจในการที่จะยึดถือเอาความเป็นอะไรๆ ของตนไว้ให้ได้

เมื่อมีตน ก็ต้องมีอะไรๆ เป็นของๆ ตน ภายนอกตนออกไปอีกทอดหนึ่ง

ฉะนั้น จึงมีลูกของตน เมียของตน อะไรๆ ของตนอีกหลายอย่าง กระทั่งมีหน้าที่แห่งความเป็นผัวเป็นเมีย ความเป็นนายเป็นบ่าว ความเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ของตนขึ้นมา ทั้งหมดนี้เป็นการชี้ให้เห็นความจริงในข้อที่ว่าไม่มีความเป็นชนิดไหนที่จะไม่ต้องอาศัยความดิ้นรนต่อสู้เพื่อดำรงความเป็นนั้นๆ ความลำบากดิ้นรนต่อสู้นั้น ก็คือผลของการหลงใหลยึดถือสิ่งต่างๆ ด้วยความไม่รู้นั้นเอง ถ้าไม่ให้เอาไม่ให้เป็นกันแล้วจะอยู่กันได้อย่างไร นี่คงจะเป็นความสงสัยอย่างใหญ่หลวงของผู้ที่ไม่เคยคิด ไม่เคยนึกในเรื่องนี้

คำว่า *เอา* คำว่า *เป็น* ในที่นี้หมายถึงการเอาหรือเป็นด้วยกิเลส ด้วยตัณหา ด้วยอุปาทาน ด้วยความยึดมั่นว่าน่าเอาน่าเป็น และใจก็เอาจริงเอาจัง เป็นจริงเป็นจัง

เพราะฉะนั้นมันก็ต้องหนักใจ ร้อนใจ เจ็บใจ ช้ำใจ หรืออย่างน้อยก็เป็นภาวะหนักทางใจ นับตั้งแต่แรกไปตลอดเวลาทีเดียว เมื่อเรารู้ความจริงข้อนี้แล้ว ก็มีสติสัมปชัญญะคุ้มครองจิตไม่ให้ตกเป็นทาสของความมีความเป็นด้วยอำนาจความยึดติด มีสติปัญญาอยู่เหนือสิ่งต่างๆ เมื่อเรารู้สึกอยู่ว่าโดยที่แท้มันเป็นสิ่งที่ไม่น่าเอาน่าเป็น หากแต่เรายังไม่สามารถถอนตัวออกไปเสียจากความมีความเป็นนั้นได้ เราก็จำต้องมีสติรู้ตัวให้พอเหมาะพอสม ถ้าจะต้องเข้าไปเอาไปเป็น เราก็จะไม่เดือดร้อนเหมือนคนที่หลับหูหลับตาเข้าไปเอา หรือเข้าไปเป็นอย่างโง่เขลางมงาย ซึ่งผลสุดท้ายก็ตกหลุมตกบ่อ ความโง่เขลา หรืออุปาทานของตัวเองจนถึงกับต้องฆ่าตัวตาย สมมุติตัวอย่างว่าเสือหรืองูร้ายเป็นสิ่งที่ขายได้แพง ในเมื่อเราไม่มีทางอื่นจะประกอบอาชีพ เราจะต้องเข้าไปจับเสือหรืองูมาขายอย่างนี้ มันก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่เราจะต้องเข้าไปจับเสือหรืองูให้ถูกวิธี เราจึงจะได้เสือหรืองูมาขาย และได้เงินมาเลี้ยงชีวิต ถ้าผิดวิธีเราก็จะต้องตายเพราะเสือหรืองู

โลกหรือสิ่งทั้งปวงมีลักษณะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่เป็นตัวตนของใคร มันจะเล่นงานบุคคลผู้เข้าไปยึดถือด้วยตัณหา อุปาทานนับแต่วาระแรก คือตั้งแต่เมื่ออยากได้

อยากเป็น กำลังได้ กำลังเป็น และได้แล้ว เป็นแล้ว ตลอดเวลาแห่งกาลทั้งสาม ใครเข้าไปยึดถืออย่างหลับหูหลับตาแล้ว ก็จะมีความทุกข์อย่างเต็มที่ เหมือนอย่างที่เราเห็นปุถุชนคนเขลาทั้งหลาย เป็นๆ กันอยู่โดยทั่วไปในโลก แม้ที่สุดความดีที่ใครบูชากัน ถ้าหากว่าใครเข้าไปเกี่ยวข้องกับความดีในอาการที่ผิดทางและยึดถือมากเกินไป ก็จะได้รับความทุกข์จากความดีนั้นๆ เช่นเดียวกัน เว้นไว้แต่เราจะไปเกี่ยวข้องกับมันโดยรู้ว่าธรรมชาติของมันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างนั้นเอง

ถ้ามีผู้สงสัยต่อไปว่า ถ้าไม่มีอะไรที่น่าเอาน่าเป็นแล้ว ก็จะไม่มีใครประกอบการงานอะไรๆ หรือไม่สามารถรักษาทรัพย์สมบัติสิ่งของที่ตนมีอยู่ได้ ข้อนี้ถ้ามีความเข้าใจแล้ว ก็จะรู้ว่าเราควรมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

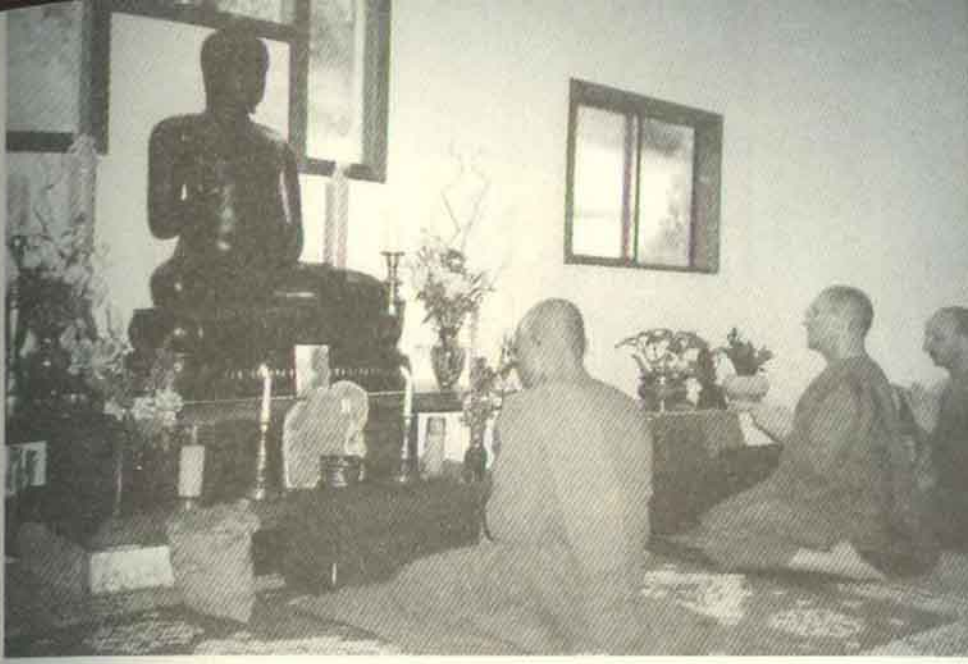
เสียก่อน แล้วจึงทำสิ่งต่างๆ ดีกว่าที่จะทำสิ่งต่างๆ ด้วยความมักมากอยากใหญ่ โง่เขลางมงาย ไม่เข้าใจอะไรเลย ใจความสั้นๆ ก็คือ ให้เราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ด้วยสติปัญญา อย่าเข้าไปเกี่ยว ข้องด้วยกิเลสตัณหา อุปาทาน มันจะมีผลเป็นคนละอย่าง

พระอรหันต์ทั้งหลายซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ไม่มีกิเลส ตัณหา อุปาทานเลย ท่านก็ยังทำสิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ได้มากกว่าพวกเราเสียอีก ดูจากพุทธประวัติว่าวันหนึ่งคืนหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงทำอะไรบ้าง ก็จะพบว่าท่านมีเวลาพักผ่อนเพียงสี่ชั่วโมง นอกนั้นทำงานตลอดหมด พวกเรานั่งพักเล่นเสียก็มากกว่าสี่ชั่วโมงแล้ว นี่ท่านทรงทำไปด้วยอำนาจของอะไร ในเมื่อกิเลสซึ่งเป็นเหตุให้อยากเป็นอยากเอาสิ่งต่างๆ ก็หมดไปแล้ว นั่นท่านทรงทำไปด้วยอำนาจของสติปัญญาบวกกับเมตตา แม้สิ่งที่เป็นไปตามความต้องการของร่างกายตามธรรมชาติ เช่นท่านจะต้องไปบิณฑบาตหาอาหารฉัน เหล่านี้ท่านก็ยังคงทำไปด้วยอำนาจของปัญญา ไม่มีกิเลส ไม่มีตัณหาว่าจะมีชีวิตอยู่เพื่อเป็นอย่างนั้น เพื่อเอาอย่างนี้ แต่มีปัญญาความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกำลังส่งร่างกายให้ออกไปแสวงหาอาหาร หาได้ก็ได้ หาไม่ได้ก็ไม่เป็นไร ในกรณีเจ็บไข้ก็มีปัญญา

รู้ว่าควรจะแก้ไขอย่างไร ท่านก็แก้ไขเท่าที่ปัญญามี ถ้าเป็นมากเกินไปก็จำต้องตายเป็นธรรมดา เพราะว่าท่านมีความขวนขวายน้อย ความอยู่หรือความตายไม่มีความหมายสำหรับท่านเลย หรือมันมีค่าเท่ากัน นับว่าเป็นความคิดอันถูกต้องที่สุดสำหรับจะไม่ให้มีความทุกข์เลย ไม่ต้องมีตัวตนเป็นเจ้าของ มีแต่สติปัญญานำร่างกายให้เป็นไปตามอำนาจของธรรมชาติ

นี่เราจะเห็นได้ว่าเพียงอำนาจของปัญญาบริสุทธิ์เมตตาบริสุทธิ์เท่านั้น ก็ทำให้พระอรหันต์ทั้งหลายมีชีวิตอยู่ในโลกได้ และทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ได้มากกว่าคนที่ยังมีกิเลสตัณหาเสียอีก คนที่มีกิเลสย่อมทำแต่สิ่งที่จะได้อะไรแก่ตัว เพราะความเห็นแก่ตัว ส่วนท่านทำไปด้วยความไม่เห็นแก่ตัวเลย ฉะนั้นมันจึงมีผลมากกว่ากัน บริสุทธิ์กว่ากันทำนองนี้

ความอยากเอาอยากเป็นนี้มันเป็นความโง่อย่างยิ่งชนิดหนึ่ง เป็นความหลงผิดไม่รู้ตามที่เป็นจริง ว่าอะไรเป็นอะไร จนกระทั่งไปควักเอากงจักรมาเป็นดอกบัว เพราะฉะนั้นขอให้เราทุกคนปฏิบัติหน้าที่ของตน ด้วยสติปัญญาที่รู้ตัวอยู่เสมอว่า ไม่มีอะไรน่าเอา น่าเป็น หรือน่าหลงใหลยึดถือ จงทำไปให้พอเหมาะพอสมกับที่รู้ว่า สิ่งเหล่านั้น

มีความไม่น่าเอา หรือไม่น่าเป็นอยู่ตามธรรมชาติ เราจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องให้ถูกวิธีและให้พอเหมาะพอสม ในเมื่อเรายังต้องเกี่ยวข้องอยู่ ข้อนี้เป็นการทำใจให้สะอาดสว่างไสวแจ่มแจ้งสงบเย็นเสมอ แล้วเข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ด้วยอาการที่จะไม่เป็นพิษ เป็นโทษแก่ตัวเรา

ความไม่น่าเอาไม่น่าเป็นนี้ชาวโลกธรรมดาฟังดูแล้ว ชวนให้ไม่น่าเชื่อไม่น่าเลื่อมใส แต่ถ้าใครเข้าใจความหมายที่แท้จริงของมันแล้ว กลับจะทำให้เกิดความกล้าหาญร่าเริงคือมีจิตใจเป็นนายเป็นอิสระต่อสิ่งทั้งปวง ทำให้สามารถเข้าไปหาสิ่งต่างๆ ด้วยความมั่นใจว่าจะไม่ตกเป็นทาสของมัน คือไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยอำนาจของกิเลสตัณหา หน้ามืดจนกลายเป็นทาสของมัน

คนเรากำลังเอาอะไรอยู่ก็ตาม ขอให้รู้สึกตัวอยู่เสมอว่า เรากำลังเอาหรือเป็นในสิ่งซึ่งที่แท้แล้วเอาไม่ได้เป็นไม่ได้ เพราะไม่มีอะไรที่เอาได้จริงเป็นได้จริงตามต้องการของเรา เพราะมันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวเราของเราอยู่ตลอดเวลา เราเองเข้าไปยึดมั่นด้วยกิเลสตัณหาบ้าๆ บอๆ ของเราเองต่างหาก ฉะนั้นเราจึงทำกับสิ่งเหล่านั้นไม่ถูกต้องตรงกับที่มันเป็นจริง นี่เพราะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยความไม่รู้ตามที่เป็นจริงนั่นเอง จึงต้องเกิดความทุกข์ยุ่งยากขึ้นทุกอย่างทุกประการ คนแต่ละคนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง ก็เพราะมันอยากเอาอะไร อยากเป็นอะไรเกินขอบเขต เพราะอำนาจของกิเลสตัณหาของตนเองเสียเรื่อย จึงไม่สามารถดำรงตนให้อยู่ในสภาพที่เป็นความดี ความงาม ความถูกต้องและความยุติธรรม มูลเหตุแห่งความหายนะของทุกคนมันอยู่ที่การตกเป็นทาสตัณหา

เพราะฉะนั้น การรู้จักสิ่งทั้งปวงให้ถูกต้องตามที่เป็นจริง จึงเป็นใจความสำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา นี้เป็นทางให้เราเอาตัวรอดกันได้โดยมาก ไม่ว่าในเรื่องผลประโยชน์ทางโลกๆ ซึ่งหวังผลเป็นทรัพย์สมบัติและชื่อเสียง หรือว่าเพื่อหวังประโยชน์ในโลกหน้า เช่น สวรรค์

หรือเรื่องที่พ้นจากโลกนี้ขึ้นไป คือเรื่องมรรค ผล นิพพาน ทั้งหมดนี้ล้วนแต่ต้องอาศัยความรู้ความเห็นอันถูกต้องทำนองนี้ทั้งนั้น

เราทุกคนจะรุ่งเรืองได้ด้วยปัญญา พระพุทธศาสนาได้กล่าวอยู่บ่อยๆ ว่า คนเราบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา ไม่ใช่บริสุทธิ์ด้วยอย่างอื่น ทางรอดของเราอยู่ที่ปัญญาเห็นแจ่มแจ้งในสิ่งทั้งปวงว่าไม่มีอะไรที่น่ายึดถือว่าน่าเอาน่าเป็นด้วยการมอบกายถวายชีวิตเลย ที่มีอยู่แล้วก็ขอให้เป็นไปตามสมมุติของทางโลกๆ ที่สมมุติว่าเราเป็นนั่นเป็นนี่กันก็เพื่อจะให้รู้จักชื่อเสียง รู้จักแบ่งหน้าที่การงานกันเพื่อความสะดวกในสังคม เราอย่าไปหลงยึดถือว่า ตัวเราเป็นนั่นเป็นนี่ไปตามที่เขาสมมุติให้เลย มันจะมีลักษณะ

เหมือนกับการถูกมอม สัตว์เล็กๆ ซึ่งเมื่อถูกมอมหน้าถูกทำให้มึนงงแล้ว มันก็จะกัดกันเองจนตาย คนเรานี่แหละถ้าถูกมอมหรือถูกหลอกมากๆ ก็จะมึนเมา จนทำสิ่งที่ตามปกติมนุษย์ธรรมดาสามัญทำไม่ได้ เช่น ฆ่ากัน เป็นต้น

ฉะนั้น เราอย่าไปหลงติดสมมุติ แต่พึงรู้สึกตัวว่านั่นเป็นแต่เรื่องสมมุติ ซึ่งเป็นของต้องมีในสังคม เราจะต้องรู้สึกโดยแท้จริงว่ากายกับใจนี่คืออะไร ธรรมชาติที่แท้จริงของมันเป็นอย่างไร โดยเฉพาะก็คือเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตานั่นเอง ส่วนเรานั้นจะต้องดำรงตนอยู่ในลักษณะที่เป็นอิสระอยู่เสมอ

ทรัพย์สมบัติหรืออะไรๆ ที่เราจำเป็นจะต้องมีก็ขอให้เห็นว่าเป็นของสมมุติอีกเหมือนกัน จะปล่อยไว้ตามประเพณีที่มีอยู่ว่านี่เป็นของคนนี้ นี่บ้านคนนี้ นี่นาคนนั้น เป็นต้น กฎหมายคุ้มครองกรรมสิทธิ์ไว้ให้คนเรามีอะไรๆ เพียงเพื่อความสะดวกสบาย ไม่ใช่เพื่อมาเป็นนายอยู่เหนือใจเรา เมื่อเรามีความรู้แจ้งอย่างนี้ สิ่งต่างๆ ก็จะลงไปเป็นบ่าวเป็นทาสเรา และเราก็อยู่เหนือมัน ถ้าเรารู้สึกไปในทางมีตัณหาอุปาทาน จะมีอะไรเป็นอะไรด้วยจิตใจที่ยึดเหนี่ยวแน่นแล้ว มันจะขึ้นมาอยู่เหนือศีรษะเราแล้วเราก็จะกลับลงไปเป็นบ่าวเป็นทาสอยู่ใต้มัน มัน

กลับกันอยู่อย่างนี้ จึงเป็นสิ่งที่เราต้องระมัดระวังให้เป็นไปในลักษณะที่เรายังคงเป็นอิสระอยู่เหนือสิ่งที่ทั้งหลายทั้งปวง มิฉะนั้นแล้วเราเองจะต้องตกอยู่ในสถานะที่น่าสงสารที่สุด เราควรสมเพชตัวของเราเองกันไว้บ้าง

เมื่อเห็นจริง ว่าไม่มีอะไรที่น่าเอาน่าเป็นอย่างนี้แล้ว ความเบื่อหน่าย (นิพพิทา) ก็เป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นติดตามมา ตามส่วนสัดของการเห็นแจ้ง นี่หมายความว่า มีการคลอนแคลนสั่นสะเทือนเกิดขึ้นแล้วในการที่เข้าไปหลงยึดถือ หรือเปรียบเมื่อเราต้องตกเป็นทาสของเขามานานจนมีความรู้สึกตัวเกิดขึ้น ก็มีการเคลื่อนไหวไปในทางที่จะต้องเปลื้องตนออกจากความเป็นทาส นี่เป็นลักษณะของ *นิพพิทา* คือเบื่อหน่าย เกลียดความเป็นทาสขึ้นมาแล้ว หน่ายต่อความที่ตนหลงเข้าไป หลงยึดถือเอาสิ่งต่างๆ ด้วยความเข้าใจว่าน่าเอาน่าเป็นนั่นเอง ครั้นพอมีความเบื่อหน่ายแล้ว โดยอัตโนมัติตามธรรมชาตินั่นเอง ย่อมจะมีการจางหรือคลายออก (วิราคะ) เหมือนกับเชือกที่ผูกมัดไว้แน่นถูกแก้ออก หรือเหมือนสีน้ำย้อมผ้าที่ติดแน่นเอาแช่น้ำยาบางอย่างทำให้สีมันหลุดออก ยึดถือที่คลายออกจางออกจากโลกจากสิ่งทั้งปวงที่เคยยึดถือนี้ ท่านเรียกว่า *วิราคะ* ระยะนี้ถือว่าสำคัญที่สุด แม้จะไม่ใช่ระยะ

สุดท้ายแต่ก็เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของความหลุดพ้น เพราะว่าเมื่อมีการคลายออกจางออกดังนี้แล้ว ไม่ต้องสงสัยเลย สิ่งที่เรียกว่าความหลุดออกจากทุกข์ (วิมุตติ) จะต้องมีขึ้นทดแทนเสมอ เมื่อหลุดออกมาได้จากความเป็นทาส ไม่ต้องเป็นทาสของโลกอีกต่อไป ก็จะมีอาการบริสุทธิ์ (วิสุทธิ) ในที่นี้หมายความว่าไม่เศร้าหมองแต่ก่อนนี้เศร้าหมองทุกทางเพราะการเข้าไปจมเป็นทาสของสิ่งทั้งหลายเป็นความเศร้าหมองที่กาย วาจา ใจ หรือจะมองดูกันในแง่ไหนๆ ก็เป็นเรื่องความเศร้าหมองทั้งนั้น ต่อเมื่อหลุดพ้นออกจากความเป็นทาสในรสอร่อยๆ ของโลกแล้ว จึงจะอยู่ในลักษณะที่บริสุทธิ์ คือ ไม่เศร้าหมองอีกต่อไป เมื่อมีความบริสุทธิ์แท้จริงอย่างนี้แล้ว ก็จะเกิดความสงบสันติอันแท้จริงสืบไป เป็นความสงบเย็นจากความวุ่นวายจากการรบกวนหรือจากการต่อสู้ดิ้นรนทรมานต่างๆ เมื่อปราศจากการเบียดเบียนวุ่นวายเหล่านี้แล้ว ท่านสรุปเรียกความเป็นอย่างนี้ว่า *สันติ* คือความสงบระงับดับเย็นของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง มันแทบจะเรียกได้ว่า ได้ถึงขั้นสูงสุดหรือขั้นเดียวกันกับนิพพาน แท้จริง *สันติ* กับ *นิพพาน* นั้น เกือบจะไม่ต้องแยกกัน ที่แยกกันก็เพื่อจะให้เห็นว่าเมื่อสงบแล้วก็นิพพาน

นิพพาน แปลว่าไม่มีเครื่องทิ่มแทง อีกอย่างหนึ่ง แปลว่าความดับสนิทไม่มีเหลือ ฉะนั้นคำว่า *นิพพาน* จึงมีความหมายใหญ่ๆ เป็นสองประการ คือดับไม่มีเชื้อเหลือสำหรับจะเกิดมาเป็นทุกข์อีกต่อไป นี่อย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งคือปราศจากความทิ่มแทง ความเผารน ปราศจากความผูกพันร้อยรัดต่างๆ ทุกอย่างทุกประการ รวมความแล้วก็แสดงถึงภาวะที่ปราศจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง นิพพานยังมีความหมาย ที่มุ่งใช้ต่างๆ กันอีกหลายอย่าง เช่น หมายถึงการดับความทุกข์ก็มี หมายถึงการดับของกิเลสอย่างหมดสิ้นก็มี หมายถึงธรรม หรือเครื่องมือหรือเขตแดน หรือสภาพอันใดอันหนึ่งที่ทุกข์ทั้งปวง กิเลสทั้งปวง สังขารทั้งปวงดับไปหมดสิ้นก็มี

แม้คำว่า *นิพพาน* ใช้กันอยู่ในลัทธิศาสนาหลายๆ ลัทธิก็ตาม แต่ความหมายไม่เหมือนกันเลย เช่น ลัทธิหนึ่งก็ถือเอาความสงบเย็น เพราะการที่ได้ฌานได้สมาบัติว่าเป็นนิพพาน บางลัทธิถือความมัวเมาอยู่ในกามารมณ์กันอย่างเพียบพร้อมว่านิพพาน พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธนิพพานในความหมายเช่นนี้ ทรงระบุความหมายของนิพพานเพียงในลักษณะที่เป็นภาวะอันปราศจากความทิ่มแทงร้อยรัด แผดเผาของกิเลส และความทุกข์ เพราะ

การได้เห็นสภาวะโลก เห็นสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริงจนหยุดความอยาก ความยึดติดในสิ่งต่างๆ เสียได้

เพราะฉะนั้น เราจึงควรเห็นคุณค่าอันยิ่งใหญ่ของการที่เห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงถูกต้องตามความเป็นจริง และควรพยายามให้เกิดมีขึ้นไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง กล่าวคือ ทางที่จะเป็นไปเองตามธรรมชาติโดยการประคับประคองให้ดี ทำให้จิตใจมีปีติปราโมทย์ มีการเป็นอยู่ที่บริสุทธิ์ ทุกลมหายใจเข้าออก ทั้งกลางวันกลางคืนอยู่เสมอจนกระทั่งเกิดคุณธรรมต่างๆ ตามลำดับ ส่วนอีกวิธีหนึ่งนั้นเป็นการเร่งรัดด้วยอำนาจของจิตบังคับ ปฏิบัติตามหลักวิชาของการทำสมาธิ หรือการเจริญวิปัสสนาโดยเฉพาะสำหรับผู้ที่มีอุปนิสัยเหมาะสมก็อาจก้าวหน้าไปได้เร็วเมื่อทำถูกวิธี และถูกกับสิ่งแวดล้อม

แต่วิปัสสนาตามธรรมชาตินั้น เราทำได้ทุกโอกาสทุกขณะ เพียงระวังให้เป็นอยู่ประจำวันของเราให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง จนเกิดความอิ่มใจในธรรมะ มีความสงบระงับแห่งจิต มีความรู้ตามที่เป็นจริงต่อสิ่งทั้งหลาย เกิดความเบื่อหน่าย ความคลายออก ความหลุดออก มีความบริสุทธิ์ไม่เศร้าหมอง มีความสงบเย็น ถึงภาวะที่ปราศจากความทุกข์ใกล้ชิดนิพพานอย่างแท้จริง

ความว่าสมาธิและวิปัสสนาตามธรรมชาติ ที่ทำให้บุคคลบรรลุมรรคผล ต้องอาศัยพิจารณาความจริงในข้อที่ว่า ไม่มีอะไรเป็นของๆตน จำต้องละสิ่งทั้งปวงไปอยู่ประจำทุกวัน ผู้หวังจะได้ผลอันนี้ต้องพยายามทำตนให้เป็นคนสะอาด มีอะไรเป็นที่พอใจตัว จนยกมือไหว้ตนเองได้ มีปีติปราโมทย์ตามทางธรรมอยู่เสมอ ไม่ว่าในเวลาปฏิบัติหน้าที่หรือเวลาพักผ่อน ปีติปราโมทย์นั่นเองจะทำให้เกิดความแจ่มใสสดชื่น มีใจสงบระงับเป็นเหตุให้จิตมีสมรรถภาพในการคิดค้นตามธรรมชาติอยู่อย่างอัตโนมัติ เกิดความเห็นจริงในไตรลักษณ์เป็นอยู่เสมอ ขณะเป็นไปอย่างแรงกล้า จิตก็หน่ายคลายความอยากไปเอง ไม่มีความหลงอยากในสิ่งใดด้วยกิเลสตัณหาอีกต่อไป ความทุกข์ซึ่งไม่มีที่ตั้งอาศัยก็สิ้นสุดลง ผู้นั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ถึงที่สุดแห่งการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นแล้ว นับว่าเป็นของขวัญที่ธรรมชาติมอบให้แล้ว สำหรับทุกคนโดยแท้จริง

ดูให้มันออก บอกให้มันได้ ใช้ให้มันเป็น

สติ สันติ พุทโธ
สงบ สงัด เย็น

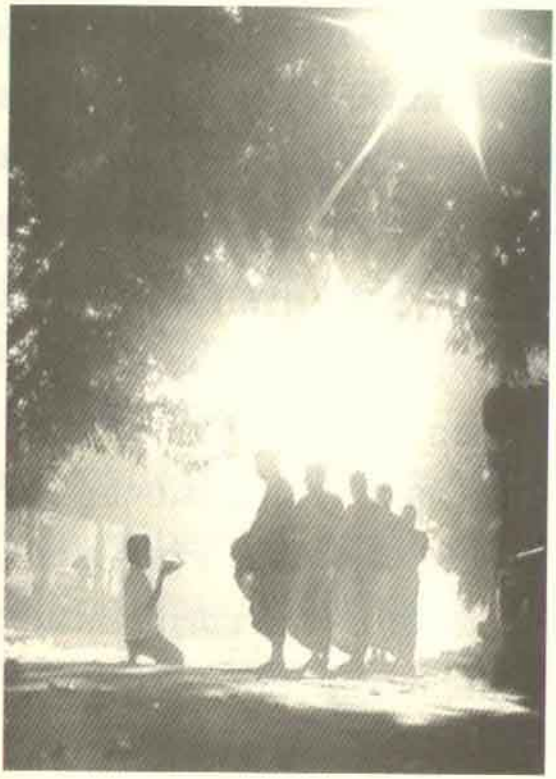
...๕

มองโลกแบบพุทธ

โลก ในทางพระพุทธศาสนามีความหมายกว้างกว่าความหมายตามธรรมดา คือ หมายถึงสิ่งทั้งปวงทั้งสิ้นกันทีเดียว ไม่ว่าจะเกี่ยวกับมนุษย์ เทวดา มาร พรหม สัตว์เดรัจฉาน สัตว์นรก เปรต อสุรกาย อะไรก็สุดแท้ที่จะมีรวมลง แล้วก็เรียกว่า *โลก*

การรู้จักโลกมีความหมายอยู่ตรงที่ว่ามันมีความลึกลับเป็นชั้นๆ เรารู้จักกันแต่ชั้นนอกๆ ที่เรียกว่าชั้นสมมุตินี้ หมายถึง ตามสติปัญญาของคนทั่วๆ ไป ในทางพระพุทธศาสนา จึงมีการสอนให้ดูกันหลายๆ ชั้น ท่านว่ามีวิธีแนะนำให้ดูการจำแนกโลกออกเป็นฝ่ายวัตถุ ซึ่งเรียกกันว่า

เขียนเดือนสิงหาคม ๒๕๔๕

รูปธรรม อย่างหนึ่ง ฝ่ายจิตใจเรียกว่า *นามธรรม* อีกฝ่ายหนึ่ง ยิ่งกว่านั้น ท่านได้แบ่งส่วนที่เป็นนามธรรม หรือจิตใจนี้ออกเป็นสี่ส่วน เมื่อเอารูปธรรมหนึ่งส่วน มารวมกันเข้ากับนามธรรมก็ได้เป็นห้าส่วน ท่านเลยเรียกว่า *เบญจขันธ์* หรือขันธ์ห้านั่นเอง

ในห้าส่วนประกอบกันขึ้นเป็นโลก คือเป็นสัตว์เป็นคนนี้เอง การดูโลกก็หมายถึงการดูสัตว์โลก โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งก็คือคนนั่นเอง เพราะปัญญาอยู่ที่เรื่องของคน เผอิญส่วนห้าส่วนนี้ก็มีพร้อมอยู่ในคน ร่างกายเป็นวัตถุที่เรียกว่า *รูป* หรือ *รูปขันธ์* ส่วนที่เป็นจิตใจอีกสี่ส่วนนั้นเราเรียกว่า *นามธรรม* ในสี่ส่วนนั้นจำแนกไปได้คือ

ส่วนหนึ่งที่เรียกว่า *เวทนา* หมายถึงความรู้สึกสามประการ คือสุขหรือความพอใจอย่างหนึ่ง ทุกข์หรือไม่พอใจอย่างหนึ่ง อีกแบบหนึ่งอยู่ในลักษณะที่ไม่อาจจะเรียกว่าได้สุขหรือทุกข์ คือเป็นเรื่องที่ยังเฉยๆอยู่ แต่ก็เป็นความรู้สึกเหมือนกัน ความรู้สึกนี้มีประจำอยู่ในคนเราเป็นปกติวันหนึ่งๆ ย่อมเต็มไปด้วยความรู้สึก ท่านจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ประกอบกันเป็นคน และเรียกส่วนนี้ว่า *เวทนา* หรือ *เวทนาขันธ์*

ส่วนที่สองเรียกว่า *สัญญา* แปลว่ารู้ตัว เป็นความรู้สึกตัวอยู่เหมือนอย่างเรากำลังตื่นอยู่ คือ ไม่หลับ ไม่สลบ ไม่ตาย หรือเรียกว่ามีสติสมปฤดี โดยทั่วๆ ไป มักอธิบายกันว่าเป็นความจำได้หมายรู้ก็ถูกเหมือนกัน เพราะว่ายังไม่เมา ไม่สลบ ไม่หลับ ไม่ตาย เมื่อกระทบอะไรทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็รู้สึกหรือจำได้ว่าเป็นอะไร เช่นว่ารู้เขียว แดง สั้น ยาว คน สัตว์ตามแต่จะจำได้ นั่นแหละเป็นความรู้สึกของสมปฤดี หรือ *สัญญา* ในที่นี้

ส่วนที่สาม เรียกว่า *สังขาร* มีความหมายมากจนมันปนกันยุ่งไปหมด เราพูดถึงสังขารที่เป็นส่วนของนามธรรมนี้กันก่อน แปลว่าปรุง คือกิริยาอาการของสิ่งที่เป็นอยู่ในคนหนึ่งๆ ได้แก่ การคิดหรือความคิด เช่น คิดจะทำ คิดจะพูด คิดอย่างนั้น คิดอย่างนี้ คิดดี คิดเลว คิดในทางไหนก็จัดเป็นความคิดทั้งนั้น ความรู้สึกที่เป็นความคิดพลุ่งขึ้นมาจากการปรุงแต่งภายในใจนี้ เรียกว่า *สังขาร* คำว่าสังขารในที่อื่นนั้น หมายถึงบุญกุศลที่ปรุงแต่งคนให้เกิดขึ้นก็มี หมายถึงร่างกายหรือโครงร่างที่มีจิตใจครองดังนี้ก็มี มีความหมายหลายทางแต่ตรงกัน โดยเหตุที่มันมีความหมายไปในทางมีการปรุงแต่งกันขึ้นมา

ส่วนที่สี่ เรียกว่า *วิญญาณ* หมายถึงจิตที่ทำหน้าที่รู้สึก ที่ตา ที่หู ที่จมูก ที่ลิ้น และที่กายทั่วๆ ไป ตลอดถึงที่ใจของตนเองด้วย

ขันธ์ห้านี่แหละเป็นที่เกาะยึดถือสำคัญ เกิดอุปาทานเป็นตัวเป็นตนขึ้นมา ให้รู้ว่าความยึดถือนั้น มันเกาะจับอยู่กับส่วนห้าส่วนนี้ อาจยึดเอาแต่ละส่วนว่าเป็นตัวตนก็ได้ แล้วแต่ความโง่ของคน เหมือนอย่างเด็กๆ ที่เดินเซไปโดนประตูเจ็บต้องตีประตูทีหนึ่งจึงจะหายโกรธและหายเจ็บ อย่างนี้หมายความว่ายึดเอารูปล้วนๆ คือประตูซึ่ง

เป็นไม้แท้ๆ ว่าเป็นตัวตน นั่นเป็นอุปาทานในขั้นต่ำที่สุด สำหรับคนโตๆ ก็โกรธร่างกาย ถึงกับทุบตีร่างกาย หรือโขกศีรษะตัวเอง ก็คือความยึดถืออย่างเดียวกันกับเด็ก ไปยึดถือเอาร่างกายเป็นตัวตน ถ้าหากว่าฉลาดขึ้นไปกว่านั้น ก็จะถือเอาเวทนาหรือสัญญาหรือสังขาร หรือวิญญาณส่วนใดส่วนหนึ่งว่าเป็นตัวตน ถ้าหากไม่อาจจะแยกออกได้ก็ยึดทั้งกลุ่มว่าเป็นตัวตน คือเอาทั้งห้าส่วน รวมกลุ่มกันเป็นตัวตนอย่างนี้ก็ได้

ถัดมาจากรูปก็คือเวทนา กล่าวคือความรู้สึกว่า สุข ทุกข์ หรือไม่สุขไม่ทุกข์ มีทางที่จะยึดเป็นตัวตนได้มากที่สุด เราจะมองดูตัวอย่างในเรื่องที่เราหลงใหลในกามสุข โดยเฉพาะก็คือความเอร็ดอร่อย ความถูกอกถูกใจในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสต่างๆ ที่ได้รับอยู่ ตัวเวทนาในที่นี้ ก็คือความรู้สึกเอร็ดอร่อยซึ่งเป็นความสุข แล้วก็ไปติดความสุขนั้นหรือความอร่อยนั้นเอง คนยึดถือเวทนาเป็นตัวเป็นตนกันอยู่มาก หรือว่าแทบทั้งหมด เพราะว่าไม่มีใครที่จะไม่ชอบความเอร็ดอร่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมผัสทางผิวหนัง ความไม่รู้หรือความหลงผิด ทำให้มองไม่เห็นสิ่งอื่นใด มองเห็นแต่ความเอร็ดอร่อย แล้วยึดถือเป็นตัวเป็นตน และจะยึดเอาสิ่งนั้นมาเป็นของตน

ความรู้สึกทางพอใจหรือไม่พอใจก็ตาม ย่อมจะเรียกได้ว่าเป็นที่ตั้งของความทุกข์ได้ทั้งนั้น ความรู้สึกชอบกับชังนี้ตามความหมายทางธรรมแล้วย่อมถือว่าเป็นทุกข์เท่ากัน เพราะมันทำให้เกิดการทรมานใจเท่ากัน ความชอบทำให้ใจฟู ความไม่ชอบทำให้ใจแฟบ การดีใจกับการเสียใจก็เป็นการทำให้จิตใจเหน็ดเหนื่อยเท่ากัน ทำให้เกิดการหวั่นไหวทางจิตใจได้เท่ากัน ทั้งหมดนี้ เรียกว่ายึดเวทนาเป็นตัวตน

ขอให้ทุกคนพิจารณาความยึดถือว่าเวทนาว่าเป็นตัวตนในตนเอง ให้เข้าใจอย่างถูกต้องจริงๆ จะเป็นหนทางทำจิตใจให้เป็นอิสระจากเวทนา เวทนาเป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือจิตใจ แล้วดึงเราไปสู่สภาพที่จะต้องเสียใจในภายหลัง ในทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป็นพระอรหันต์ ท่านสอนให้พิจารณาเรื่องเวทนาโดยเฉพาะก็มีมาก มีผู้ที่บรรลุเป็นพระอรหันต์ เพราะกำหนดเวทนาเป็นวัตถุสำหรับการพิจารณา เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ อย่างนี้ก็มีมาก เวทนานี้เป็นตัวแห่งความยึดถือได้ง่ายกว่าสิ่งใดๆ ทั้งหมด เพราะมันเป็นความมุ่งหมายสูงสุดของสิ่งที่เราพากเพียรกัน ทำกัน เราอุตส่าห์ศึกษาเล่าเรียน อุตส่าห์ประกอบการงานอาชีพต่างๆ ก็เพื่อให้ได้เงิน แล้วก็ไปหาซื้อหา

สิ่งต่างๆ เช่น ของใช้ ของกิน เครื่องบำรุงบำเรอ ตลอดจนถึงรสพิเศษจากเพศตรงข้าม แล้วก็บริโภคของเหล่านั้นเพื่อหวังอย่างเดียวคือสุขเวทนา กล่าวคือ ความเอร็ดอร่อย ทางตา หู จมูก ลิ้น และทางกาย เราลงทุนด้วยกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจทั้งหมดก็เพื่อหวังสุขเวทนาอันเดียวนี้เท่านั้น ก็รู้อยู่แก่ใจกันดีทุกคน ถ้าไม่เพราะอำนาจของสุขเวทนานี้แล้ว ท่านทั้งหลายก็คงไม่ลงทุนเรียน ลงทุนทำการงาน ลงเรี่ยวแรงหาเงิน

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าเรื่องสุขเวทนานี้ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยเสียแล้ว ถ้ามีความรู้ความเข้าใจก็จะสามารถควบคุมมันได้ จนทำให้เรามีจิตใจสูงอยู่เหนือความรู้สึกชนิดนั้น จะทำให้เราสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าที่เราปล่อยให้เป็นไปตามธรรมดา

แม้ความยุ่งยากต่างๆ ในสังคมก็มีมูลมาจากสุขเวทนานี้เหมือนกัน การกระทบกระทั่งระหว่างสังคม หรือประเทศ หรือระหว่างครึ่งโลกกับครึ่งโลกที่จะต้องรบกัน เมื่อไล่เบี้ยไปถึงที่สุดแล้ว จะไปพบความจริงที่ว่า ทุกฝ่ายตกเป็นทาสของสุขเวทนา ดังที่กล่าวมาแล้ว การทำสงครามกันนั้นไม่ใช่เพราะมีมูลมาจากความยึดถือเกี่ยวกับลัทธิ หรือเกี่ยวกับอุดมคติ อะไรก็หามิได้ ที่แท้แล้ว

มันก็เนื่องมาจากประโยชน์สุข ต่างฝ่ายต่างมุ่งแต่ให้ได้ประโยชน์มาก จะกอบโกยเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัว ลัทธินั้นเป็นเรื่องบังหน้าหรือเหตุประกอบรองๆ ลงไปเท่านั้นเอง ส่วนลึกที่สุดอยู่ที่การตกเป็นทาสของสุขเวทนา

ฉะนั้น การรู้จักเวทนาก็หมายถึงการรู้จักมูลเหตุอันสำคัญที่ทำให้เราตกเป็นทาสของกิเลสหรือความชั่วจนได้รับความทุกข์ในทุกระดับ

เมื่อมนุษย์เป็นอย่างนี้ เทวดาก็เป็นอย่างนี้ คือตกอยู่ภายใต้อำนาจสุขเวทนาอย่างเดียวกันกับมนุษย์ และยิ่งกว่ามนุษย์ เพียงแต่เขาสมมุติให้เป็นเรื่องที่ดีกว่าประณีตกว่า ได้อย่างอกอย่างใจกว่าเท่านั้น แต่ก็ยังไม่พ้นไปจากเรื่องตัณหา อุปาทาน หลงติดอยู่ในรสอร่อย ทางตา

หู จมูก ลิ้น กาย และใจอยู่นั่นเอง ถ้าสูงขึ้นไปถึงชั้นพรหม ก็ต้องยกความอร่อยในกามารมณ์ออกเสีย แต่ไม่พ้นความอร่อยทางจิตอีกชนิดหนึ่ง ที่เรียกว่า ฌานสมาบัติ หรืออยู่ในสมาธิเกิดความสุขใจ เป็นรสอร่อยขึ้นมา ก็ติดใจในรสอร่อยนั้นเหมือนกัน แม้ไม่เกี่ยวกับกามารมณ์ก็เป็นสุขเวทนานั่นเอง ยิ่งสัตว์ที่ต่ำลงไปกว่ามนุษย์ด้วยแล้ว มันย่อมตกอยู่ภายใต้อำนาจของสุขเวทนาอย่างไม่มีระเบียบยิ่งกว่ามนุษย์เรามากมายนัก ฉะนั้น การรู้เรื่องของเวทนาว่าเป็นอย่างไร โดยเฉพาะรู้เรื่องเวทนาว่าไม่ใช่เป็นตัวเราของเราเลย ไม่ควรจะยึดถือ จึงเป็นสิ่งที่มีประโยชน์แก่ชีวิตของคนเราจริงๆ

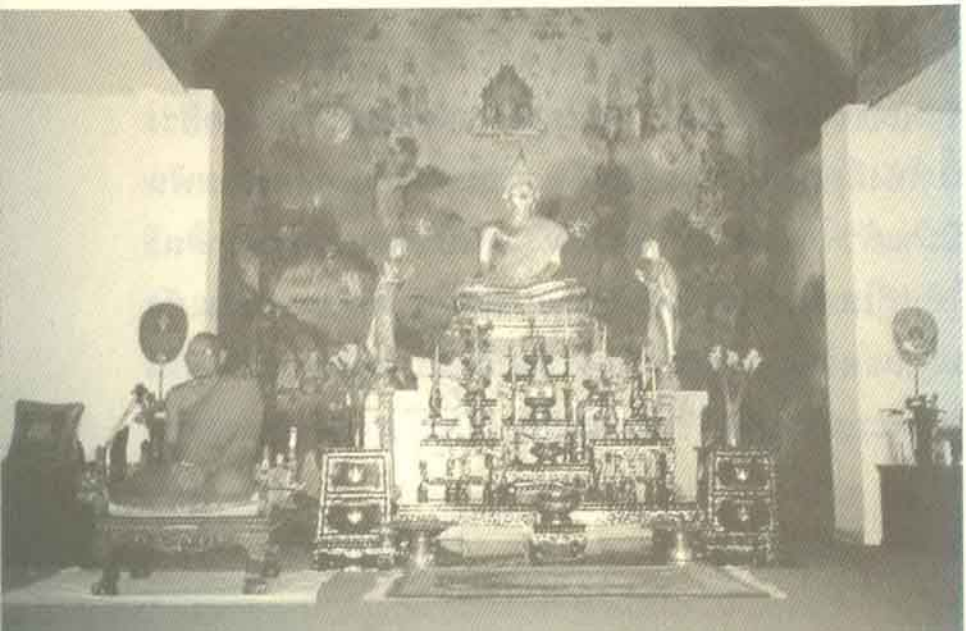
เรื่องที่ว่า สัญญา หรือที่เรียกว่า สมปฤดี นั่นเอง นี้มาทางที่จะยึดถือว่าเป็นตัวเป็นตนของเราได้ง่ายเหมือนกัน อย่างที่ชาวบ้านทั่วๆ ไปมักชอบพูดกันว่า ถ้านอนหลับจะมีอะไร ในขณะนั้นเราก็เหมือนท่อนไม้ไม่มีความรู้สึกทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย พอสิ่งนั้นกลับมาสู่ร่างกายอีกจึงจะรู้สึกมีสมปฤดีตามเดิม มีสติตั้งขึ้นมาตามเดิม คนเขาหลงเชื่อกันอย่างนั้นมากเลย ยิ่งมีทางที่จะยึดเอาสัญญาหรือสมปฤดีนี้ว่าเป็นตัวตนมากขึ้น แต่ถ้าว่ากันตามทางพระพุทธศาสนาแล้ว สัญญาไม่ใช่ตัวตน สัญญาเป็น

เพียงความรู้สึกจำได้หมายรู้ที่ยังคงดีอยู่ พอเกิดการไม่เป็นระเบียบในการปรุงแต่งเท่านั้น ที่เราเรียกว่า สัญญา หรือสมปฤดีนั้น ก็จะกลายเป็นใช้ไม่ได้ไปทันที พุทธศาสนาไม่ยอมรับว่า สัญญาเป็นตัวตนก็เพราะเหตุนี้ แต่คนทั่วไปก็ชอบเดา หรือสันนิษฐานไปในทางที่จะยึดถือว่าเป็นตัวตน การศึกษาพุทธศาสนากลับได้ความรู้ที่ตรงกันข้ามว่า นั้นไม่ใช่ตัวตนของใคร นั้นเป็นเพียงผลของการปรุงแต่งทางธรรมชาติในคนๆ หนึ่งเท่านั้นเอง

อีกเรื่องที่ว่า สังขาร ได้แก่ ความนึกคิด ความรู้สึกที่จะทำนั่นทำนี่ จะได้นั่นได้นี่ เป็นความคิดดีก็ตาม ชั่วก็ตาม แสดงความเป็นตัวเป็นตนหนักขึ้นไปอีก ใครๆ ก็จะรู้สึกว่า ถ้าจะเป็นตัวตนบ้างละก็ตัวผู้นึกคิดนี่แหละ น่าจะเป็นตัวตนมากกว่าอย่างอื่น อย่างนักปรัชญาคนหนึ่งของยุคปัจจุบัน เขามีปรัชญาของเขาง่ายๆ ว่า "ข้าพเจ้าคิดได้ ข้าพเจ้าจึงมีอยู่" ยิ่งนักปรัชญาในสมัยวิทยาศาสตร์อย่างนี้ ก็ยังยึดถือตัวตน อย่างเดียวกับในสมัยเมื่อสองสามพันปีมาแล้ว โดยถือเอาความคิดนั้นว่าเป็นตัวตน พุทธศาสนาได้ปฏิเสธเวทนา และสัญญาว่าไม่ใช่ตัวตนมาแล้ว ยังปฏิเสธความคิดหรือตัวจิตที่คิดว่าไม่ใช่ตัวตนเหมือนกัน เพราะอาการที่คิดขึ้นมาได้นั้น เป็นเรื่องของธรรมชาติ

เป็นผลของการปรุงของสิ่งทั้งหลายๆ สิ่งสำเร็จรูปเป็นความคิดขึ้นมาได้ อยู่ในกลุ่มของส่วนประกอบต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นคนโดยไม่ต้องมีตัวข้าพเจ้า สังขารหรือความคิดนี้จึงถูกยืนยันว่าเป็นอนัตตา กล่าวคือไม่มีตัวไม่มีตน อย่างเดียวกันกับขันธ์อื่นๆ ที่กล่าวมา

คำในพุทธศาสนาก็ระบุชัดอยู่แล้วว่า สังขาร ซึ่งแปลว่า ของการปรุงแต่งคือของหลายๆ อย่างมาปรุงกันเข้า จึงยิ่งไม่ใช่ตัวตน ความลำบากเข้าใจยากอยู่ตรงที่ว่าพวกเราไม่มีความเข้าใจในเรื่องของนามธรรม หรือเรื่องจิตใจอย่างเพียงพอ เรารู้จักกันแต่เรื่องรูปธาตุที่เป็นวัตถุ แต่ธาตุอีกประเภทหนึ่ง ที่เป็นนามธรรมไม่ใช่วัตถุ เราแทบจะไม่เข้าใจกันเสียเลย เราจึงเข้าใจยากในเรื่องของ

การปรุงนามธาตุ ในที่นี้บอกได้แต่เพียงตามหลักพุทธศาสนาว่าเป็นการปรุงของธาตุหลายๆ ธาตุ รวมทั้งวัตถุธาตุและนามธาตุ สิ่งที่เรียกว่าความคิดหรือสังขาร จึงเกิดขึ้นในใจของเราเอง และทำให้เข้าใจไปว่ามีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้คิด เชื่อไปในทำนองว่าเป็นวิญญาณเป็นตัวเจ้าของร่าง หรืออะไรทำนองนี้ พุทธศาสนาปฏิเสธสิ่งเหล่านี้อย่างสิ้นเชิง เมื่อได้แยกออกเป็นส่วนๆ ไม่มีอะไรเหลือ แล้วก็พิสูจน์แต่ละส่วนๆ ว่าไม่มีส่วนไหนเป็นตัวเป็นตน ตลอดถึงส่วนที่เป็นความคิดก็ไม่ใช่ตัวตนอย่างที่คนทั่วไปเข้าใจกันเลย

ส่วนสุดท้ายเรียกว่า วิญญาณ ทำหน้าที่รู้แจ้ง ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ มันเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนของเราเหมือนกัน เพราะเหตุว่าอวัยวะนั้นๆ ล้วนมีความสามารถรับรู้ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสอยู่ตลอดเวลา เมื่อตากับรูปถึงกันเข้า วิญญาณก็เกิดขึ้นเป็นสามฝ่ายด้วยกัน เช่น ตาก็มีความรู้แจ้งเกิดขึ้นว่า รูปนั้นมีสัณฐานอย่างไร เป็นรูปคนหรือเป็นรูปสัตว์ สั้นหรือยาว ขาวหรือดำ อย่างนี้เป็นต้น ความรู้แจ้งที่เกิดทำนองนี้เหมือนกับกลไกอันหนึ่งซึ่งเป็นไปเองตามธรรมชาติอย่างอัตโนมัติ แต่มีคนบางพวกถือว่านั่นแหละเป็นตัววิญญาณที่แล่นเข้าแล่นออกจากใจ

มารับสัมผัสทางตา หู จมูก ทางลิ้น ทางกายอย่างนี้ก็มีแล้วยึดถือเป็นตัวเป็นตน ตามหลักพุทธศาสนาถือว่ามันเป็นธรรมชาติอย่างนั้น ถ้ารูปและตา พร้อมทั้งประสาทตาได้มีการกระทบกัน ก็จะมีการเห็นเกิดขึ้น สำเร็จเป็นการรู้แจ้งทางตาเรียกว่าจักขุวิญญาณ ตามชื่อของประสาทอันเป็นที่ตั้งแห่งการสัมผัส โดยไม่ต้องมีตัวตนอะไรที่ไหนอีก วิญญาณในพุทธศาสนาจึงไม่เหมือนวิญญาณในศาสนาอื่น

เมื่อได้แยกดูทีละส่วนๆ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่เห็นมีส่วนไหนที่เป็นตัวตนของคน ดังนี้แล้วก็จะถอนความเข้าใจผิดเรื่องตัวตนเสียได้ว่าไม่ใช่ตัวตนของใครเลย ถ้าไม่เกิดความอยากก็ไม่เกิดความรักหรือเกลียดในสิ่งทั้งหลาย จึงจะเรียกว่าเห็นแจ้งในสิ่งทั้งปวงว่าไม่ใช่ตัวตน การนึกคิดตามเหตุผลก็พอจะให้เชื่อว่าไม่ใช่ตัวตนได้ แต่มันเป็นเพียงความเชื่อ ไม่เป็นการรู้แจ้งชนิดที่จะตัดความยึดถือว่าเป็นตัวเป็นตนได้อย่างเด็ดขาด เหตุนี้เองจึงต้องศึกษาพิจารณากันตามหลักแห่งสิกขาสามประการ จึงจะถึงขนาดที่ถอนความยึดถือเรื่องนี้ได้

หน้าที่อันจะพึงปฏิบัติในเรื่องเบญจขันธ์นี้ คือต้องทำให้ความรู้แจ้งเกิดขึ้นเพื่อขจัดความโง่เสีย แล้วก็จะเห็นเอง ไม่มีส่วนไหนที่เป็นตัวเป็นตนอันน่ายึดถือ เมื่อนั้นการยึดถือ ก็จะแตกสลายลง แม้ยึดมาแต่กำเนิดก็ตาม มันต้องหมดไปด้วย ฉะนั้นเราจำเป็นต้องศึกษาเรื่องเบญจขันธ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความหลงว่าเป็นตัวเป็นตนนี้ให้ละเอียด พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องนี้มากกว่าเรื่องทั้งหลาย มีใจความสรุปได้สั้นๆ ว่า *เบญจขันธ์เป็นอนัตตา* และถือว่าเป็นคำสอนที่เป็นตัวพระพุทธศาสนาแท้ เป็นใจความสำคัญของพุทธศาสนา ซึ่งจะมองกันในแง่ปรัชญาหรือวิทยาศาสตร์ หรือในฐานะเป็นศาสนาก็ตาม ถ้าเรารู้ตามที่เป็นจริง ความยึดถือด้วยการเข้าใจผิดก็หายไป ความอยากทุกชนิดจะไม่มีทางเกิดและความทุกข์ก็จะไม่มี

ทำไมคนเราตามปกติจึงมองส่วนห้าส่วนนี้ไม่ออกตามที่เป็นจริง เมื่อเราเกิดมาจากท้องของมารดา เราไม่มีปัญญาของเราเอง เราได้รับรู้มาตามที่เขาสอนให้ เขาสอนเราไปในทางที่เข้าใจว่าทุกสิ่งที่เป็นตัวเป็นตนไปทั้งนั้น อำนาจของสัญชาตญาณดั้งเดิมเกี่ยวกับการยึดถือว่าเป็นตัวตน ซึ่งติดมาตั้งแต่เราเกิด ก็พอกพูนหนาแน่นยิ่งขึ้นทุกวัน ในการพูดจาก็ใช้คำพูดว่า ฉัน ท่าน ผู้นั้น ผู้นี้

ซึ่งล้วนแต่ย้ำการมีตัวตนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น คนนั้นชื่อนั้น คนนี้ชื่อนี้ เป็นลูกคนนั้น เป็นหลานคนนี้ เป็นสามีคนนั้น เป็นภรรยาคนนี้ ล้วนแต่ระบุไปในทางเป็นตัวตนทั้งนั้น เราจึงพากันไม่รู้สึกตัวในการที่ไปยึดถือความเป็นตัวเป็นตนเพิ่มขึ้นทุกวันก็เกิดความเห็นแก่ตัว แล้วก็ประกอบการงานไปตามความเห็นแก่ตัวหรือพวกของตัวจนได้ประโยชน์มาบำรุงความใคร่ของตัวเองและพวกของตัว

แต่ถ้าหากว่าเราเกิดฉลาดจนมองเห็นว่ามันเป็นของหลอกๆ เราก็จะหมดความยึดถือว่าเป็น นาย ง. นาย ข. เป็นสัตว์ หรือมนุษย์ โดยเห็นว่าเป็นเพียงเรื่องที่คนเขาสมมุติขึ้นพูดในสังคมเท่านั้นเอง ถ้าเข้าใจได้อย่างนี้ก็นับว่าเป็นการเพิกถอนสิ่งที่หลอกลวงของสังคมได้อีกขั้นหนึ่ง เมื่อพิจารณาดูร่างกายทั้งหมดของ นาย ง. ก็จะพบว่า นาย ง. นั้นเท่ากับรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มีความสัมพันธ์กัน การเห็นอย่างนี้ก็ฉลาดขึ้นมาอีกหน่อย เรียกได้ว่าไม่หลงติดในการสมมุติทางโลก หรือจะแยกให้ละเอียดออกไปอีกก็มีทางทำได้ เช่น รูปร่างกายนี้แยกเป็นธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ หรือ จะไม่แยกอย่างทางวัดๆ เขาแยกกัน จะแยกทางวิทยาศาสตร์ คือเป็นคาร์บอน ออกซิเจน ไฮโดรเจน ก็ได้เหมือนกัน อย่างนี้

เรียกว่าเห็นลึกเข้าไปอีก คือมันหลอกลวงเราได้น้อยเข้าไปอีกขั้นหนึ่ง กลายเป็นเห็นว่า คนไม่มี มีอยู่แต่ธาตุต่างๆ ร่างกายเป็นรูปธาตุ จิตใจเป็นนามธาตุ แยกออกเป็นส่วนย่อยๆ ทำหน้าที่ต่างๆ กัน เช่น รู้สึกนึกคิด และรู้ทางประสาททั้งหลาย เมื่อเป็นดังนี้ ความรู้สึกว่า นาย ง. นาย ข. ก็หายไป ความรู้สึกว่าลูกของเรา ผัวของเรา เมียของเรา นี้ก็พลอยหายไป

แต่เมื่อดูกันไปแง่ปรมัตถ์จะปรากฏว่า แม้ธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ ธาตุคาร์บอน ออกซิเจน ไฮโดรเจน หรืออะไรก็ตาม จะเป็นรูป เป็นเวทนา เป็นสัญญา เป็นสังขาร และเป็นวิญญาณก็ตาม ดูให้ลึกซึ้งแล้วก็จะพบลักษณะอันหนึ่ง ซึ่งเหมือนกันหมด ทางพุทธศาสนาเรียกว่าความว่างจากตัวตน หรือของๆ ตน

ท่านผู้ใดเห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นของว่างได้ดังนี้แล้ว ความยึดถืออุปาทานย่อมไม่มีทางที่เกิดได้ ที่เกิดแล้วก็ไม่มีทางที่จะเหลืออยู่ได้ มันจะสูญหายละลายไปหมด จนปราศจากความยึดติดโดยสิ้นเชิง มันจึงไม่มีสัตว์ ไม่มีคน ไม่มีธาตุ ไม่มีขันธ์ และไม่มีอะไรทั้งหมด เป็นความว่างจากการมีตัวมีตนของมันเอง เมื่อไม่ยึดติด ความทุกข์ก็ไม่มีทางเกิดขึ้น ใครจะเรียกเขาว่าเป็นคนดี

...๖

สุดสายทาง

อริยธรรม หรือ โลกุตตรธรรม กล่าวคือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณ เป็นต้น อันยิ่งใหญ่ประหนึ่งแผ่นดิน เป็นที่รองรับและตั้งลงแห่งสิ่งทั้งหลาย ทั้งที่มีชีพและหาชีพมิได้ เป็นต้นว่าพฤกษาลดาวัลย์และสัตว์นานาชนิด ส่วนบุคคลผู้มีศีลเป็นพื้นใจย่อมอยู่สบาย มีความปลอดโปร่ง เหมือนเรือนที่บุคคลปัดกวาดเช็ดถูเรียบร้อยปราศจากเรือดและฝุ่นเป็นที่รบกวน

* เขียนเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๖

* ส่วนหนึ่งได้ยกข้อความจากหนังสือ อานนท์ พุทธอนุชา โดย อาจารย์วศิน อินทสระ

ศีลนี้เองเป็นพื้นฐานให้เกิดสมาธิ คือความสงบใจ สมาธิที่มีศีลเป็นเบื้องต้น เป็นสมาธิที่มีผลมากมีอานิสงส์มาก ถ้าบุคคลผู้มีสมาธิย่อมอยู่สบายอย่างสงบ เหมือนเรือนที่มีฝาผนังและมีประตูหน้าต่างปิดเปิดได้เรียบร้อย มีหลังคาสำหรับป้องกันลม แดด และฝน ผู้อยู่ในเรือนเช่นนี้ ฝนตกก็ไม่เปียก แดดออกก็ไม่ร้อน บุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิดีก็ฉันนั้น และย่อมสงบอยู่ได้ไม่กระวนกระวายเมื่อลม แดด และฝน กล่าวคือโลกธรรมแผดเผากระพือพัดซัดสาดเข้ามา ครั้งแล้วครั้งเล่า สมาธิอย่างนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญญาในการฟาดฟันย่ำยีและเชือดเฉือนกิเลสอาสวะต่างๆ ให้เบาบางและหมดสิ้นไป เหมือนบุคคลผู้มีกำลังจับศาสตราอันคม แล้วถางป่าให้โล่งเตียนไปฉันนั้น

ปัญญาซึ่งมีสมาธิเป็นรากฐานนั้น ย่อมปรากฏดุจไฟดวงใหญ่กำจัดความมืด มีแสงสว่างรุ่งเรืองอำไพ ขับฝุ่นละออง คือกิเลสให้ปลิวหายไป ปัญญาจึงเป็นประดุจประทีปแห่งดวงใจ อันว่าจิตนี้เป็นธรรมชาติที่ผ่องใสอยู่โดยปกติ แต่มันเศร้าหมองไป เพราะคลุกเคล้าด้วยกิเลสนานาชนิด ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณจะเป็นเครื่องฟอกจิตให้ขาวสะอาดดั่งเดิม จิตที่ฟอกแล้วด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งมวล

บุคคลผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ ย่อมพบกับปีติปราโมทย์อันใหญ่หลวง รู้สึกตนว่าได้พบขุมทรัพย์มหึมา ย่อมหาอะไรเปรียบมิได้ อิ่มอาบซาบซ่านด้วยธรรมตนของตนเอง นั่นแลเป็นผู้รู้ว่ากิเลสานุสัยต่างๆ ได้สิ้นไปแล้ว ภพใหม่ไม่มีอีกแล้วในกาลต่อไป

บรรดาธรรมทั้งหลาย มีศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ ประเสริฐที่สุด บรรดาบททั้งหลาย มีบทสี่คืออริยสัจ ประเสริฐที่สุด บรรดาธรรมทั้งหลาย วิราคะ คือการปราศจากความกำหนัดยินดีประเสริฐที่สุด บรรดาสัตว์สองเท้า พระตถาคตเจ้าผู้มีจักษุประเสริฐที่สุด ศีล สมาธิ ปัญญา และวิมุตติ เป็นไปเพื่อทรรศนะอันบริสุทธิ์ หาใช่ทางอื่นไม่ เราทั้งหลายจงเดินไปตามธรรมนี้ อันเป็นทางที่ทำมารให้หลงติดตามมิได้ ท่านทั้งหลายจงตั้งใจปฏิบัติ เพื่อทำทุกข์ให้สิ้นไป ความเพียรพยายามทั้งหลายต้องทำเอง ท่านผู้รู้เป็นแต่เพียงผู้บอกเท่านั้น เมื่อปฏิบัติตนได้ดังนี้ ท่านจักพ้นจากมาร และบ่วงแห่งมาร

ความทุกข์ทั้งมวลมีมูลรากฐานมาจากตัณหาอุปาทาน ความทะยานอยากดิ้นรน และความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเราเป็นของเรา รวมถึงความเพลินใจในอารมณ์ต่างๆ สิ่งที่เข้าไปเกาะเกี่ยวยึดถือไว้โดยความเป็นตน

เป็นของตนที่จะไม่ก่อทุกข์ก่อโทษให้นั้น เป็นไม่มี หาไม่ได้ในโลกนี้ เมื่อใดบุคคลมาเห็นสักแต่ว่าได้เห็น ฟังสักแต่ว่าได้ฟัง รู้สักแต่ว่าได้รู้ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เพียงสักว่าๆ ไม่หลงใหลพัวพันมัวเมา เมื่อนั้นจิตก็จะว่างจากความยึดถือต่างๆ จิตปลอดโปร่งแจ่มใสเบิกบานอยู่

ท่านทั้งหลายจงมองดูโลกอันนี้โดยความเป็นของว่างเปล่า มีสติอยู่ทุกเมื่อ และถอนอัตตานุทิฏฐิ คือความยึดมั่นถือมั่นเรื่องตัวตนเสีย ด้วยประการดังนี้ ท่านทั้งหลายก็จะเบาสบายคลายทุกข์คลายกังวล ไม่มีความสุขอันใดยิ่งไปกว่าการปล่อยวาง และการสำรวมตนอยู่ในธรรม ไม่มีความสุขใดเสมอด้วยความสงบ ความสุขชนิดนี้สามารถหาได้ในตัวเรานี้เอง ตราบใดที่มนุษย์ยังวิ่งวุ่นแสวงหาความสุขจากสิ่งอื่นที่อื่น เขาจะไม่ได้พบความสุขที่แท้จริงเลย และมนุษย์ได้สรรค์สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นไว้เพื่อให้ตัวเองวิ่งตาม แต่ก็ตามไม่เคยทัน การแสวงหาความสุขโดยปล่อยใจให้ไหลเลื่อนไปตามอารมณ์ที่ตนปรารถนานั้นเป็นการลงทุนที่มีผลไม่คุ้มค่าและเหนื่อย เหมือนบุคคลลงทุนวิดน้ำในบึงใหญ่ เพื่อต้องการปลาเล็กๆ เพียงตัวเดียว

มนุษย์ส่วนใหญ่มัวรุ่นวายอยู่กับเรื่องกาม เรื่องกิน และเรื่องเกียรติ จนลืมนึกถึงสิ่งหนึ่ง ซึ่งสามารถให้ความสุขแก่ตนได้ทุกเวลา สิ่งนั้นคือ ดวงจิตที่ผ่องแผ้ว เรื่องกามเป็นเรื่องที่ต้องดิ้นรน เรื่องกินเป็นเรื่องที่ต้องแสวงหา และเรื่องเกียรติเป็นเรื่องที่ต้องแบกเอาไว้ เมื่อมีเกียรติมากขึ้น ภาระที่จะต้องแบกเกียรติเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งของมนุษย์ผู้หลงตนว่าเจริญแล้ว ในหมู่ชนที่เพ่งมองแต่ความเจริญด้านวัตถุนั้น จิตใจของเขาเร่าร้อนอยู่ตลอดเวลา และไม่เคยประสบความสงบเย็นเลย เขายินดีที่จะมอบตัวให้จมอยู่ในคาวของโลกอย่างหลับหูหลับตา เขาพากันบ่นว่ามันหนักมาก และเหน็ดเหนื่อย พร้อมๆกันนั้นเขาได้แบกของอันหนัก แล้ววิ่งไปบนถนนแห่งชีวิตอย่างไม่รู้จักวาง คนในโลกส่วนใหญ่เต็มไปด้วยความกลับกลอกและหลอกลวง หาความจริงไม่ค่อยได้ แม้แต่ในการนับถือศาสนา ด้วยอาการดังกล่าวนี้ โลกจึงเป็นเหมือนระงมอยู่ด้วยพิษไข้อันเร้อรังตลอดเวลา ภายในอาคารมหึมา

ประดุจปราสาทอันใหญ่ มีลมพัดเย็นแต่ไม่สบาย แต่สถานที่เหล่านั้นมักบรรจุเต็มไปด้วยคนซึ่งมีจิตใจเร่าร้อนเป็นไฟอยู่เป็นอันมาก ภาวะอย่างนั้นจะมีความสุขสู้ผู้มีจิตใจสงบอยู่โคนต้นไม้ได้อย่างไร

การแสวงหาทางออกอย่างผู้ปฏิบัติธรรมนี้ เป็นเรื่องประเสริฐแท้ การแก่งแย่งกันเป็นใหญ่เป็นโตนั้น ในที่สุดทุกคนก็รู้เองว่าเหมือนแย่งกันเข้าไปสู่กองไฟ มีแต่ความรุ่มร้อนกระวนกระวาย เสนาบดีดื่มน้ำด้วยภาชนะทองคำกับคนจนๆ ดื่มน้ำด้วยภาชนะที่ทำด้วยกะลามะพร้าว เมื่อมีความพอใจย่อมมีความสุขเท่ากัน นี่เป็นข้อยืนยันว่า ความสุขนั้นอยู่ที่ความรู้สึกทางใจเป็นสำคัญอย่างผู้ปฏิบัติธรรมนี่มีแต่ความพอใจ แม้กระท่อมจะมุงด้วยใบไม้ก็มีความสุขกว่าอยู่ในราชฐานอันโอ่อ่า แน่นอนทีเดียวคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต มิใช่คนใหญ่คนโต แต่เป็นคนที่รู้สึกว่าชีวิตของตนมีความสุข สงบ เยือกเย็นปราศจากความเร่าร้อนกระวนกระวาย

ลาภและยศนั้นเป็นเหยื่อของโลก ที่น้อยคนนักจะสละและวางลงได้ จึงแย่งลาภแย่งยศกันอยู่เสมอ เหมือนปลาที่แย่งเหยื่อกันกิน แต่หารู้ไม่ว่าเหยื่อนั้นมีเบ็ดเกี่ยวอยู่ หรือเหมือนไก่ที่แย่งไส้เดือนกันจิกตีกัน

แล้วทำลายกันจนพินาศกันไปทั้งสองฝ่าย น่าสังเวชสลดจิตยิ่งนัก ถ้ามนุษย์ในโลกนี้ลดความโลภลง มีการเผื่อแผ่เจือจาน โอบอ้อมอารี ถ้าเขาลดโทสะลง มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีเมตตากรุณาต่อกัน และลดโมหะลงไม่หลงงมงาย ใช้เหตุผลในการตัดสินปัญหาและดำเนินชีวิต โลกนี้จะน่าอยู่อีกมาก แต่แล้วก็ช่างเขาเถิด หน้าที่โดยตรงและเร่งด่วนของผู้ปฏิบัติ คือลดความโลภ ลดความโกรธ และลดความหลงของตนเองให้น้อยลง แล้วจะประสบความสุข ความเยือกเย็นขึ้นมาก เหมือนกันกับคนลดไข้ได้มากเท่าใด ความสบายกายก็มีมากขึ้นเท่านั้น

ทำไมมนุษย์จึงยอมตัวอยู่ภายใต้การจองจำของสังคม ซึ่งมีแต่ความหลอกหลอน สับปลับและแปรผัน และทำไมมนุษย์จึงยอมตัวเป็นทาสของสังคมจนแทบจะกระดิกกระเดี้ยตัวมิได้ จะทำอะไรจะคิดอะไรก็ต้องคำนึงถึงความรู้สึกของสังคมไปเสียหมด สังคมจึงกลายเป็นเครื่องจองจำของชีวิต ที่มนุษย์ซึ่งสำคัญตัวว่าเจริญแล้วช่วยกันสร้างขึ้นเพื่อผูกมัดตัวเองให้อึดอัดรำคาญ มนุษย์ยิ่งเจริญขึ้นก็ดูเหมือนจะมีเสรีภาพน้อยลงทั้งทางกายและทางใจ ถ้าดูๆ แล้วความสะดวกสบายและเสรีภาพของมนุษย์จะสู้สัตว์เดรัจฉานบางประเภทไม่ได้ ที่มันมีเสรีภาพ

ที่จะทำอะไรตามใจชอบอยู่เสมอ ดูตัวอย่าง เช่น ฝูงวิหค
นกกา มนุษย์เราเจริญกว่าสัตว์ตามที่มนุษย์ เราเองชอบ
พูดกัน แต่ดูเหมือนพวกเราจะมีความสุขน้อยกว่าสัตว์
ภาระใหญ่ที่ต้องแบกไว้คือ เรื่องกาม เรื่องกิน และ
เรื่องเกียรติ มันเป็นภาระหนักยิ่งของมนุษยชาติ สัตว์
เดรัจฉานตัดไปได้อย่างหนึ่งคือเรื่องเกียรติ และคงเหลือ
แต่เรื่องกามและเรื่องกิน นักพรตนี้ตัดไปได้อีกอย่าง
หนึ่งคือเรื่องกาม คงเหลือแต่เรื่องกินเพียงอย่างเดียว
ปลดภาระไปได้อีกมาก แต่การกินอย่างนักพรต กับการกิน
ของผู้บริโภคกาม ก็ดูเหมือนจะบริโภคแตกต่างกันอยู่
ผู้บริโภคกามจะยังหนาแน่นอยู่ด้วยโลกียวิสัย บริโภคเพื่อ
ยุกามให้กำเริบ จะต้องกินอย่างมีเกียรติ กินให้สมเกียรติ
มิใช่กินเพียงเพื่อให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ได้อย่างสมณะ
ความจริงร่างกายคนเรามิได้ต้องการอาหารอะไรมากนัก
เมื่อหิวร่างกายก็ต้องการอาหารเพียงเพื่อบำบัดความ
หิวเท่านั้น แต่เมื่อมีเกียรติเข้ามาบวกด้วย จึงกลายเป็น
เรื่องกินอย่างเกียรติยศ และแล้วก็มีภาระตามมาอย่าง
หนักหน่วง คนจำนวนมากเบื่อเรื่องนี้ แต่จำต้องทำเหมือน
โคหรือควาย ซึ่งเหนื่อยหน่ายต่อแอกและไถ แต่จำใจ
ต้องลากมันไป ลากมันไป อนิจจา

เรื่องของการครองเรือนเป็นเรื่องยาก เรือนที่ครองไม่ดี ย่อมก่อทุกข์ให้มากหลาย การอยู่ร่วมกับคนพาลเป็นทุกข์อย่างยิ่ง เครื่องจองจำที่ทำด้วยเชือก เหล็กหรือโซ่ตรวนใดๆ ไม่กล่าวว่าเป็นเครื่องจองจำที่แข็งแรงทนทานเลย แต่เครื่องจองจำคือ บุตร ภรรยา ทรัพย์สมบัตินี้ ตรึงมัดผูกสัตว์ทั้งหลายให้ติดอยู่ในภพอันไม่มีที่สิ้นสุด เครื่องผูกที่ผูกหย่อนๆ แต่แก้ได้ยาก คือ บุตร ภรรยา และทรัพย์สมบัตินี่เอง รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะนั้น เป็นเหยื่อของโลก เมื่อบุคคลยังติดอยู่ในรูป เป็นต้น เขาจะพ้นจากโลกนี้มิได้เลย ไม่มีรูปใดที่จะรัดตรึงใจของบุรุษได้มากกว่ารูปแห่งสตรี ผู้ยังตัดอาลัยในสตรีไม่ได้ ย่อมจะต้องเวียนเกิด เวียนตายอยู่ร่ำไป แม้สตรีก็เช่นเดียวกัน ถ้ายังตัดอาลัยในบุรุษไม่ได้ ย่อมประสบทุกข์บ่อยๆ กิเลสนั้นมีอำนาจควบคุมอยู่โดยทั่วไป ไม่เลือกว่าในวัยใดและเพศใด

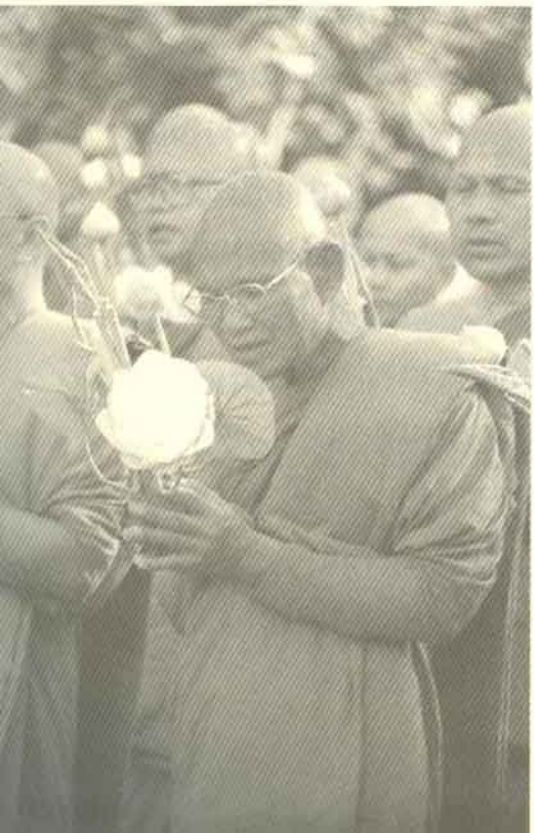
มนุษย์ผู้หลงใหลอยู่ในโลกียารมณ์ และผู้เพลินอยู่ในความบันเทิงสุข อันสืบเนื่องมาจากความมึนเมาในทรัพย์สมบัติชาติตระกูล ความหรูหราฟุ่มเฟือย ยศศักดิ์และเกียรติอันจอมปลอมในสังคม ที่อยู่อาศัยอันสวยงาม อาหารและเสื้อผ้าอาภรณ์ที่ต้องใส่ อำนาจและ

ความทะนงตน ทั้งหมดนี้ทำให้บุคคลที่นัยน์ตาฝ้าฟาง มองไม่เห็นความงามแห่งพระสัทธรรม ความเมาในอำนาจเป็นแรงผลักดันที่มีพลังมากพอ ให้คนทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้มีอำนาจยิ่งขึ้นและยิ่งขึ้น พร้อมๆ กันนั้นมันทำให้เขาลืมทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่แยแสต่อเสียงเรียกร้องของศีลธรรมหรือมโนธรรมใดๆ มันค่อยๆ ระบายจิตใจของเขาให้ดำมืดไปทีละน้อยจนเป็นสีหมึก ไม่อาจมองเห็นอะไรๆ ได้อีกเลย หัวใจที่เร่าร้อนอยู่แล้วของเขาถูกเร่งเร้าให้เร่าร้อนมากขึ้นด้วยความทะยานอยากอันไม่มีขอบเขต ไม่ทราบว่าจะไปสิ้นสุดลงที่ตรงไหน วัตถุอันวิจิตรตระการตานั้นช่วยเป็นเชื้อให้ความทะยานอยากโหมแรงกลายเป็นว่ายิ่งมีมากยิ่งอยากใหญ่ แม้จะมีเสียงเตือน และเรียกร้องอยู่ตลอดเวลาว่า "ศีลธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนสังคมและคุ้มครองโลก แต่บุคคลผู้รับรู้และพยายามประคับประคองศีลธรรมก็มีน้อยเกินไป สังคมมนุษย์จึงวุ่นวายและกรอบเกรียมอย่างน่าวิตก"

กลิ่นดอกไม้กลิ่นจันทน์ไม่สามารถหอมหวนทวนลมได้ แต่กลิ่นแห่งเกียรติคุณความดีงามของสัตบุรุษนั้นแล สามารถจะหอมไปได้ทั้งตามลมและทวนลม คนดีย่อมมีเกียรติคุณฟุ้งขจรไปได้ทั่วทุกทิศ กลิ่นจันทร์แดง

กลิ่นอุบล กลิ่นดอกมะลิ จัดว่าเป็นดอกไม้กลิ่นหอม แต่ยังสู้กลิ่นศีลธรรมไม่ได้ กลิ่นศีลธรรมยอดเยี่ยมกว่ากลิ่นทั้งมวล ถ้าผู้หวังจะให้เป็นที่รักที่เคารพนับถือเป็นที่ยกย่องของเพื่อนมนุษย์แล้ว พึงเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ด้วยศีลนี้เถิด บุคคลผู้ตื่นอยู่มิได้หลับเลย ย่อมรู้สึกว่าราตรีหนึ่งยาวนาน และผู้ที่เดินทางจนเมื่อยล้าแล้ว ย่อมรู้สึกว่าโยชน์หนึ่งเป็นหนทางที่ยืดยาว แต่สังสารวัฏคือการเวียนเกิดเวียนตายของสัตว์ผู้ไม่รู้พระสัทธรรมยังยาวนานกว่านั้น สังสารวัฏนี้หาเบื้องต้นเบื้องปลายได้โดยยาก สัตว์ที่พอใจในการเกิดย่อมเกิดบ่อยๆ และการเกิดใดนั้น ผู้รู้กล่าวว่าเป็นความทุกข์ เพราะสิ่งที่ติดตามความเกิดมา ก็คือความแก่ชรา ความเจ็บปวดทรมานและความตาย ความต้องพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ความต้องประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ความแห้งใจ ความคร่ำครวญ ความทุกข์กายความทุกข์ใจและความคับแค้นใจ อุปมาเหมือนโคซึ่งเทียมเกวียนแล้ว จะเดินไปไหนก็มีเกวียนติดตามไปทุกหนทุกแห่ง สัตว์โลกเมื่อเกิดมาก็นำทุกข์ประจำสังขารติดตามมาด้วย "ตราบใดที่เขายังไม่สลัดความพอใจในสังขารออก ความทุกข์ก็ย่อมติดตามไปเสมอ เหมือนโคที่ยังมีแอกเกวียนครอบคออยู่ ล้อเกวียนย่อมติดตามไปทุกฝีก้าว"

น้ำตาของสัตว์ที่ต้องร้องไห้เพราะความทุกข์โทมนัสทับถมในขณะที่ท่องเที่ยวอยู่ในวัฏฏ์สงสารนี้มีจำนวนมากเหลือคณา สุดที่จะกล่าวได้ว่ามีประมาณเท่านั้นเท่านี้ และกระดูกที่เขาทอดทิ้งลงทับถมปฐพีเล่า ถ้านำมากองรวมกันไม่ให้กระจัดกระจาย คงจะสูงเท่าภูเขา บนพื้นแผ่นดินนี้ไม่มีช่องว่างเลยแม้แต่นิดเดียวที่สัตว์ไม่เคยตาย ปฐพีนี้เกลื่อนกล่นไปด้วยสัตว์ที่ตายแล้วตายเล่า เป็นที่น่าสังเวชสลดจิตยิ่งนัก "ทุกย่างก้าวของมนุษย์และสัตว์เหยียบย่ำบนกองกระดูก นอนอยู่บนกองกระดูก นั่งอยู่บนกองกระดูก สนุกสนานเพลิดเพลินอยู่บนกองกระดูกทั้งสิ้น ไม่ว่าภพไหนๆ ล้วนแต่มีลักษณะเหมือนกองเพลิงทั้งสิ้น สัตว์ทั้งหลายดิ้นรนอยู่ในกองเพลิง คือทุกข์"

ความทุกข์เป็นความจริงประการหนึ่ง ที่ชีวิต

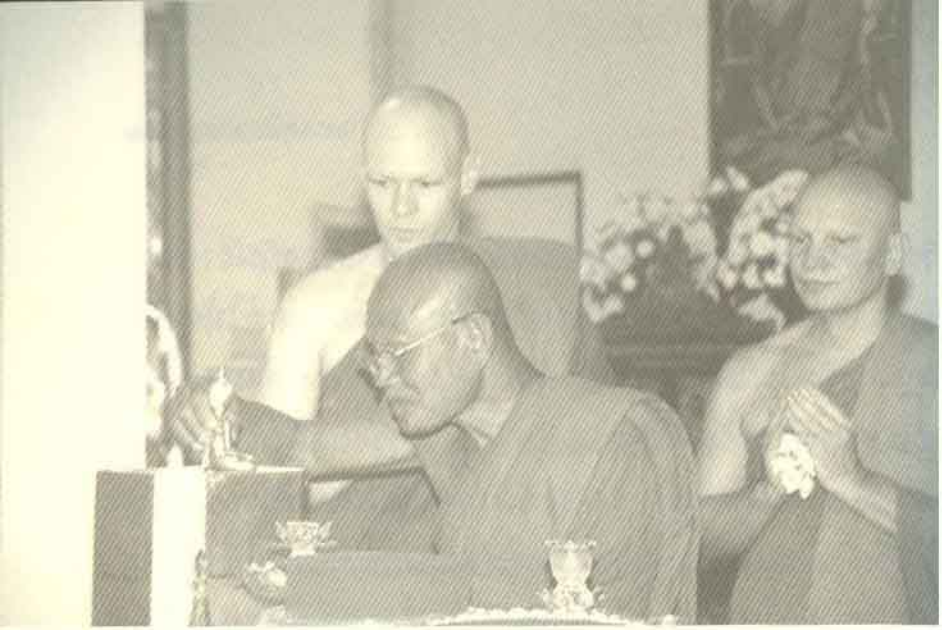
ทุกชีวิตจะต้องประสบไม่มากก็น้อย ความทุกข์ที่กล่าวนี้มีอะไรบ้าง ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่ ความเจ็บ ความตายก็เป็นความทุกข์ ความแห้งใจหรือความโศก ความพิไรรำพันจนน้ำตานองหน้า ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ความพลัดพรากจากบุคคลหรือสิ่งของอันเป็นที่รัก ความต้องประสบกับบุคคลหรือสิ่งของอันไม่เป็นที่พอใจ ปรารถนาอะไรมิได้ดังใจหมาย ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความทุกข์ เป็นสิ่งที่บุคคลต้องประสบทั้งสิ้น เมื่อกล่าวโดยสรุป การยึดมั่นในขันธ์ห้าด้วยตัณหาอุปาทานนั้นเองเป็นความทุกข์อันยิ่งใหญ่ ความทุกข์ทั้งมวลย่อมสืบเนื่องมาจากเหตุ อะไรเล่าเป็นเหตุเกิดแห่งทุกข์นั้น กล่าวว่าตัณหาเป็นเหตุเกิดแห่งทุกข์ ตัณหาคือความทะยานอยากดิ้นรนซึ่งมีลักษณะเป็นอยู่สาม คือ ดิ้นรนอยากได้อารมณ์ที่น่าใคร่น่าปรารถนา เรียก *กามตัณหา* อย่างหนึ่ง ดิ้นรนอยากเป็นนั้นเป็นนี่ เรียก *ภวตัณหา* อย่างหนึ่ง ดิ้นรนอยากผลักสิ่งที่มีอยู่แล้ว เป็นแล้ว เรียก*วิภาวตัณหา*อย่างหนึ่ง นี่แลคือสาเหตุแห่งความทุกข์ขั้นมูลฐาน การสลัดทิ้งโดยไม่เหลือซึ่งตัณหาประเภทต่างๆ และดับตัณหา คลายตัณหาโดยสิ้นเชิง นั่นแลเรียกว่า*นิโรธ* คือความดับทุกข์ได้

ปัญหาที่เผชิญอยู่เบื้องหน้าของทุกๆ คน คือปัญหาเรื่องทุกข์ และความดับทุกข์ มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายถูกความทุกข์เสียบอยู่ทั้งทางกายและทางใจ อุปมาเหมือนผู้ถูกยิงด้วยลูกศรซึ่งกำซาบด้วยยาพิษ และญาติมิตรเห็นเข้าเกิดความกรุณา จึงพยายามช่วยถอนลูกศรนั้น แต่บุรุษผู้โง่เขลาบอกว่าต้องไปสืบให้ได้เสียก่อนว่าใครเป็นคนยิง และยิงมาจากทิศไหน ลูกศรทำด้วยอะไร แล้วจึงจะค่อยมาถอนลูกศรออก บุรุษผู้นั้นจะต้องตายเสียก่อนเป็นแน่แท้ ความจริง "เมื่อถูกยิงแล้วหน้าที่ของเขาก็คือควรพยายามถอนศรออกเสียทันที ชำระแผลให้สะอาดแล้วใส่ยาและรักษาแผลให้หายสนิท อีกอุปมาหนึ่งเหมือนบุคคลที่ไฟไหม้อยู่บนศีรษะ ควรรีบดับเสียโดยพลัน ไม่ควรเที่ยววิ่งหาคนผู้เอาไฟมาเผาศีรษะตน ทั้งๆ ที่ไฟลุกไหม้อยู่"

สังสารวัฏนี้เต็มไปด้วยเพลิงแห่งทุกข์นานาประการโหมให้ร้อนอยู่โดยทั่ว สัตว์ทั้งหลายยังวิ่งอยู่ในกองทุกข์แห่งสังสารวัฏ ใครเล่าจะเป็นผู้ดับ ถ้าทุกคนไม่ช่วยกันดับทุกข์แห่งตน อุปมาเหมือนบุรุษสตรีผู้รวมกันอยู่ในบริเวณโลกกว้างแห่งนี้ และต่างคนต่างถือดุ้นไฟใหญ่อันไฟลุกโพลงอยู่ทั่วแล้ว ต่างคนต่างก็

วิ่งวนกันอยู่ในบริเวณโลกอันกว้างนั้น และร้องกันว่า ร้อน ร้อน คราวนั้นมีบุรุษผู้หนึ่งเป็นผู้ฉลาดร้องบอกให้ทุกๆ คน ทิ้งดุ้นไฟในมือของตนเสีย ผู้ที่ยอมเชื่อทิ้งดุ้นไฟก็ได้ประสบความเย็น ส่วนไม่เชื่อ ก็ยังคงวิ่งถือดุ้นไฟพร้อมด้วยร้องตะโกนว่า ร้อน ร้อน อยู่นั่นเอง "ท่านผู้รู้ได้ทิ้งดุ้นไฟแล้ว และร้องบอกให้มนุษย์ทั้งหลายได้ทิ้งดุ้นไฟเสีย ดุ้นไฟที่กล่าวถึงนี้ คือกิเลสทั้งมวล อันเป็นสิ่งที่เผาลนสัตว์ให้เร่าร้อนกระวนกระวาย"

อายตนะภายในหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ อายตนะภายนอกหก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และ ธัมมารมณ์ เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟ คือ ราคะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง แต่ท่านผู้รู้ไม่พิจารณาเห็นรูป เสียง กลิ่น รส และ โผฏฐัพพะใดๆ ที่จะครอบงำรัดตรึงใจของบุรุษได้มากเท่ารูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะแห่งสตรี และไม่พิจารณาเห็น รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะใดๆ ที่สามารถครอบงำรัดตรึงใจของสตรีให้มากเท่า รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ แห่งบุรุษ กามคุณนี้กล่าวว่าเป็นเหยื่อแห่งมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร และเป็นกำลังพลแห่งมาร ผู้ปฏิบัติและปรารถนาจะประหารมาร พึงสลัดเหยื่อแห่งมาร ขยี้พวงดอกไม้

แห่งมาร ทำลายกำลังพลแห่งมารเสีย พระพุทธเจ้าเคยเยาะเย้ยกามคุณว่า "ดูก่อนกามคุณ เราได้เห็นต้นเค้าของเจ้าแล้ว เจ้าเกิดจากความดำริคำนึงถึงนั้นเอง เราจักไม่ดำริถึงเจ้าอีก ด้วยประการฉะนี้ กามเอยเจ้าจะเกิดขึ้นอีกไม่ได้"

จิตนี้เป็นสิ่งที่ดิ้นรนกวัดแกว่งรักษายากห้ามได้ยาก ผู้มีปัญญาพึงพยายามทำจิตนี้ให้หายดิ้นรน ให้เป็นจิตตรง เหมือนช่างศรดัดลูกศรให้ตรงฉันนั้น จิตนี้คอยแต่จะกลิ้งเกลือกลงไปคลุกเคล้ากับกามคุณ เหมือนปลาซึ่งเกิดในน้ำ ถูกนายพรานเบ็ดยกขึ้นจากน้ำแล้ว คอยแต่จะดิ้นรนไปในน้ำอยู่เสมอ ผู้มีปัญญาพึงพยายามยกจิตขึ้นจากการอาลัยในกามคุณ ให้ละบ่วงมารเสีย ธรรมชาติของจิตเป็นสิ่งดิ้นรนกลับกลอกง่าย บางคราว

ปรากฏเหมือนช้างตกมัน จงเอาสติเป็นขอสำหรับเหนี่ยวรั้งช้าง คือจิตที่ดิ้นรนนี้ให้อยู่ในอำนาจ "บุคคลผู้มีอำนาจมากที่สุด และควรแก่การสรรเสริญนั้น คือผู้ที่สามารถเอาตนของตนเองไว้ในอำนาจได้ สามารถชนะตนเองได้ ผู้ชนะตนเองได้ ชื่อว่าเป็นยอดนักรบในสงคราม ท่านทั้งหลายจงเป็นยอดนักรบในสงครามเถิด และอย่าเป็นผู้แพ้เลย"

จิตใจที่ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม คือ นินทา สรรเสริญนั้น เป็นจิตใจที่ประเสริฐยิ่งในหมู่มนุษย์นี้ ผู้ใดฝึกตนให้เป็นคนอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่นได้ จัดว่าเป็นผู้ประเสริฐสุด ม้าอัสดร ม้าสินธพ พญาช้างตระกูลมหานาค ที่ได้รับการฝึกดีแล้ว จัดว่าเป็นสัตว์ที่ประเสริฐ แต่บุคคลที่ฝึกตนดีแล้วยังประเสริฐกว่าสัตว์เหล่านั้น

ผู้อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้สูงกว่าก็เพราะความกลัว อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้เสมอกันเพราะเห็นว่าพอสู้กันได้ แต่ผู้ใดอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้ซึ่งด้อยกว่าตนได้ เราเรียกความอดทนนั้นว่าสูงสุด ผู้มีความอดทน มีเมตตาย่อมเป็นผู้มีลาภมียศอยู่เป็นสุข เป็นที่รักของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เปิดประตูแห่ง

ความสุขความสงบได้โดยง่าย และสามารถปิดมูลเหตุแห่งการทะเลาะวิวาทเสียได้ "คุณธรรมทั้งมวล มีศีลและสมาธิ เป็นต้น ย่อมเจริญงอกงามแก่ผู้มีความอดทนทั้งสิ้น และเมตตากรุณาเป็นพรอันประเสริฐในตัวของมนุษย์"

คฤหัสถ์ผู้ยังบริโภคกามเกียจคร้านหนึ่ง พระราชาทรงประกอบกรณียกิจ โดยมิได้พิจารณาโดยรอบคอบถี่ถ้วนเสียก่อนหนึ่ง บรรพชิตไม่สำรวมหนึ่ง ผู้อ้างตนว่าเป็นบัณฑิตแต่มักโกรธหนึ่ง สี่จำพวกนี้ไม่ดีเลย กรรมอันใดที่ทำไปแล้วต้องเดือดร้อนใจภายหลัง และต้องมีหน้าชุ่มด้วยน้ำตา เสวยผลแห่งกรรมนั้น กล่าวว่ากรรมนั้นไม่ดีควรเว้นเสีย

ชีวิตนี้เริ่มต้นด้วยเรื่องที่น่าละอาย ทรงตัวอยู่ด้วยเรื่องที่ยุ่งยากสับสน และจบลงด้วยเรื่องเศร้า อนึ่ง ชีวิตนี้เริ่มต้นและจบลงด้วยเสียงคร่ำครวญ เมื่อลืมตาขึ้นดูโลกเป็นครั้งแรกเราก็ร้องไห้ และเมื่อจะหลับตาลาโลกเราก็ร้องไห้อีก หรืออย่างน้อยก็เป็นสาเหตุให้คนอื่นหลั่งน้ำตา เด็กร้องไห้พร้อมด้วยกำมือแน่น เป็นสัญลักษณ์ว่าเขาเกิดมาเพื่อจะหน่วงเหนี่ยวยึดถือ แต่เมื่อจะหลับตาลาโลกนั้น ทุกคนแบมือออก เหมือนจะเตือนให้ผู้อยู่

เบื้องหลังสำนึกและเป็นพยานว่า เขามิได้เอาอะไรไปด้วยเลย ความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจเป็นเรื่องทรมานยิ่ง และเรื่องที่จะบังคับมิให้พลัดพราก ก็เป็นสิ่งสุดวิสัยทุกคน จะต้องพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจ ไม่วันใดก็วันหนึ่ง

ความรักเป็นความร้าย ความรักเป็นสิ่งทารุณ และเป็นเครื่องทำลายความสุขของปวงชน ทุกคนต้องการความสมหวังในชีวิต แต่ความรักไม่เคยให้ความสมหวังแก่ใครถึงครึ่งหนึ่งแห่งความต้องการ ยิ่งความรักที่ฉาบทาด้วยความเสน่หาด้วยแล้ว ก็เป็นพิษแก่จิตใจ ทำให้ทุรนทุรายดิ้นรนไม่รู้จักจบสิ้น ความสุขที่เกิดจากความรักนั้น เหมือนความสบายของคนป่วยที่ได้กินของแสลง ท่านทั้งหลายอย่าพอใจในความรักเลย เมื่อหัวใจยึดไว้ด้วยความรัก หัวใจนั้นจะสร้างความหวังขึ้นอย่างเจิดจ้า แต่ทุกครั้งที่เราหวังความผิดหวังก็จะรอเราอยู่ อย่าหวังอะไรให้มากนัก จงมองดูชีวิตอย่างผู้ช่ำชอง อย่าวิตกกังวลอะไรล่วงหน้า ชีวิตนี้เหมือนเกลียวคลื่น ซึ่งก่อตัวขึ้นแล้วม้วนเข้าหาฝั่ง และแตกกระจายเป็นฟองฝอย จงยืนมองดูชีวิตเหมือนคนผู้ยืนอยู่บนฝั่งมองดูเกลียวคลื่นในมหาสมุทรฉันนั้น

มนุษย์ทั้งหลายผู้ยังมีอวิชชาเป็นฝ้าบังปัญญาจักษุนั้น เป็นเสมือนทารกน้อยผู้หลงเข้าไปในป่าใหญ่อันรกทึบ ซึ่งเต็มไปด้วยอันตรายน่าหวาดเสียว และว้าเหว่เงียบเหงา "มนุษย์ส่วนใหญ่แม้จะร่าเริงแจ่มใสอยู่ในหมู่ญาติและเพื่อนฝูง แต่ใครเล่าจะทราบว่า ภายในส่วนลึกแห่งหัวใจ เขาจะว้าเหว่และเงียบเหงาสักปานใด ถ้าทุกคนว้าเหว่ไม่แน่ใจว่า จะยึดเอาอะไรเป็นหลักที่แน่นอนของชีวิต"

ธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าเขาจะอยู่ในเพศใดภาวะใด การกระทำที่นึกขึ้นภายหลังแล้วต้องเสียใจนั้นควรเว้นเสีย เพราะฉะนั้น แม้จะประสบความทุกข์ยากลำบากสักปานใดก็ไม่ทิ้งธรรม มนุษย์ที่ยังมีอาสวะอยู่ในใจนั้น ย่อมจะมีวันพลั้งเผลอประพฤติผิดธรรมไปบ้างเพราะยังมีสติไม่สมบูรณ์ แต่เมื่อได้สติภายหลังแล้วก็ต้องตั้งใจประพฤติธรรมสั่งสมความดีกันใหม่ ยิ่งพวกนักบวชด้วยแล้วจำเป็นต้องมีอุดมคติ การตายด้วยอุดมคตินั้นมีค่ากว่าการเป็นอยู่โดยไร้อุดมคติ ธรรมดาว่าไม้จันทน์ แม้จะแห้งก็ไม่ทิ้งกลิ่น อัศวินก้าวลงสู่สงครามก็ไม่ทิ้งลีลา อ้อยแม้เข้าสู่หีบยนต์แล้วก็ไม่ทิ้งรสหวาน บัณฑิตแม้ประสบทุกข์ก็ไม่ทิ้งธรรม

ผู้ที่ได้สละเพศฆราวาสมาแล้ว ซึ่งเป็นการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ยากที่ใครๆ จะสละได้ ขอให้ท่านเสียสละต่อไปเถิด และสละให้ลึกกว่านั้นคือไม่สละแต่เพียงเพศอย่างเดียว แต่จงสละความรู้สึกอันจะเป็นข้าศึกต่อเพศเสียด้วย ท่านเคยฟังสุภาษิตอันกินใจยิ่งมาแล้วมิใช่หรือ "บุคคลร้อยคนหาคนกล้าได้หนึ่งคน บุคคลพันคนหาคนที่เป็นบัณฑิตได้หนึ่งคน บุคคลแสนคนหาคนพูดความจริงได้เพียงหนึ่งคน ส่วนคนที่เสียสละได้ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นไม่ทราบว่าจะมีหรือไม่ คือไม่ทราบว่าจะหาในบุคคลจำนวนเท่าไร จึงจะพบได้หนึ่งคน"

ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง หรือของที่บุคคลหวงแหนอย่างใดอย่างหนึ่ง รวมทั้งทาส กรรมกร คนใช้ และที่อยู่อาศัย สิ่งอื่นๆ ทั้งหมดนี้บุคคลนำไปไม่ได้ ต้องทอดทิ้งไว้ทั้งหมด แต่สิ่งที่บุคคลทำด้วยกาย วาจา หรือด้วยใจ นั่นแหละที่จะเป็นของเขา เป็นสิ่งที่เขาต้องนำไปเหมือนเงาตามตัว เพราะฉะนั้นผู้ฉลาดพึงสั่งสมกัลยาณธรรมอันจะนำติดตัวไปสู่สัมปรายภพได้ บุญย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เมื่อไฟไหม้บ้าน ภาชนะเครื่องใช้อันใดที่เจ้าของนำออกไปได้ ของนั้นก็เป็นประโยชน์แก่เจ้าของ ที่นำออกไม่ได้

ก็ถูกไฟไหม้วอดวายอยู่ ณ ที่นั้นเองฉันใด คนในโลกนี้ถูกไฟ คือ ความแก่ ความตายไหม้อยู่ก็ฉันนั้น คนผู้ฉลาดย่อมนำของออกด้วยการให้ทาน ของที่บุคคลให้แล้วชื่อว่านำออกดีแล้ว และมีความสุขเป็นผล ส่วนของที่ยังไม่ได้ให้หาเป็นเช่นนั้นไม่ แต่โจรอาจขโมยเสียบ้าง ไฟอาจจะไหม้เสียบ้าง อีกอย่างหนึ่ง เมื่อความตายมาถึงเข้า บุคคลย่อมละทรัพย์สมบัติ และแม้สรีระของตนไว้นำไปไม่ได้เลย ผู้มีปัญญารู้ความจริงข้อนี้แล้ว พึงบริโภคใช้สอย พึงให้เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น เมื่อได้ให้ได้บริโภคตามสมควรแล้ว เป็นผู้ไม่ถูกติเตียน ย่อมเข้าสู่ฐานะอันประเสริฐยิ่ง ความตระหนี่ลาภเป็นความโง่เขลา เหมือนชาวนาที่ตระหนี่ไม่ยอมหว่านพันธุ์ข้าวลงในนา เขาเก็บพันธุ์ข้าวเปลือกไว้จนเน่าเสีย ไม่สามารถปลูกได้อีก ข้าวเปลือกที่หว่านลงแล้วหนึ่งเมล็ด ย่อมให้ผลหนึ่งรวงฉันใด ทานที่บุคคลทำแล้วก็ฉันนั้น ย่อมมีผลมากผลไพศาล "การรวบรวมทรัพย์ไว้โดยมิได้ใช้สอยให้เป็นประโยชน์ ทรัพย์นั้นจะมีคุณแก่ตนอย่างไร เหมือนผู้มีเครื่องประดับอันวิจิตรตระการตา แต่หาได้ประดับไม่ เครื่องประดับนั้นจะมีประโยชน์อะไร รังแต่จะก่อความหนักใจในการเก็บรักษา"

อุปมาเหมือนนกเขา ชอบเที่ยวไปตามซอกและที่ต่างๆ แล้วมาจับที่ต้นเลี่ยนที่มีผลสุก แล้วร้องว่า ของกู ของกู อยู่นั่นเอง ในขณะที่มันร้องอยู่นั่นเอง ฝูงนกเหล่าอื่นที่บินมากินผลเลี่ยนตามต้องการแล้วบินจากไป ส่วนนกเขาก็ยังร้องว่า ของกู ของกู อยู่นั่นเอง ข้อนี้ฉันใด บุคคลบางคนในโลกนี้ก็ฉันนั้น รวบรวมสะสมทรัพย์ไว้มากมาย แต่ไม่รู้จักสงเคราะห์ญาติตามที่ควร ทั้งมิได้ใช้สอยเองให้ผาสุก มัวแต่เฝ้ารักษาและภูมิใจว่า ของเรามี ของเรามี ดังนี้ เมื่อเขาประพฤติอยู่เช่นนี้ ทรัพย์สมบัติย่อมเสียหายไป ทรุดโทรมไปด้วยเหตุต่างๆ มากหลาย ก็คงคร่ำครวญอยู่อย่างเดิมนั่นเอง และต้องเสียใจในของที่เสียไปแล้ว เพราะฉะนั้น ผู้ฉลาดหาทรัพย์ได้แล้ว พึงสงเคราะห์คนที่ควรสงเคราะห์ มีญาติและประโยชน์ส่วนรวมเถิด เหล่านี้เป็นต้น ทรัพย์ของคนไม่ดีนั้น ไม่สู่อำนวยประโยชน์แก่ใครๆ เหมือนสระโบกขรณีอันตั้งอยู่ในที่ไม่มีมนุษย์ แม้จะใสสะอาดจืดสนิทเย็นดี มีท่าลงสะดวก น่ารื่นรมย์ แต่มหาชนก็หาได้ดื่มอาบ หรือใช้สอยตามต้องการไม่ น้ำนั้นมีอยู่อย่างไร้ประโยชน์ ทรัพย์ของคนตระหนี่ก็ฉันนั้น ไม่อำนวยประโยชน์สุขแก่ใครๆ เลย รวมทั้งตัวของเขาเองด้วย ส่วนคนดี เมื่อมีทรัพย์แล้วย่อมบำรุงมารดา บิดา บุตร

ภรรยา บ่าวไพร่ให้เป็นสุข บำรุงสมณะผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยดี เปรียบเหมือนสระโบกขรณีอันอยู่ไม่ไกลจากบ้านหรือนิคม มีท่าลงเรียบร้อยสะอาดเยือกเย็นน่ารื่นรมย์ มหาชนย่อมได้อาศัย นำไปอาบดื่มและใช้สอยตามต้องการ โภคทรัพย์ของคนดีย่อมเป็นดังนี้ หาอยู่โดยเปล่าประโยชน์ไม่ ผู้ไม่ยอมเสียสละอะไรย่อมไม่ได้อะไร จงดูเถิดมนุษย์ทั้งหลาย รดน้ำต้นไม้ที่โคน แต่ต้นไม้นั้นย่อมให้ผลที่ปลาย ท่านทั้งหลายจงพิจารณาดูความจริงตามธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง คือ "แม่น้ำสายใดเป็นแม่น้ำตาย ไม่ไหล ไม่ถ่ายเทไปสู่ที่อื่น หยุดนิ่งขังอยู่ที่เดียว แม่น้ำนั้นย่อมพลันตื้นเขินและสกปรกเน่าเหม็น เพราะสิ่งสกปรกลงมา มิได้ถ่ายเท นอกจากนี้บริเวณที่ใกล้แม่น้ำสายนั้น จะหาพืชพันธุ์ธัญญาหารที่เขียวสดก็หายาก แต่แม่น้ำสายใดไหลเอื่อยลงสู่ทะเลหรือแตกสาขาออกไป ไหลเรื่อยไปไม่รู้จักหมดสิ้น คนทั้งหลายได้อาศัยอาบดื่ม และใช้สอยตามปรารถนา น้ำมันจะใสสะอาดอยู่เสมอ ไม่มีวันเหม็นเน่าหรือสกปรกได้เลย พืชพันธุ์ธัญญาหาร ณ บริเวณใกล้เคียงก็เขียวสดสวยงาม บุคคลผู้ตระหนี่เมื่อได้ทรัพย์แล้วก็เก็บตุนไว้ไม่ถ่ายเทให้ผู้อื่นบ้าง ก็เหมือนแม่น้ำตายไม่มีประโยชน์อะไรแก่ใคร ส่วนผู้ไม่ตระหนี่

เป็นเสมือนแม่น้ำที่ไหลเอื่อยอยู่เสมอ กระแสน้ำก็ไม่ขาด ทั้งยังประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้นสาธุชนได้ทรัพย์แล้วพึงบำเพ็ญตนเสมือนแม่น้ำซึ่งไหลใสสะอาด ไม่พึงเป็นเช่นแม่น้ำตาย"

ผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมและพรหมจรรย์นี้ มิใช่เพื่อหลอกลวงคน มิใช่เพื่อให้คนทั้งหลายมานับถือ มิใช่เพื่ออานิสงส์ ลาภ สักการะ และความสรรเสริญ มิใช่เพื่อให้ใครรู้จักตัวว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ที่แท้ปฏิบัติธรรมและประพฤติพรหมจรรย์นี้ เพื่อ *สังวระ* คือความสำรวม เพื่อ *ปหานะ* คือ ความละ เพื่อ *วิราคะ* คือคลายความกำหนัดยินดี และเพื่อ *นิโรธะ* คือความดับทุกข์ "ธรรมที่ได้บรรลุแล้วนี้ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต มิใช่วิสัยแห่งสัตว์ คือ คิดเองไม่ได้ หรือไม่ควรลงความเห็นด้วยการเดา แต่เป็นธรรมที่บัณฑิตพอจะรู้ได้"

จงดูกายอันนี้เถิด ฟันหัก ผมหงอก หนังเหี่ยวๆ ยานๆ มีอาการทรุดโทรมให้เห็นอย่างเด่นชัด เหมือนเกวียนที่ชำรุดแล้วชำรุดอีก ได้อาศัยแต่ไม้ไผ่มาซ่อมไว้ผูกกระหนาบ ตามค้ำไว้จะยืนนานไปได้สักเท่าไร การแตกสลายย่อมจะมาถึงเข้าสักวันหนึ่ง ท่านทั้งหลาย

จงมีธรรมเป็นที่เกาะที่พึ่งเถิด อย่าคิดยึดสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย แม้ผู้รู้ก็เป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น และจงดูกายอันเปื่อยเน่านี้เถิด มันอาดูรไม่สะอาด มีสิ่งสกปรกไหลเข้าไหลออกอยู่เสมอ ถึงกระนั้นก็ตาม มันยังเป็นที่พอใจปรารถนายิ่งนักของคนผู้ไม่รู้ความจริงข้อนี้ ท่านทั้งหลาย ร่างกายนี้ไม่นานนักหรอก คงจะนอนทับถมแผ่นดิน ร่างกายนี้เมื่อปราศจากวิญญาณครองแล้ว ก็ถูกทอดทิ้งเหมือนท่อนไม้ที่ไร้ค่าอันเขาทิ้งเสียแล้วโดยไม่ใยดี ท่านทั้งหลายอันร่างกายนี้สะสมไว้แต่ของสกปรกโสโครก มีสิ่งปฏิกูลไหลออกจากทวารทั้งเก้า มีช่องหูช่องจมูก เป็นต้น เป็นที่อาศัยแห่งสัตว์เล็กสัตว์น้อย เป็นป่าช้าแห่งซากสัตว์นานาชนิด เป็นรังแห่งโรค เป็นที่เก็บมูตรและกรีษ อุปมาเหมือนถุงหนังซึ่งบรรจุเอาสิ่งโสโครกต่างๆ เข้าไว้แล้วซึมออกมาเสมอๆ เจ้าของกายจึงต้องชำระล้างขัดถูวันละหลายๆ ครั้ง เมื่อเว้นจากการชำระล้างแม้เพียงวันเดียวหรือสองวัน กลิ่นเหม็นก็ปรากฏเป็นที่รังเกียจเป็นของน่าขยะแขยง “ร่างกายนี้เป็นเหมือนเรือนซึ่งสร้างด้วยโครงกระดูก มีหนังและเลือดเป็นเครื่องฉาบทา ที่มองเห็นเปล่งปลั่งผุดผาดนั้นเป็นแต่เพียงผิวหนังเท่านั้น เหมือนมองเห็นความงามแห่งหีบศพอันวิจิตรตระการตา ผู้ไม่รู้ก็ติดในหีบศพนั้น

แต่ผู้รู้เมื่อทราบว่าเป็นหีบศพ แม้ภายนอกจะวิจิตรตระการตาเพียงไร ก็หาพอใจยินดีไม่ เพราะทราบชัดว่า ภายในแห่งหีบอันสวยงามนั้นมีสิ่งปฏิกูลพึงรังเกียจ"

อริยธรรมอันประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา และวิมุตติอันประเสริฐ สามารถทำให้บุคคลเดินไปตามทางนี้ถึงซึ่งความสุขสงบเย็นเต็ม เป็นทางเดินไปสู่อมตะ ถ้าท่านทั้งหลายหรือใครๆก็ตามพึงอยู่โดยชอบ ปฏิบัติดำเนินตามอริยธรรมอันประเสริฐ ประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ นี้อยู่ โลกก็จะไม่พึงว่างจากพระอรหันต์

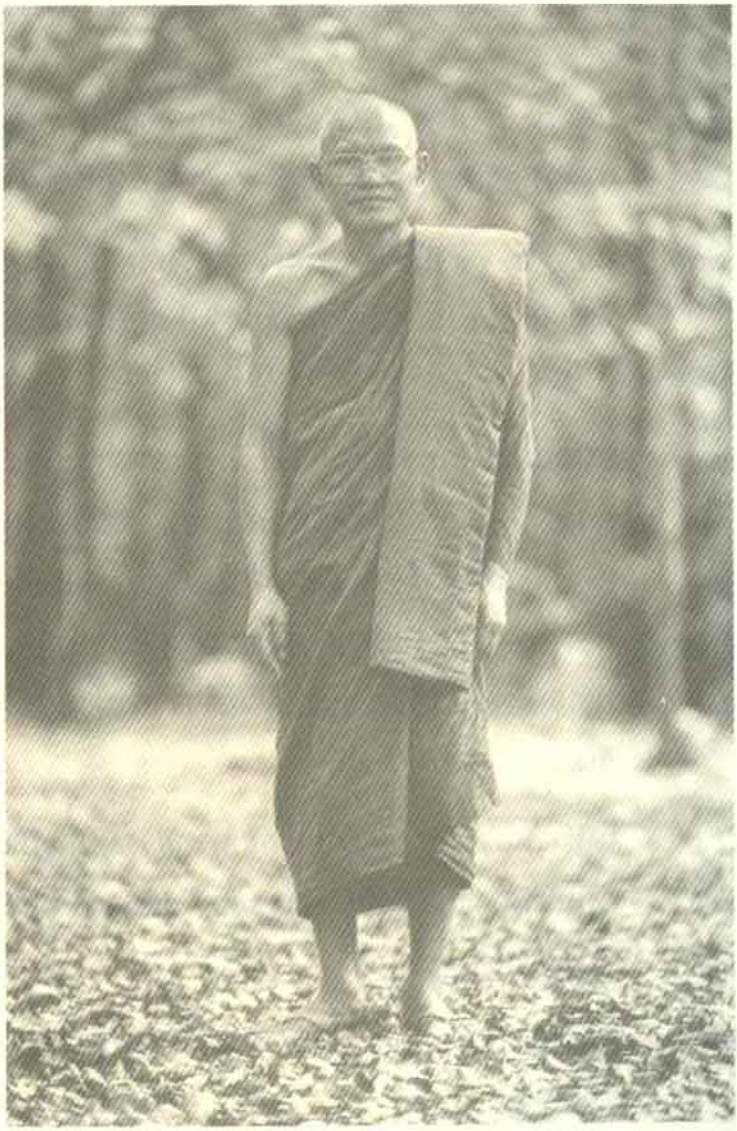
"ท่านผู้ใดเคารพหนักแน่นในพระศาสดาและพระธรรม มีความยำเกรงในสงฆ์ มีความเคารพหนักแน่นในสมาธิ มีความเพียรเครื่องเผาบาป เคารพในไตรสิกขา และเคารพในปฏิสันถาร การต้อนรับอาคันตุกะ ผู้ประพฤติอยู่เช่นนั้นย่อมไม่เสื่อม ดำรงตนอยู่ใกล้พระนิพพาน"

ตราบใดที่ท่านทั้งหลาย ยังหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม เคารพในสิกขาบทบัญญัติ และยำเกรงภิกษุผู้เป็นสังฆเถระสังฆบิดร ไม่ยอมตนให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งตัณหา พอใจในการอยู่อาศัยเสนาสนะป่า และปรารถนาให้เพื่อนพรหมจารีย์มาสู่สำนักและอยู่เป็นสุข ตราบนั้นพวกท่านจะไม่เสื่อมเลย มีแต่

ความเจริญโดยส่วนเดียว

"ตราบใดที่พวกท่านไม่หมกมุ่นกับการงานมากเกินไป ไม่พอใจด้วยการคุยฟุ้งซ่าน ไม่ชอบใจในการนอนมากเกินไป ไม่ยินดีในการคลุกคลีด้วยคณะ ไม่เป็นผู้ปรารถนาลามก ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจแห่งความปรารถนาชั่ว ไม่คบมิตรเลว ไม่หยุดความเพียร พยายามเพื่อบรรลุคุณธรรมขั้นสูงขึ้นไป ตราบนั้นท่านจะไม่มีเสื่อมเลย มีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว"

ท่านทั้งหลาย วาจาสุภาษิตย่อมไม่มีประโยชน์แก่ผู้ไม่ทำตาม เสมือนดอกไม้ที่มีสีสวย สัณฐานดี แต่หากลิ่นมิได้ แต่วาจาสุภาษิตจะมีประโยชน์อย่างมาก แก่ผู้ทำตาม เหมือนดอกไม้ที่มีสีสวย มีสัณฐานงามและมีกลิ่นหอม ท่านทั้งหลาย ธรรมที่กล่าวดีแล้วนั้น ย่อมไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์ไพศาลแก่ผู้ไม่ทำตามโดยเคารพ แต่จะมีผลมาก มีอานิสงส์ไพศาลแก่ผู้ซึ่งกระทำโดยนัยตรงกันข้าม มีการฟังโดยเคารพเล

ประวัติโดยย่อ

พระวิสุทธิสังวรเถร (หลวงพ่อเลี่ยม จิตธมฺโม)

ชาติภูมิ	เกิด ณ บ้านโคกจาน ตำบลทุ่งไชย อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อ วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔
พ.ศ. ๒๕๐๓	เมื่ออายุ ๑๙ ปี ปรารภจะเจริญรอยตามพระพุทธเจ้า จึงบวชเณร ณ วัดบ้านโคกจาน สอบได้นักธรรมตรีในปีนั้น
พ.ศ. ๒๕๐๔	อุปสมบทเป็นพระภิกษุ โดยมีพระครูถาวรชัยเขตเป็นพระอุปัชฌาย์ มุ่งหวังถอดถอน ละกิเลสตัณหา ปฏิปทาเป็นผู้อดทน สันโดษ ถ่อมตัว ไม่ยินดียินร้ายในลาภยศ สรรเสริญ บำเพ็ญเพียรอย่างหนัก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้ออกแสวงหาอาจารย์ มุ่งปฏิบัติ ขจัดกิเลส
พ.ศ. ๒๕๑๒	ได้ข่าวหลวงปู่ชา จึงย้ายสำนักมาอยู่วัดหนองป่าพง มาอยู่ได้เพียง ๕-๖ วัน หลวงปู่ชาเมตตาเปลี่ยนบริขารทุกอย่างให้ใหม่หมด
พ.ศ. ๒๕๑๖	กราบลาหลวงปู่ชาไปศึกษาข้อวัตรปฏิบัติของฝ่ายธรรมยุต
พ.ศ. ๒๕๑๖	หลวงปู่ชาส่งไปเผยแผ่พระศาสนา ณ วัดสาขาที่เวียงจันทร์ และ ๑ พรรษาต่อมาได้เกิดเหตุการณ์ไม่สงบในลาว หลวงปู่ชาจึงเรียกตัวกลับ

พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง โดยหลวงพ่อเลี่ยม จิตธมฺโม ยอมรับหน้าที่ด้วยเหตุผลว่า "จะทำงานเพื่อครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณ ทำตามพระวินัย ผู้ที่ทำหน้าที่นั้นต้องเสียสละ จึงจะทำหน้าที่นั้นและอยู่ได้อย่างสบาย ทำงานได้อย่างไม่เหน็ดเหนื่อย" ท่านทำงานด้วยหลักที่ว่า "งานคือการเปลี่ยนแปลงอิริยาบถ" เป็นการออกกำลังกาย ทำงานด้วยความว่างทำไปเรื่อยๆ จึงจะไม่รู้สึกว่าหนัก แม้แต่การขบฉันก็ต้องฉันเพียงเพื่อประทังชีวิต ฉันตามความปรารถนาไม่ได้ เพราะฉันมากจะง่วงซึม

พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระราชาคณะที่ "พระวิสุทธิสังวรเถร"

ของฝากการเดินทาง

รวมบทเขียนของ พระวิสุทธิสังวรเถร (หลวงพ่อเลี่ยม ฐิตธมฺโม)

ISBN ๙๗๔-๙๔๓๒๓-๐-๔

สงวนลิขสิทธิ์ ในการพิมพ์จำหน่าย

หากประสงค์จัดทำเป็นธรรมบรรณาการ โปรดติดต่อ

เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง

ต.โนนผึ้ง อ.วารินชำราบ

จ.อุบลราชธานี ๓๔๑๙๐

โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๕๒๖-๗๕๖๓

พิมพ์เป็นธรรมทานโดยคณะศิษย์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๙

จำนวน ๖,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ บริษัท เอ็น.พี. สกรีนพริ้นติ้ง จำกัด

โทร. ๐-๒๔๕๑-๕๖๔๓-๕ โทรสาร. ๐-๒๔๕๑-๕๖๔๗

ท่านจงค้นหาความรู้อันลึกซึ้ง
แลจงค้นหาสิ่งซึ่งจะช่วยตัวท่านได้อย่างดีที่สุด
ไม่มีสิ่งใดที่ดีเท่ากับความรู้
มีสติอย่างไม่ขาดสาย
พระวิสุทธิสังวรเถร